I.

Dr. Úry László

COMMODORE 64

LSI Alkalmazástechnikai Tanácsadó Szolgálat

BÉRSZABÁLYOZÁS!

c. BASIC nyelvű COMMODORE 64 gépre kidolgozott program

A BÉRSZABÁLYOZÁS c. program a vonatkozó rendelkezések szerint az alábbi négy
- központi A
- központi B
- jövedelmezőségtől függő (eszközbér arányos)
- saját döntés alapján központi

bérszabályozási formára – a rendelkezésekben előírt módon és input adatokból kiindulva – adott bérfejlesztés, és adott nettó R-alap mellett számítja a

1. **PROGRESSZÍV NYERESÉGADÓT** és a **BRUTTÓ R-ALAP IGÉNYT**

vagy

Adott bruttó R-alap és adott nettó R-alap mellett keresi a

2. **MEGVALÓSÍTHATÓ BÉRFEJLESZTÉST** és a **PROGRESSZÍV NYERESÉGADÓT**

illetve

Adott bruttó R-alap és adott bérfejlesztés mellett keresi a

3. **NETTÓ R-ALAPOT** és a **PROGRESSZÍV NYERESÉGADÓT**

illetve számítja a

4. **LEHETSÉGES ADÓMENTES BÉRSZÍNVONALAT** és az **ADÓMENTES BÉRSZÍNVONALNÖVELÉSI LEHETŐSÉG %-át**

A program forgalmazója: ECONOMIX Közgazdász Egyetemi Kisszövetkezet. 1828 Bp. 5. Pf. 489.
Ügyintéző: Forrai István Tel.: 174–647
Csák Csabáné Tel.: 174–031

A program jelenleg: **BASIC nyelven**
COMMODORE 64 és a
SHARP PC 1500 személyi számítógépekre
áll rendelkezésre.

COMMODORE 64

BASIC FELHASZNÁLÓI KÉZIKÖNYV

KÉSZÍTETTE: DR. ÚRY LÁSZLÓ
LEKTORÁLTA: ÚRY ÁGNES

LSI ALKALMAZÁSTECHNIKAI TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT
BUDAPEST, 1984

„A MIKROSZÁMÍTÓGÉPEK ÉS ALKALMAZÁSI RENDSZEREIK KUTATÁSA–FEJLESZTÉSE"

című

OMFB TÁRCAPROGRAM

4/b. ALPROGRAMJA KERETÉBEN KÉSZÜLT

PROGRAMOZÓI SEGÉDLET

OMIKK
LSI ALKALMAZÁSTECHNIKAI TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT
Telefon: 570–433/482

Témafelelős: SZIKLAI KLÁRA

ISBN 963 592 344 9
963 592 345 7

Utánnyomás

Készült
az OMIKK házi nyomdájában
Felelős vezető: Tóth Károly

Eng. sz.: 48179
T. sz.: 12843

TARTALOMJEGYZÉK

I. kötet

1. fejezet

Bevezetés /18 oldal/ 1.1

1.1 A kézikönyv feladata 1.1
1.2 Hogyan használjuk a könyvet? 1.2
1.3 Előismeretek 1.3
1.4 A C-64 mikroszámitógép üzembeállitása 1.3
1.5 A C-64 kiegészitő berendezéseinek kiválasztása 1.4
1.6 Bevezetés a mikroszámitógépek programozásába 1.7

2. fejezet

Szövegszerkesztő /6 oldal/ 2.1

3. fejezet

BASIC interpreter /28 oldal/ 3.1

3.1 BASIC programok tárolása 3.1
3.2 BASIC változók, tárolásuk 3.5
3.3 Szintaxis 3.12
3.4 A BASIC interpreter müködése 3.21

4. fejezet

BASIC utasitások /121 oldal/ 4.1

4.1 BASIC alapszavak ABC sorrendben 4.3
4.2 SIMONS' BASIC utasitások 4.110

5. fejezet

Lemezegység /30 oldal/

5.1 Bevezetés 5.1

5.2 Az adatok tárolása 5.4

5.3 A 15. csatorna használata 5.8

5.4 Program file-ok használata 5.11

5.5 Szekvenciális file-ok használata 5.15

5.6 Véletlen file-ok használata 5.17

5.7 Gépi kódu programok 5.25

5.8 Relativ file-ok használata 5.28

– Utószó a második kiadáshoz

II. kötet

6. fejezet

További perifériális egységek /31 oldal/

6.1 Bevezetés 6.1

6.2 Kazettás egység 6.2

6.3 Billentyüzet 6.6

6.4 Nyomtatás 6.8

6.5 RS-232-es csatorna 6.11

6.6 A játék I/O felhasználási lehetőségei 6.16

A Commodore CP/M használata 6.23

6.7 A CIA chip müködése 6.24

6.8 SIMONS' BASIC: I/O utasitások 6.30

7. fejezet

Grafikus lehetőségek /81 oldal/

7.1 Bevezetés 7.1

7.2 Karakter üzemmódok 7.10

7.3 Bit térképes üzemmód 7.26

7.4 A képernyő görgetése 7.31

7.5 További grafikus lehetőségek 7.33

7.6 Sprite-ok 7.36

7.7 SUPERGRAFIK 7.53

7.8 SIMONS' BASIC: grafikus utasitáskészlet 7.65

8. fejezet

Hang generálás /29 oldal/

8.1 Bevezetés 8.1
8.2 A SID lehetőségeinek ismertetése 8.4
8.3 A burkológörbe /ADSR/ generátor 8.10
8.4 A SID chip további lehetőségei 8.16
8.5 Példák 8.22
8.6 SIMONS' BASIC SID utasitásai 8.27

9. fejezet

Gépi kódu programozás /72 oldal/

9.1 A 6510 mikroprocesszor hardver lehetőségei 9.1
9.2 A 6510 processzor utasitáskészlete 9.7
9.3 A Commodore-64 memóriaszervezése 9.40
9.4 KERNAL alprogramok 9.42
9.5 Monitorok, assemblerek, forditók 9.57
9.6 HELP+ 9.58

10. fejezet

A C-64 programozása /14 oldal/

10.1 Bevezetés 10.1
10.2 A BASIC nyelv használata 10.1
10.3 Gépi kódu programrészek felhasználása 10.8
10.4 BASIC beszurások 10.13

Függelék /59 oldal/

HIBAÜZENETEK F.1
BASIC KULCSSZAVAK F.4
BASIC UTASITÁSOK - Összefoglalás F.6
Standard BASIC programok átalakitása a Commodore-64 BASIC-re F.11

Képernyő kódok	F.12
ASCII kódok	F.16
Képernyő és szinmemória	F.16
DOS hibaüzenetek	F.18
SIMONS' BASIC hibaüzenetek	F.21
Matematikai függvények	F.23
I/O eszközök csatlakozói	F.24
6510 processzor specifikációja	F.32
6526 CIA chip specifikációja	F.38
6566/6567 VIC II chip specifikációja	F.45
6581 SID chip specifikációja	F.51

1. Fejezet

BEVEZETÉS

1.1 A kézikönyv feladata

A könyv, amit az Olvasó a kezében tart kettős céllal készült. Alapvető feladata, hogy programozói kézikönyvként, a C-64-gyel végzett napi munkát segitse; a felmerülő problémákra - vagy legalább is a legtöbbjükre - választ adjon. Másik feladata, hogy segitséget nyujtson azoknak is, akik ennek segitségével szeretnék a C-64-en való programozás fogásait elsajátitani. A két cél nem könnyen egyeztethető össze. Egy mikrogép programozásának elsajátitása a ROM-ban tárolt program /jelen esetben a BASIC/ használatától halad a gépi-kódu /vagy ami a gyakorlatban ugyanaz az assembly/ programozás felé. A gyakorlott programozó programjainak jelentős része gépi kódu program. Éppen ezért a könyv - azon kivül, hogy külön fejezet foglalkozik az M6510 mikroprocesszor lehetőségeivel - igen sok utalást tartalmaz a különböző feladatok gépi-kódu megvalósitására is. Ezek a részek a kezdők számára nehezebbek, első olvasásra célszerü átugorni őket. A tankönyvként való használatot azzal is segitettük, hogy igen sok - és főleg egyszerü - BASIC és gépi kódu programrészt iktattunk a szövegbe. Ezek részletes áttanulmányozása, kipróbálása segit az utasitások jobb megértésében. A C-64-gyel és a programozással még csak most ismerkedőket segiti a könyvhöz külön megvásárolható lemez, amelyik számos mintapéldát tartalmaz.

Végül - a fent emlitett két célon kivül - volt egy harmadik, nehezen kifejezhető szempontunk is a könyv megirása közben. Ez a szempont szorosan kapcsolódik a BASIC programozási nyelv problémáihoz. A BASIC - tul azon, hogy igen hamar megtanulható - nem a világ legtökéletesebb programozási nyelve. Alapvető hibája, hogy nem strukturált, és ezért - a priori - nem támogatja az

algoritmusok, feladatmegoldások áttekinthető, könnyen módosítható, javitható, egyszóval strukturált leirását. Másik probléma a BASIC mikrogépeken való megvalósitásával kapcsolatos, amelyek csak interpretert tartalmaznak, s ez igen lelassitja a program futását. Ehhez kapcsolódhat még az is, hogy a gép egyes lehetőségei BASIC-ből nehezen vagy egyáltalán nem érhetőek el. Operációs rendszerrel müködő mikrogépek ezt a problémát természetesen megoldják.

Az első probléma - módszertani jellegénél fogva - nem tartozik szorosan témánkhoz. A második problémával kapcsolatban az az álláspontunk, hogy a BASIC gépi kódu rutinok felhasználásával igen jól használható bonyolult feladatok megoldására is. Erről legjobban a "Gépi kódu programozás" és a "BASIC programozási fogások" fejezetek olvasása győzheti meg az Olvasót, bár a többi fejezetben is érezhető ez a szoros kapcsolat.

1.2 Hogyan használjuk a könyvet ?

A könyv fejezetei többé-kevésbé függetlenek egymástól. Kezdőknek először a 2.,3. és 10. fejezetek olvasását ajánljuk, ezek azok, amelyek elsősorban a BASIC-kel foglalkoznak. Természetesen minden olyan esetben, amikor erre szükség van fel kell lapozni a 4. fejezetet, amelyik ABC sorrendben tartalmazza a BASIC kulcsszavakat és hatásukat. További fejezetek és alfejezetek vannak, amelyek a gépi kódu programozás ismerete nélkül is használhatók, ilyenek elsősorban a különböző perifériás egységekkel foglalkozó részek. A C-64 további lehetőségeinek kihasználásához azonban a gépi-kódu programozás ismeretére van szükség. A 9. fejezet ismerete - amelyik az M6510 processzor leirását tartalmazza - nagymértékben megkönnyiti a 4.-8. fejezetek gépi kódu utalásainak megértését.

Végül megjegyezzük, hogy a könyv elsősorban azért került kiadásra, mert a gyártók által szállitott kézikönyvek nem tartalmaznak teljes és pontos információt a gépek hardver és szoftver rendszeréről. A könyv anyaga elsősorban nem a C-64-hez szállitott leirásokból, hanem más könyvek, folyóiratok ötletei, leirásai - és a szerző saját tapasztalatai - nyomán állt össze.

1.3 Előismeretek

A könyv olvasásához a programozásban való bizonyos jártasság szükséges. Feltételezi a 2-es és 16-os számrendszer; valamint olyan alapvető fogalmak, mint értékadás, vezérlésátadás, ciklus, változó, adattipusok stb. ismeretét. Ezeket egy kezdő BASIC programozó már néhány hét alatt minden nehézség nélkül elsajátithatja. Elsősorban az I/O-val kapcsolatos részek a hardver mélyebb ismeretét igénylik. A gépi-kódu programozásról szóló fejezet bevezető része lehetővé teszi, hogy a témával most először ismerkedők is megértsék.

1.4 A C-64 mikroszámitógép üzembeállitása

A C-64 mikroszámitógép hátoldalán illetve szemből nézve - a jobb oldalán számos csatlakozási lehetőséget találunk /lásd az 1.8 oldalt/ A kiegészitő berendezések megfelelő csatlakoztatása a helyes müködésük alapfeltétele. A csatlakozók ugyan, ugy vannak kialakitva, hogy mindegyik csak saját ellendarabjával csatlakoztatható,de azért röviden összefoglaljuk a C-64 üzembeállitásának legfontosabb lépéseit.

1. A C-64 központi egysége a billentyüzettel egybeépült, igy azt nem kell külön csatlakoztatnunk. A C-64 transzformátora külön egység, ennek egyik vége a hálózati villásdugó. A másik kábelt nyomjuk be a C-64 jobb oldalán található hálózati csatlakozóba. A transzformátort magát ugy helyezzük el, hogy mind az - esetleg használt - lemezegységtől, mind a televiziós képernyőtől a lehető legmesszebb legyen.

2. A transzformátor villásdugóját csatlakoztassuk egy 220 V, 50 Hz-es hálózatba.

3. A C-64 központi egységhez szállitott video-kábel segitségével a C-64 TV kimenetét és a televiziós képernyő antenna csatlakozóját kössük össze. Régebbi televiziós készülékek esetén antenna adaptere is szükség lehet. Ez külön kell beszereznünk.

4. Helyezzük áram alá a televiziós készüléket, majd a C-64 számitógépet is.

5. Ezután kerülhet sor a televiziós készülék hangolására. Célszerü valamelyik VHF csatornát egyszer s mindenkorra a C-64 frekvenciájára hangolni. A televiziós készüléket ugy kell hangolni, hogy tisztán jelenjen meg az alábbi üzenet:

```
**** COMMODORE 64 BASIC V2 ****
64K RAM SYSTEM  38911 BASIC BYTES FREE
```

Szines készüléken a felirat világoskék keretben, sötétkék alapon kell, hogy megjelenjen.

6. Amennyiben további kiegészitő berendezéseket is csatlakoztatunk a C-64-hez, azt a C-64 bekapcsolása előtt kell elvégezni. Ebben az esetben először a kiegészitő berendezéseket helyezzük áram alá, csak legutoljára a C-64-et.

7. Egyes esetekben - például a C-64 modemen keresztül más számitógéphez történő kötése esetén - célszerü szakember segitségét is igénybe venni.

1.5 A C-64 kiegészitő berendezéseinek kiválasztása

A C-64 számitógépet tervezői több-célu, univerzális mikroszámitógépnek tervezték. Ennek megfelelően - kiépitettségétől függően - más és más feladatok megoldására alkalmas.

1/ <u>Otthononi felhasználás</u> /home-computer/ Elsősorban a VIC-II chip segitségével, a C-64-re kiváló játékprogramok irhatók. A játékok általában a billentyüzet segitségével is használhatók, de lényegesen kényelmesebb, ha botkormányokat és/vagy potmétereket használunk. A játékprogramok vagy ROM-ban vagy mágneses adathordozón szerezhetők be. Ennek megfelelően az otthoni /játék, demonstráció, szórakozás/ célokat kielégitő legkisebb konfiguráció a következő:

a/ C-64 központi egység
b/ szines televiziós készülék
c/ botkormányok és/vagy potméterek
d/ játékprogramok

- bővitő egységek /cartridge/ égetve vagy
- mágneses adathordozón /ekkor egy kazettás vagy lemezegység is szükséges/.

2/ <u>Programfejlesztés</u> Felhasználói programok elkészitéséhez már komolyabb hardver és szoftver feltételekre van szükség. A legkisebb konfiguráció, amelyik ezt lehetővé teszi a következő:

a/ C-64 központi egység,
b/ VDU /nem feltétlenül szines!/,
c/ lemezegység /pl. VIC 1541/,
d/ nyomtató,
e/ szoftver.

A C-64 BASIC interpreter nem igazán alkalmas felhasználói programok fejlesztésére. Egy C-64 programfejlesztői környezetnek legalább az alábbi szoftver elemeket kell tartalmaznia:

i/ gépi kódu monitor,
ii/ assembler,
iii/ a BASIC valamilyen kiterjesztése, vagy valamilyen más programozási nyelv, például PASCAL, FORTH stb.,
iv/ nagy adattömböket kezelő programok esetén egy DOS /lemezegység/ monitor,

v/ AMT feladatok megoldásához a grafikus lehetőségeket támogató programok.

Ezek a szoftver-elemek általában beszerezhetők. Külön is kiemelnénk a CP/M kártyát, amelyik lehetővé teszi a Z-80 bázisu programok felhasználását.

3/ Adatfeldolgozás A C-64 adatelőkészitő, feldolgozó mikrogépként csak akkor használható, ha legalább 2 lemezegység tartozik hozzá. Ennek két oka is van, egyrészt a soros buszon az adatáramlás meglehetősen lassu, másrészt egy minifloppira kevés / ~170 K/ adat fér csak el. A minimális konfiguráció ennek megfelelően a következő:

a/ C-64 központi egység,
b/ VDU /nem feltétlenül szines!/,
c/ legalább 2 lemezegység /pl. VIC 1541/,
d/ nyomtató /speciális, pl. bizonylat nyomtatók!/,
f/ felhasználói szoftver.

4/ Intelligens terminál A C-64 kiképzése lehetővé teszi, hogy akár intelligens terminálként egy nagyobb géphez, vagy önálló gépként egy hálózathoz csatlakoztathassuk. Ebben az esetben már további hardver eszközökre is szükség van, amelyik lehetővé teszik az összeköttetés létrehozását. Amennyiben lényegesen nagyobb teljesitményü számitógépekkel kötjük össze a C-64-et egy lemezegység általában már nem elég a gép üzemeltetéséhez. Ennek megfelelően az általunk ilyen esetre ajánlott minimális konfiguráció a következő:

a/ C-64 központi egység,
b/ VDU /nem feltétlenül szines!/,
c/ lemezegység /de inkább 2!/,
d/ RS-232 kártya /a bővitő egység csatlakozójába/,
e/ modem,
f/ hálózati szoftver.

A modem megválasztása a kialakitandó kapcsolat tipusától függ, és kiválasztása feltétlenül szakember bevonását igényli.
A C-64 BASIC interpreter önállóan elvégzi az RS 232-höz kapcsolódó feladatokat. Ez azonban nem mindig elegendő /lokális hálózatok kialakitásához például nem kell az RS-232/. Másrészt a kommunikáció lebonyolitásához, adatkonverzióhoz feltétlenül további szoftverre van szükség. /Bizonyos géptipusokra ez már beszerezhető./

1.6 Bevezetés a mikroszámitógépek programozásába

Az első fejezet ezen utolsó paragrafusa azok számára készült, akik eddig még semmilyen jártasságra sem tettek szert a mikroszámitógépek programozása és használata terén. A paragrafus megértéséhez a C-64 használatára van szükség, ezért a következő konfiguráció meglétét feltételezzük:

a/ C-64 központi egység,
b/ televiziós képernyő,
c/ lemezegység,
d/ a könyvhöz külön megvásárolható oktató lemez.

A c/ és d/ pontokban felsoroltakra nem mindig lesz szükség.

Az utasitások bevitele

A C-64 számitógép üzembehelyezése /lásd 1.3/ után bejelentkezik, majd kiirja a

READY.

üzenetet. A READY alatt egy villogó téglalap, az ugynevezett kurzor látható. A READY. /KÉSZ/ üzenet azt jelenti, hogy a számitógép befejezte tevékenységét és további parancsra vár. /A bekapcsolás után ez a tevékenység a számitógép inicializálása volt./

A kurzor azt a helyet mutatja, ahová a következő, általunk begépelt karakter kerül. Ha lenyomjuk például a ? billentyüt,

akkor a kurzor helyén megjelenik egy kérdőjel, és a kurzor egy hellyel jobbra lép. Ha már nincs hely a sorban, akkor a kurzor a következő sor elejére kerül. Az utasitást - bármi legyen is az - karakterenként kell bevinnünk /nem ugy mint például a ZX81 esetén./ Egy speciális billentyü, a [RETURN] szolgál annak jelzésére, hogy befejeztük a parancs gépelését. Ezután a BASIC interpreter végrehajtja az utasitást, majd a következő parancs begépelésére vár.

Ha például a ?2+2 begépelése után megnyomjuk a [RETURN] billentyüt, válaszként a következőt kapjuk:

```
4
READY
█ villog !
```

A legegyszerübb esetben a READY. üzeneten kivül semmi egyéb üzenetet nem kapunk. Ez azt jelenti, hogy parancsunkat a gép hibátlanul végre tudta hajtani. Gépeljük be például a következőt: ?2/Ø [RETURN] . A képernyőre a következők kerülnek:

```
?DIVISION BY ZERO  ERROR
READY
█ villog !
```

A READY üzenet kiirása előtt egy további - ugynevezett - hibaüzenetet kaptunk, amelyik jelzi, hogy milyen tipusu probléma miatt nem volt képes az interpreter a prancsot végrehajtani. Jelen esetben ez pusztán annyit jelent, hogy Ø-val kiséreltünk meg osztani. Az interpreter hibaüzeneteit az egyéb üzeneteitől az különbözteti meg, hogy kérdőjellel /?/ kezdődnek.

A C-64 lehetőséget biztosit, hogy a képernyő tetszőleges helyén látható információt parancsként használjuk fel. Igy például a fenti, hibás ?2/Ø sort a következőképpen javithatjuk ki. A [CRSR⇑] billentyüt annyiszor nyomjuk le, mig a kurzor nem kerül a

fenti hibás sorba. Ezután a [CRSR⇒] billentyü háromszori lenyomásával elérhetjük, hogy a kurzor a Ø fölé kerüljön. Ha most megnyomjuk az [5] billentyüt a Ø eltünik és helyette az 5 jelenik meg. Ezután megnyomva a [RETURN] billentyüt a következő választ kapjuk:

```
 .4
DIVISION BY ZERO ERROR
READY.
█ ← villog!
```

/A READY nem törli a képernyőt, ezért az előző üzenet még látszik, de nincs hiba!/

A szövegek begépelésére - irógépen használt terminológiával élve - három váltó is szolgál.

Váltók használata nélkül az a karakter kerül a képernyőre, amelyik a billentyün látható, vagy amennyiben két jel van a billentyün, akkor azok közül az alsó.

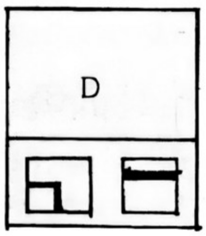
A [SHIFT] váltót használva /ami azt jelenti, hogy a SHIFT lenyomva tartása <u>közben</u> lenyomunk egy billentyüt/ a következőket kapjuk. Olyan billentyük esetén, amelyekre <u>két</u> jel van ráirva a siftelés /emelés/ a felső jelet eredményezi, a neki megfelelő karakter kerül beirásra. Ha a billentyün egyetlen jel látható, akkor a siftelés a billentyü gombján <u>elől</u> látható <u>jobboldali</u> karakter begépelését eredményezi.

A [C=] váltók használatával a billentyük gombján <u>elől és baloldalt</u> látható karaktereket lehet begépelni.

A [CTRL] és [C=] váltóknak még néhány speciális feladata is van, amelyekről később még szólunk.

A C-64 a televiziós képernyőn két karakterkészletet tud megjeleníteni /de nem egyidőben/. Az egyiket'nagy betük/grafikus jelek' karakterkészletnek hivjuk. Ha ezt használjuk a betüket csak nagybetűs alakjukban tudjuk a képernyőre irni. A másikat 'kis betük/nagy betük' karakterkészletnek hivjuk, mert ebben az esetben a betük kis betükként iródnak a képernyőre, mig a [SHIFT] váltót használva nagybetük kerülnek a képernyőre /ez felel meg az irógépnek/.
Egyik karakterkészletről a másikra a [SHIFT] és a [C=] váltók egyidejü megnyomásával térhetünk át.

A váltók hatását az egyes karakterkészletek használata esetén a következőkben foglalhatjuk össze:

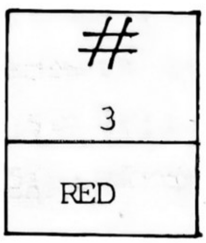

nagy betük/grafikus jelek

D = [D]
 = [SHIFT-D]
 = [C=-D]

kis betük/nagy betük

d = [D]
D = [SHIFT-D]
 = [C=-D]

nagy betük/grafikus jelek

3 = [3]
= [SHIFT-3]

kis betük/nagy betük

3 = [3]
= [SHIFT- 3]

Bizonyos billentyük megnyomásának nem az a hatása, hogy valamely karakter megjelenik a képernyőn. Ilyenek voltak például a [CRSR↑] illetve a [CRSR→]billentyük, vagy a váltók. Összefoglaló néven ezeket vezérlő karaktereknek hivjuk. A 2. fejezet részletesen összefoglalja ezek hatását.

Szinvezérlés A szinvezérlést segitő billentyükről külön is szólunk. A CTRL lenyomva tartása közben egy szinbillentyü leütése az eredményezi, hogy azt követően valamennyi karakter olyan szinnel iródik ki a képernyőre. A C= váltó és a szinbillentyük használata további 8 szint ad. Ezeket részletesen a Függelékben találhatjuk meg /F.15 oldalon/.

Kurzor vezérlés A kurzor billentyük teszik lehetővé, hogy a kurzort - a képernyőn látható információ megváltoztatása nélkül - tetszőleges helyre pozicionáljuk.

További vezérlő karakterek szabályozzák az inverz alakban való kijelzést, a képernyő törlését stb.

A C-64, mint zsebszámológép Legegyszerübb használata a C-64-nek az, amikor müveletek elvégzésére, bizonyos értékeknek a memóriában való tárolására használjuk. /Ezek azok a feladatok, amelyeket egy zsebszámitógéppel el lehet végezni/. Ehhez mindössze két BASIC utasitást kell ismerni, ezek az

a/ értékadó
b/ nyomtató

utasitások.

Az értékadó utasitások <változó> = <kifejezés> alaknak, ahol a <változó> az a név, amelyben a kifejezés értékét tárolni szeretnénk. A legegyszerübb értékadások azok, amelyek a <változó> értékét konstansként adják meg:

X = 2.53 vagy Y = -15.001

Ennél egy fokkal bonyolultabb a Z=X*X+Y*Y értékadás. A változók és kifejezések irásának meghatározott szabályai vannak, és ez lényegében a matematikában tanult szabályokkal egyezik meg. Részletesen erről a 3. Fejezetben szólunk.

A nyomtató utasitás szerkezete, használata az értékadó utasitásénál lényegesen bonyolultabb. Itt csak egyik legegyszerübb alakját adjuk meg, ami céljainknak teljes egészében megfelel. /Bővebben a 4. Fejezetben irjuk le a használatát/.

PRINT <kifejezés1> , <kifejezés2>,...

A PRINT helyett egyszerüen egy kérdőjelet is irhatunk.

Most már mindent tudunk, hogy a C-64-gyel bonyolult számitásokat is végezhessünk. Nézzük meg, hogyan számithatjuk ki egy derékszögü háromszög átfogóját /C/, ha adott a két befogó /A és B/. Legyen A=4, B=3.

A következő parancsokat kell végrehajtani:

```
A=4  [RETURN]
B=3  [RETURN]
? SQR (A↑2 + B↑2)   [RETURN]
```

Az utolsó sort a következővel is helyettesithetjük:

```
C = SQR( A↑2 + B↑2 ) [RETURN]
? C [RETURN]
```

Ebben az esetben előbb kiszámitjuk a C értékét, tároljuk és csak utána irjuk ki.

A C-64 - a számokon tul - szövegekkel is képes dolgozni. Tetszőleges karaktersorozatot sztringnek hivunk. Azok a változók, amelyek sztringeket tárolnak $-ra végződnek. Például a

```
X$="KUTYA" : Y$ = "FULE"  [RETURN]
?X$+Y$    RETURN
```

parancsok végrehajtása után a képernyőn a KUTYAFULE felirat jelenik meg. A kettőspont /:/ az első sorban két parancs egymás után

irására szolgál, igy a [RETURN] billentyüt csak a legvégén kell benyomni. Sztringek körében egyetlen 'hagyományos' müvelet van csak, az összeadás, ami a sztringek egymáshoz füzését jelenti.

Eredeti példánkat igy is módosithatjuk:

```
A=4:B=3:C=SQR(A↑2 + B↑2) [RETURN]
?"BEFOGOK=";A,B: ? "ATFOGO="; C [RETURN]
```

Programok betöltése és futtatása

A C-64 zsebszámológépként való használatán kivül a másik legegyszerübb eset, amikor mások által megirt programot akarunk használni. Ehhez természetesen valamilyen háttértárnak, például lemezegységnek a rendelkezésünkre kell állnia. Vegyük elő az oktatólemezt és töltsük be az első programot! /Ez nem más, mint az oktatólemez használatát leiró program/.

A programot a
LOAD "*",8 RETURN
parancs segitségével tölthetjük be. Ennek hatására a lemezegységen levő indikátor kigyullad, jelezve, hogy a C-64 és a lemezegység közt adatforgalom zajlik. A töltés végrehajtása után a READY üzenet megjelenik a képernyőn. A
RUN [RETURN]

parancs végrehajtása után a képernyőn megjelenik a használati utasitás első oldala. A program futását a [STOP] billentyü megnyomásával bármikor megszakithatjuk. Vannak olyan programok is, amelyek futása csak a C-64 kikapcsolásával szakitható meg.

Programok irása

A BASIC interpreter lehetőséget biztosit arra is, hogy a begépelt parancsokat ne hajtsa végre azonnal, hanem tárolja a memóriájában, ahol később végrehajtható lesz. Ahhoz, hogy egy parancs programsorrá váljon nem kell mást tenni, mint eléje egy sorszámot

irni. Ha egy sor számmal kezdődik, az mindig programsornak számit.

A derékszögü háromszög példáját programként a következőképpen lehet megirni:

```
10  A=4:B=3:C=SQR(A↑2 + B↑2)  [RETURN]
20  ?"A BEFOGOK=";A,B [RETURN]
30  ?"AZ ATFOGO=";C [RETURN]
```

Ezután a

RUN [RETURN]

parancs kiadása a fenti programot lefuttatja és ugyanazt az eredményt adja, mintha a megfelelő parancsokat mi magunk hajtottuk volna végre.

Problémát jelent azonban, hogy a fenti programmal csupán a 3, 4 befogóju derékszögü háromszög átfogóját képes kiszámitani. Ahhoz, hogy tetszőleges derékszögü háromszög átfogóját kiszámitsa egy uj utasitást kell használni, amivel egy már futó programnak adatokat adhatunk át. Az uj program 10. sora igy alakul:

```
10 INPUT A,B : C = SQR(A↑2 + B↑2)  RETURN
```

A RUN [RETURN] billentyüzése után a képernyő következő sorának elején egy kérdőjel /?/ jelenik meg; jelezve, hogy a program adatot vár /ez az INPUT utasitás feladata/. Az adatok billentyüzése után a megfelelő értékadások végrehajtódnak; majd a program fut tovább. A

3,4 [RETURN]

válasz után az INPUT A,B utasitás hatására A értéke 3, B értéke 4 lesz és a program tovább fut. Ilyen módon természetesen tetszőleges derékszögü háromszög átfogóját kiszámithatjuk.

Vezérlésátadó utasitások

Normális körülmények közt a BASIC interpreter a memóriájában tárolt programsorokat sorszámaik növekvő sorrendjében hajtja végre. A fenti programban az utasitások végrehajtásának sorrendje: 10, 20, 30. Vannak azonban olyan utasitások, amelyek feladata éppen az utasitások végrehajtási sorrendjének megváltoztatása. Ezek közül sorolunk fel néhányat. Részletes leirásuk a 4. Fejezetben található meg.

a/ GOTO <sorszám>

Az utasitás hatására a program futása a <sorszám> -nak megfelelő programsortól folytatódik. Ha több derékszögü háromszög átfogóját is ki akarjuk számitani, akkor a fenti programot célszerü a következő sorral kiegésziteni:

```
40 GOTO 10 [RETURN]
```

A program futása igy ujra és ujra visszatér a program elejére és tetszőleges számu derékszögü háromszög átfogóját ki tudjuk számitani.

b/ IF <feltétel> THEN GOTO <sorszám>

Az utasitás végrehajtása a GOTO-ban megjelölt sorszámu utasitással folytatódik, ha a <feltétel> igaz. Ha nem, a program a következő utasitás végrehajtását kezdi el. Előző programunkat kiegészithetjük az adatok valódiságát ellenőrző sorral:

```
15 IF A<= Ø OR B<= Ø THEN GOTO 10
```

A fenti feltétel szokásos alakja$(B \leqq \emptyset$ vagy $C \leqq \emptyset)$. Ha ez teljesül, akkor rossz adatokat adtunk meg és a program a végeredmény kiirása helyett ujra kéri az adatokat.

c/ FOR <valós változó> = <kezdőérték> TO <végérték>

Ez az utasitás az ugynevezett ciklus-utasitás, mert segitségével lehetővé válik bizonyos programrészek megadott számu ismét-

lése. Ha például előre tudjuk, hogy N darab derékszögü háromszög átfogóját kell kiszámitani, akkor ezt a következő programmal végezhetjük el:

```
5 INPUT N: FOR I=1 TO N
10 INPUT A,B: C=SQR(A↑2+B↑2)
15 IF A<= OR B<=0 THEN GOTO 10
20 PRINT "BEFOGOK=";A,B: PRINT "ATFOGOK=";C
25 NEXT I

READY.
```

/Ne felejtsük el a programsorok végén a [RETURN] billentyü lenyomását!/

A RUN parancs kiadása után először az N értékét kell megadnunk /pl 3./ Ezt követően 3 derékszögü háromszög átfogóját számithatjuk ki. I értéke a kezdőérték vagyis 1 lesz és a program a következő NEXT utasitásig fut. Ezután I értéke megnő 1-gyel és ellenőrzi az interpreter, nem léptük-e tul a 3-at. Ha nem, akkor a 10-20 közti programsorok ujból végrehajtódnak. Ha igen, a következő utasitás kerül végrehajtásra. /Ha ilyen nincs, a program futása véget ér/.

Szerkesztő utasitások

A szövegszerkesztő utasitásaival már megismerkedtünk. További utasitások a memóriában tárolt program szerkesztését /módositását/ teszik lehetőv

a/ LIST

A fenti utasitás a képernyőre listázza a memóriában tárolt programot. Ha csak a program bizonyos sorszámu soraira vagyunk kiváncsiak, akkor meg kell adnunk az első, illetve utolsó listázandó sort. Például LIST 5 az 5. sorszámu sort listázza ki./

b/ A kilistázott programsorokat a szövegszerkesztő vezérlő karaktereivel / [CRSR⇑] , [DEL] stb./ szerkeszthetjük. A kivánt módositások után a [RETURN] megnyomása a memóriában tárolt programsort a képernyőn láthatóra cseréli.

c/ A program egy adott sorát egy ugyanolyan sorszámu üres sor bevitelével törölhetjük. Például billentyüzzük be a következőt:

15 [RETURN]

Ennek hatására törlődik a 15. sor /ha volt ilyen sorszámu utasitás/. Nincs mód több programsor egyidejü törlésére.

d/ NEW

A parancs hatására törlődik a memóriában tárolt program.Uj program irása előtt célszerü a parancs kiadása.

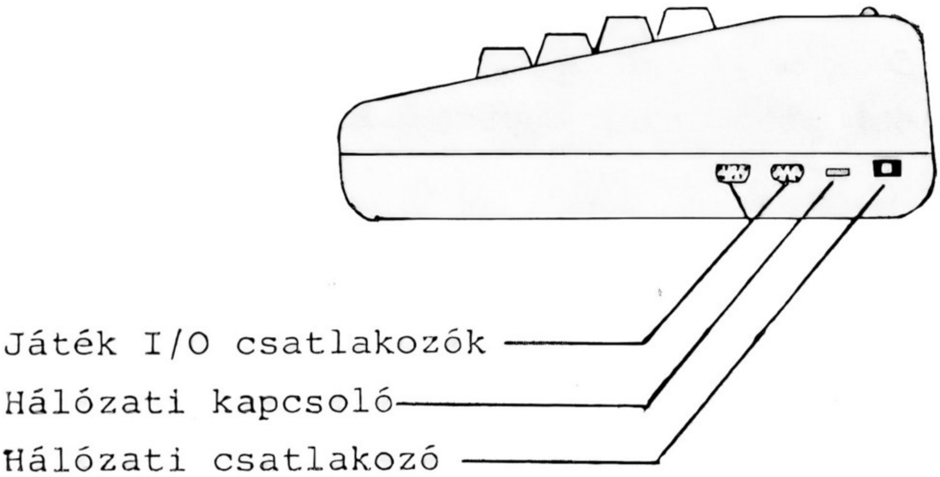
1.7 Az oktatólemez használata

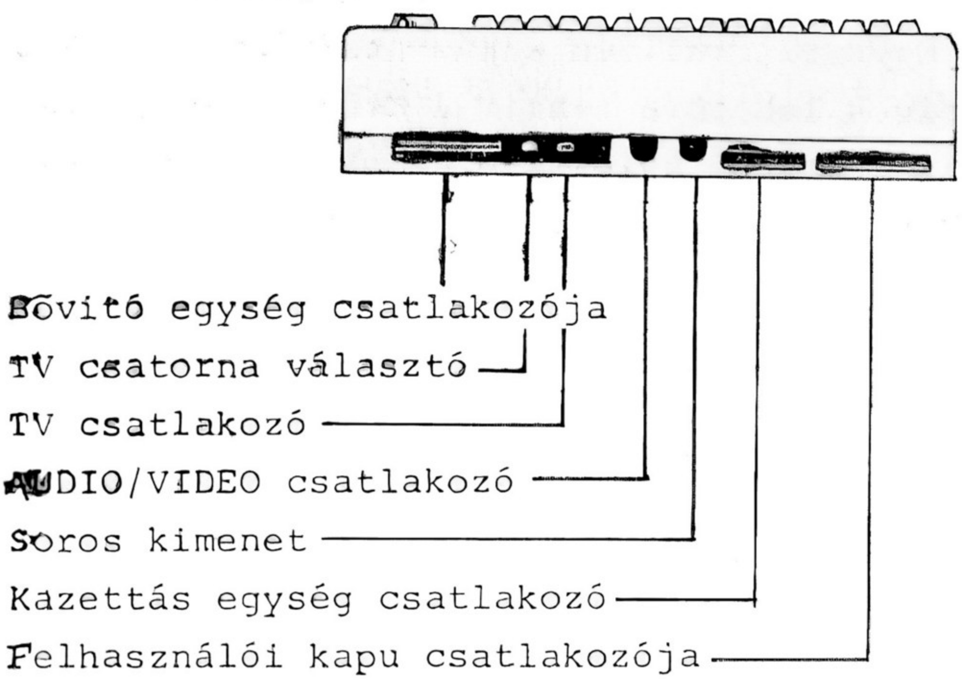
A C-64-re tervezett, külön megvásárolható oktatólemez kettős feladatot lát el. Egyrészt kellően dokumentált példaprogramokat tartalmaz, amelyek lehetővé teszik a C-64 sajátosságainak megismerését, amelyek továbbfejlesztve beépithetők felhasználói programokba. Másrészről egy BASIC bővitést tartalmaz, amelyik biztositja, hogy a gép használata közben a C-64-re vonatkozó információk a képernyőre kérhetők. Például a !CHR$ /uj/ parancs hatására a képernyőre kerül a CHR$ BASIC utasitás ismertetése. A #CHR$ /uj/ parancs viszont a CHR$ kódokat listázza a képernyőre.

Az oktatólemez használati utasitása magán a lemezen található. Mint már emlitettük a

LOAD "*" ,8 RETURN

parancs betölti azt a programot, amelyik ismerteti az oktatólemez felhasználási lehetőségeit. A lemezen levő programokat ugy terveztük, hogy bármilyen könyvi segédlet nélkül, önmagukban is használhatóak legyenek.

A C-64 csatlakozói

2. Fejezet

SZÖVEGSZERKESZTŐ

A C-64 számitógép inicializálása, a READY kiirása, vagy az INPUT végrehajtása közben a vezérlés a szövegszerkesztő rutinnak adódik át, melynek segitségével a teljes képernyőt használhatjuk a szükséges információ bevitelére. A [RETURN] billentyü megnyomása után a szövegszerkesztő azt feltételezi, hogy a kurzort tartalmazó sort kivántuk bevinni, és azt adja át feldolgozásra az interpreternek.

Ha például egy program részletét kilistáztuk a képernyőre, akkor a kurzor billentyü és más speciális billentyük használatával mozoghatunk a képernyőn, igy - a megfelelő helyre érve - bármilyen változtatást elvégezhetünk. Miután befejeztük az összes kivánt javitást a szöveg megadott számu sorában, és lenyomtuk a [RETURN] billentyüt (bárhol a sorban), akkor ennek hatására a szövegszerkesztő elolvassa a teljes 80 karakteres logikai képernyő sort. A szöveg ezután kerül az interpreterhez feldolgozásra és tárolásra. A javitott sor a sor régi változatának a helyére kerül a memóriában. Ha kulcsszó-rövidités használt, aminek eredményeként a programsor a listázáskor meghaladja a 80 karaktert, a 80-on felüli karaktereket elveszíti a sor javitásakor, mert a szerkesztő csak két fizikai képernyő sort olvas. Ez az oka annak is, hogy az INPUT utasitás használata több mint 80 karakterre nem lehetséges. Igy, gyakorlati meggondolásokból, a listázható BASIC szöveg sorának hossza 80 karakter lehet, abban a formában, ahogyan a képernyőn megjelenik. Bizonyos feltételek mellett a képernyő szerkesztő a kurzor vezérlő billentyüt szabályszerü üzemmódjától eltérően kezeli. Ha a kurzor páratlan számu idézőjel /"/ után következik, akkor a szerkesztő az ugynevezett "idézőjel" üzemmódban müködik.

"Idézőjel" üzemmódban a 'közönséges' karakterek szabályszerüen tárolódnak, de a kurzor vezérlő karakterek a továbbiakban nem mozgatják a kurzort, ehelyett inverz karakterek iródnak ki, amelyek valójában a lenyomott kurzor vezérlőt jelentik. Ugyanez igaz a szinkiválasztó billentyükre is. Ez lehetővé teszi, hogy a programokba sztringek közé kurzor és szinvezérlő karaktereket tegyünk. Ennek köszönhető, hogy amikor az idézőjelben levő szöveg kiiródik a képernyőre, akkor a sztring részeként automatikusan végrehajtja a kurzor elhelyezést és a szin-vezérlő funkciót. Példa, sztringben levő kurzor vezérlő használatára /gépelje be a következő sort/:

```
10 PRINT "A[R][R] B [L][L][L] C [R][R] D": REM  R=[CRSR JOBB], L=[CRSR BAL]
```

A számitógép ezt irja ki:

```
AC BD
```

A [DEL] billentyü az egyetlen kurzor vezérlő, amelyre az "idézőjel" üzemmód nincs hatással. Igy, ha egy hibát csinál miközben "idézőjel" üzemmódban gépel, a [← CRSR] billentyü nem használható visszaléptetésre és átirásra - még akkor sem, ha az [INST] billentyü inverz video karaktereket hoz létre. Ehelyett fejezze be a teljes megkezdett sort, és ezután a [RETURN] billentyü lenyomását követően a szokott módon javitsa ki a hibát. Egy másik lehetőség, /ha már nincs szüksége kurzor vezérlőre a sztringben/, az, hogy lenyomja a [RUN/STOP] és a [RESTORE] billentyüket, amelyek megszüntetik az "idézőjel" üzemmódot. A sztringben használható kurzor vezérlő billentyüket az alábbi táblázatban mutatjuk be:

Kurzor vezérlő karakterek "idézőjel" üzemmódban

Vezérlő billentyü		Megjelenési forma
kurzor fel	[CRSR ⇑]	
kurzor le	[CRSR ⇓]	
kurzor balra	[CRSR ⇐]	
kurzor jobbra	[CRSR ⇒]	
CLR	[CLR/]	
HOME	[/HOME]	
INST	[INST/]	

Ha nem "idézőjel" üzemmódot használunk, a [SHIFT] billentyü lenyomva tartása és ezután az [INST] billentyü lenyomása a kurzortól jobbra levő karaktert egy hellyel jobbra tolja és igy egy szóközt hoz létre a két karakter között, ahová uj karaktert irhatunk be. A szerkesztő ezután 'inzert' üzemmódban kezd müködni addig, amig az összes igy megnyitott szóköz be nem töltődik.

Inzert üzemmódban a kurzor és a szin-vezérlő karakterek ismét inverz karakterként jelennek meg. Az egyetlen különbség az [INST/DEL] inzert-törlő billentyün van. A [DEL] ahelyett, hogy szabályosan müködne, mint "idézőjel" üzemmódban, most inverz 'T' -t hoz létre. A [INST] billentyü, amely inverz karaktert hoz létre "idézőjel" üzemmódban, szabályosan szóközt szur be. Ez azt jelenti, hogy olyan PRINT utasitás hozható létre, amelyik törlést /DEL/ tartalmaz, ami nem lehetséges idézőjel üzemmódban. Az inzert üzemmódot a [RETURN] , [SHIFT] és [RETURN] , vagy a [RUN/STOP] és a [RESTORE] billentyük lenyomásával lehet törölni. Ezen kivül befejeződik az inzert üzemmód akkor is, ha betöltjük az összes közbeszurt karakter-

helyet. Példa[DEL] karakterek használatára sztringben:

```
10 PRINT "HELLO" [DEL] [INST] [INST] [DEL] [DEL] P "
```

Amikor ezt a példa-programot lefuttatjuk, a HELP szó fog kiiródni, mert az LO betük törlődnek, mielőtt a P kiiródna. A sztringben levő törlő karakter LIST és PRINT utasitással egyaránt müködik. Ezzel a módszerrel el lehet rejteni a sor egy részét vagy a szöveg egy teljes sorát. Az ilyen sorok szerkesztése természetesen igen nehézkes.

Az eddig emlitetteken kivül is van még néhány olyan karakter, amely speciális módon irható csak ki. Ahhoz, hogy hozzáférjünk ezekhez, részükre üres helyeket kell hagyni a sorban, lenyomni a [RETURN] billentyüt, és utána javitani a sort. Ekkor nyomjuk le a [CTRL] /vezérlő/ billentyüt és a [RVS/ON] billentyüt, hogy elkezdhessük az inverz karakterek gépelését. Az inverz alaku vezérlő karakterek a következők:

Funkció	Billentyüzés	Megjelenési forma
siftelt RETURN	[SHIFT] M	
kis/nagy betükre kapcsolás	N	
nagy betükre/grafikákra kapcsolás	[SHIFT] N	

A [SHIFT] billentyü lenyomva tartása és a [RETURN] billentyü leütésének hatására a képernyőn egy kocsi vissza és egy soremelés történik, de nem fejeződik be a sztring. Ez a LIST és a PRINT utasitással egyaránt müködik, igy a javitás majdnem lehetetlen, ha ezt a karaktert használjuk. Ha az elsődleges output a CMD utasitás hatására a nyomtatóra megy, az inverz "N" karakter a nyomtatót kis/nagy betü karakter készletre, a

[SHIFT N] a nyomtatót 'nagy betük/ grafikai jelek' karakter készletre váltja át.

Inverz karaktereket a [CTRL] billentyü lenyomva tartásával és a [RVS ON] lenyomásával irhatunk be "idézőjel" üzemmódban, amelynek hatására egy inverz R jelenik meg az idézőjelen belül. Az ezután beirt karakterek a nyomtatás során inverz formában kerülnek kiirásra. Az inverz kiirás hatásának megszüntetésére a [CTRL] billentyü lenyomva tartása közben nyomjuk meg a [RVS OFF] billentyüt. /Ennek hatására egy inverz grafikus jel kerül a sztringbe.

```
10 PRINT "[ CTRL-RVS ON]  KUTYAFULE [CTRL - RVS OFF]"
20 PRINT " KUTYAFULE"
```

program kétszer irja ki a "KUTYAFULE" sztringet, először inverz formában, utána normálisan.

A PRINT utasitásban szereplő vezérlő karaktereket legegyszerübben CHR$(B) alakban állithatjuk elő. Az alábbi táblázat összefoglalja a felhasználható vezérlő karaktereket:

Funkció	CHR$
kis betük/nagy betük karakterkészlet	14
nagy betük/grafikák karakterkészlet	142
[SHIFT - C=] letiltása	8
[SHIF - C=] engedélyezése	9
Home	19
CLR	147
Kurzor le	17
Kurzor fel	145
Kurzor jobbra	29
Kurzor balra	157

Inverz karakterek	18
Normál karakterek	146
Törlés	20
Beszurás	148
Fehér	5
Piros	28
Zöld	30
Kék	31
Fekete	144
Bibor	156
Sárga	158
Cián	159
Narancs	129
Barna	149
Világos piros	150
Szürke 1	151
Szürke 2	152
Világos zöld	153
Világos kék	154
Szürke 3	155

3. Fejezet

BASIC INTERPRETER

3.1 BASIC programok tárolása

A BASIC interpreter két üzemmódban müködik: az első az ugynevezett parancs /kalkulátor vagy végrehajtási/ mód, a másik a program /tanulási, tárolási/ mód. Az, hogy melyik üzemmódban müködik, az az utoljára bevitt sor első nem szóköz karakterétől függ. A [RETURN] megnyomása után az éppen bevitt sor átmásolódik egy 80 karakter hosszu pufferbe. A puffer a 2. lapon található /$0200-$0258/. Ezután kerül sor a puffer első nem szóköz karakterének tesztelésére. Ha ez szám, akkor a BASIC ugy tekinti, hogy egy programsort vittünk be és elhelyezi a memóriába a többi sor közé. Ha az első karakter nem számjegy, akkor parancsnak értelmezi és végrehajtja. A puffer feldolgozása; a pufferben vagy a programterületen tárolt programok végrehajtása ugyanugy történik programsorok illetve parancsok esetén, ezért most csak a programsorokkal foglalkozunk.

A tárolt programsorok a LIST utasitás segitségével ellenőrizhetők, de igy semmilyen információt sem kapunk arról, hogyan helyezkednek el a memóriában. Megpróbálhatjuk byte-onként kiirni a programot a következő egysoros paranccsal:

```
X=0: FOR I= 2049TO 2249:POKE 1024+X, PEEK(I):X=X=X+1:NEXT
```

A fenti program a memória 2049-es cimétől kezdve 200 byte-ot átmásol az 1024-es cimtől kezdődően. Általában 2048-nál /$0800/ kezdődik a tárolt BASIC program és 1024-nél /$0400/ a képernyő memóriája. A fenti program tehát a képernyő tetejére kiirja a program első 200 byte-jának megfelelő karaktereket. Az

eredmény ilyen lesz:

```
@RHE@▒ 4,4:K▒2048@-HF@RVS$▒▒(18):ROF$▒▒(
146)@FHJ@▒ I▒1 ▒ 5:▒ J▒1 ▒ 40@I HT@▒ 1000
:K▒K▒1:▒ J:▒4,▒(13);@-H↑@▒ I : ▒▒ ▒H▒CY▒▒
(K)@▒H▒CR▒▒@▒H▒C▒ Y▒32 ▒ Y▒Y▒64:▒ 1070@▒
HFD▒ Y▒64 ▒ ▒ 1070@▒HFD▒ Y▒96 ▒ ▒ 1070@▒
```

Jobb eredményre számithatunk, ha a byte-ok értékét, nem pedig a nekik megfelelő karaktereket listázzuk ki. A későbbiek jobb megértése kedvéért az értékeket hexadecimálisan iratjuk ki. Erre szolgál a következő BASIC-rutin, amelyik a memória tartalmát irja ki, egy adott helytől kezdve:

```
10 OPEN 3,4:CMD3
20 V=2048 :REM TXTTAB BEALLITASA C-64-RE
30 K=4:X=V:GOSUB 100:REM CIM KIIRASA
40 PRINT"M"+L$+"  ";:K=2
50 FOR I=1 TO 8 :REM 8 BYTE KIIRASA
60 X=PEEK(V):V=V+1
70 GOSUB 100:PRINTL$+"  ";
80 NEXTI
90 PRINT:PRINT:GOTO 30
100 REM X HEXADECIMALIS ALAKJA
110 REM L$-BA KERUL. L$ HOSSZA K
120 L=X:L$=""
130 FOR J=1 TO K
140 L%=L-INT(L/16)*16
150 L=INT(L/16)
160 L$=CHR$(48+L%-(L%>9)*7)+L$
170 NEXT J
180 RETURN
```

Hogyan tudunk ezzel a BASIC programmal egy másik BASIC programot olvasni ? /Hiszen ha uj programként irjuk be, akkor a vizsgálni kivánt program eleje elvész!/ Egyik lehetséges megoldás, hogy a fenti programot a vizsgálni kivánt program után irjuk be. /A program sorszámai ekkor természetesen megváltoznak/. A másik - ennél érdekesebb mód a következő parancs kiadása:

```
POKE 43, PEEK(45) : POKE 44, PEEK (46) : LOAD "MEM", 8
```

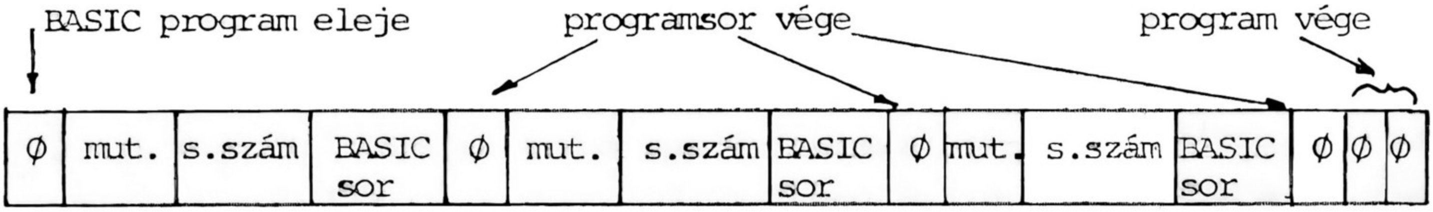
A tárolt BASIC program első byte-jának helyét (43) jelöli, mig (45) a program szövege utáni első helyre mutat. A lemezen a MEM nevü file tartalmazza a fenti programot. A két POKE utasitás után a BASIC interpreter a BASIC elejének az uj értéket tekinti, s oda tölti be a programot. A program futtatása, ha a 10 ? "HOGY VAGY?" program beirása után töltöttük be a következőt eredményezi:

M0800	00	15	08	0A	00	99	20	22
M0808	48	4F	47	59	20	56	41	47
M0810	59	20	3F	22	00	1B	08	14
M0818	00	80	00	00	00	48	14	5C
M0820	01	0A	20	02	05	01	04	04

A következőkben részletesen ismertetjük, hogyan tárolja a BASIC interpreter a programsorokat. A sorszámot 2- byte-os egész számként tárolja. Ennek értékének a $0 \leq x < 55280$ /=$FF00/ intervallumba kell esnie. /Ha valamilyen programhiba során egy sorszám felső byte-ja $FF-re változik, a rendszer azt nem-létezőként kezeli!/. Szokás szerint először az alsó, majd a felső byte kerül tárolásra. Ezt követően a szövegben előforduló BASIC

alapszavakat keresi meg és egyetlen byte-on tárolja. Ennek a byte-nak az értékét az illető alapszó token-jének hivjuk. Pl. a fenti dump-ból kiolvasható, hogy a PRINT alapszó token-je 153 ($99) . A " # $ % ( ) , : ; jeleket a megfelelő ASCII kóddal ábrázolja. Az idézőjelek közti szövegkonstansokat, a REM illetve DATA utasitásokban szereplő karaktereket ugyancsak ASCII kódjukkal ábrázolja. Ugyanez az eljárás a programszövegben szereplő számokkal, például a GOSUB 3000 vagy az X = 73.8 utasitásokban. A 3000 illetve a 73.8 konvertálás nélkül kerül beirásra, 4-4 byton. A változó nevekben szereplő karaktereket ugyancsak ASCII kódjaik segitségével tárolja az interpreter. Az egykarakteres matematikai jeleknek külön tokenjük van. Igy a + jel (ASCII kódja 43) például 138-ként kerül tárolásra. A programsorok végét egy Ø byte jelzi.

Az egyes BASIC programsorok - növekvő sorszám szerint rendezve - követik egymást a memóriában. Minden sor előtt egy 2-byte-os mutató áll, amelyik a következő sor elejére /pontosabban az azt megelőző mutató első byte-jára/ mutat. Ezt követi a sorszám 2- byte-on, majd a programsor a végét jelző Ø byte-tal. A program végét egy Ø értékü mutató, azaz két Ø byte jelzi. Az eddig mondottakat a következőképpen ábrázolhatjuk:

A BASIC program ilyen módon való tárolása valamennyi Microsoft BASIC interpreterre megegyezik. Ez az eljárás nem univerzális azonban, például az Apple szoftver 1-et használ a sor vé-

gének jelzésére és a mutató relativ; a következő sor elejének az aktuális sor elejétől mért távolságát mutatja. Ez maximum 255 lehet. /Igy programsoronként egy byte-ot megtakarithatunk/. A program tárolási módjának ismerete számos esetben hasznos lehet. Egyrészt jobban megérthetünk bizonyos eljárásokat, másrészt könnyen megvalósithatunk olyan BASIC funkciókat, amelyek a C-64 BASIC-ben nincsenek implementálva. Például egy meggondolatlan NEW hatását néhány POKE-kal semlegesithetjük. Részletes példákat a 10. fejezetben adunk.

3.2 BASIC változók, tárolásuk

A 'változó' fogalma az algebrából került át a számitástechnikába. Eredetileg egy pontosan meg nem nevezett mennyiség jelölésére szolgált. Ebben az értelemben mi nem használjuk. Algebrai értelemben X=X+1 lehetetlen. A korai BASIC interpreterek ezért tették kötelezővé a LET használatát az értékadó utasitásban: LET X=X+1 /pl.ZX81-en/. Az Algol erre az X:=X+1 jelölést használja. A számitástechnikában éppen ezért célszerübb a változókat tároló egységeknek felfogni. Ekkor az X=X+1 értékadás jobb oldalán szereplő X a tároló tartalmát jelenti az utasitás végrehajtása előtt, a baloldali X pedig a tároló tartalmát jelenti a végrehajtás után. A Microsoft BASIC interpreterek a változók három tipusát különböztetik meg, attól függően, hogy egész, valós vagy sztring mennyiségek tárolására szolgál. Ezen kivül megkülönböztetnek egyszerü vagy indexes /tömb/ változókat. Az interpreter a változók tipusát a nevet követő $ illetve % jelből állapitja meg. Ezek jelentik a sztring illetve egész változókat. Ilyen jel hiányában az interpreter a változót valós tipusnak tekinti.

A valós és egész tipusok közti konverziót a gép automatikusan végzi. Például az L%=L/256 értékadásban L/256-ot egészre kerekiti, ellenőrzi, hogy a [- 32768, 32767] intervallum-

128	$80	END
129	$81	FOR
130	$82	NEXT
131	$83	DATA
132	$84	INPUT#
133	$85	INPUT
134	$86	DIM
135	$87	READ
136	$88	LET
137	$89	GOTO
138	$8A	RUN
139	$8B	IF
140	$8C	RESTORE
141	$8D	GOSUB
142	$8E	RETURN
143	$8F	REM
144	$90	STOP
145	$91	ON
146	$92	WAIT
147	$93	LOAD
148	$94	SAVE
149	$95	VERIFY
150	$96	DEF
151	$97	POKE
152	$98	PRINT#
153	$99	PRINT
154	$9A	CONT
155	$9B	LIST
156	$9C	CLR
157	$9D	CMD
158	$9E	SYS
159	$9F	OPEN
160	$A0	CLOSE
161	$A1	GET
162	$A2	NEW
163	$A3	TAB(
164	$A4	TO
165	$A5	FN
166	$A6	SPC(
167	$A7	THEN
168	$A8	NOT
169	$A9	STEP
170	$AA	+
171	$AB	-
172	$AC	*
173	$AD	/
174	$AE	↑
175	$AF	AND
176	$B0	OR
177	$B1	>
178	$B2	=
179	$B3	<
180	$B4	SGN
181	$B5	INT
182	$B6	ABS
183	$B7	USR
184	$B8	FRE
185	$B9	POS
186	$BA	SQR
187	$BB	RND
188	$BC	LOG
189	$BD	EXP
190	$BE	COS
191	$BF	SIN
192	$C0	TAN
193	$C1	ATN
194	$C2	PEEK
195	$C3	LEN
196	$C4	STR$
197	$C5	VAL
198	$C6	ASC
199	$C7	CHR$
200	$C8	LEFT$
201	$C9	RIGHT$
202	$CA	MID$
203	$CB	GO

A BASIC alapszavak és tokenjeik

ba esik-e s ha igen L%-hez hozzárendeli ezt az uj értéket. Sztringek és számok közti konverzióra külön beépitett függvényeket használhatunk: L$=STR$ (L) , L = VAL (L$) , L%= Val (L$) . Két további konvertáló függvény a CHR$ és az ASC, amelyek azonban csak egy-egy byte-on müködnek.

A változó nevek képzésének szabályai a következők:

(i) Az első karakter csak betü lehet, (A-Z) .

(ii) A következő karakter tetszőleges alfanumerikus karakter(0-9, A-Z) lehet,

(iii) Ezt tetszőleges számu alfanumerikus karakter követheti, de ezek nem képezik a név részét. (KATA és KATI tehát ugyanaz a név) .

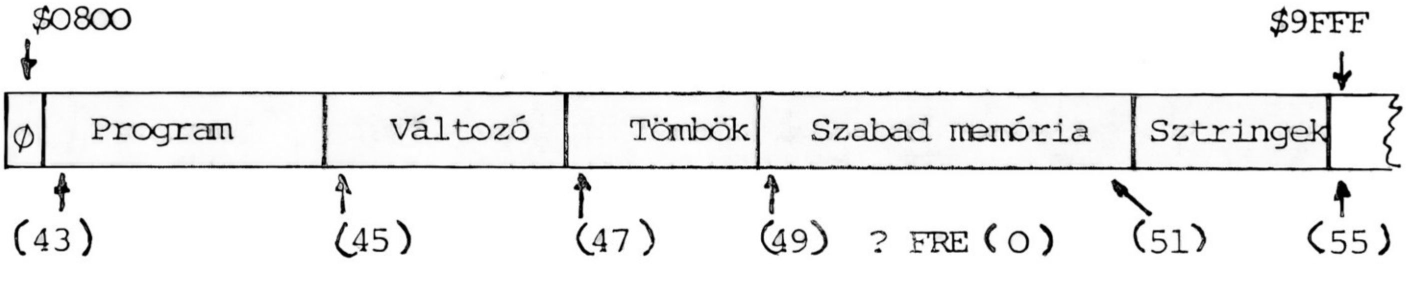
(iv) Ezt esetleg egy $ vagy % követheti, jelezve, hogy a változó sztring, illetve egész tipusu.

(v) A következő karakter egy (jel lehet, jelezve, hogy tömbváltozóról van szó. Ezt követik az indexek vesszővel elválasztva, majd egy) jel. Az indexek és a jel <u>nem</u> részei a névnek.

(vi) A név nem tartalmazhat egyetlen BASIC alapszót sem /Például <u>VAL</u>I, W<u>OR</u>D nem megengedett nevek/. A védett változók, TI, ST, TI$ lehetnek változó nevek részei mert nem számitanak alapszónak (AT<u>TI</u>LA megengedett és egyenlő AT-val) .

Változók, akár parancs módban, akár program futása közben használjuk őket a memóriában tárolt program után következnek. Kivételt csak a sztringek képeznek. A fenti módon csak a nevük és egy mutató kerül tárolásra, amelyik a sztring első karakterére mutat. Sztring-müveletek végrehajtásakor mindig külön meg kell győződnie az interpreternek arról, van-e elég hely a memóriában. Ha nincs, a program futása ?OUT OF MEMORY ERROR hibaüzenettel félbeszakad.

A BASIC program, illetve a változók tehát igy helyezkednek el a memóriában:

A tárolt program egyes komponenseinek első byte- mutatnak a Ø. lapon tárolt mutatók:

BASIC program kezdete	(43) ($2B)	általában $Ø8Ø1
BASIC terület vége	(55) ($37)	általában $9FFF
BASIC változok kezdete	(45) ($2D)	
BASIC tömbök kezdete	(47) ($2F)	
BASIC tömbök vége + 1	(49) ($31)	
BASIC sztringek eleje	(51) ($33)	

A BASIC munkaterületet ($0800-$9FFF) a (43), (55) mutatókkal magunk is állithatjuk. A többi mutató értéke a program szerkesztésétől illetve futásától függően alakul.

Egyszerü változók tárolása. Tetszőleges, nem-tömb változó 7 byte-nyi helyet foglal el a memóriában. Ezen tulmenően a sztring változók - a hosszuknak megfelelően - további byteokat foglalnak el a BASIC munkaterület végén. Kivételt képeznek a programban szereplő szövegkonstansok. Ezek esetében a sztring-változó mutatója a memória megfelelő helyére mutat. A tömbök az egyszerü változók után helyezkednek el,

igy például az XT változó első használata azt eredményezi, hogy a tömböket 7 byte-tal feljebb tolja az interpreter, majd az XT változót helyére rakja. A tárolás nem a legtömörebb, egész és sztring változóknál 3 illetve 2 felesleges byte is szerepel.

Tömbváltozók tárolása. A tömbváltozók tárolása a tömbre vonatkozó legfontosabb adatok tárolásával /név, dimenziószám, egyes dimenziók nagysága/ kezdődik, majd ezt követik az egyes tömbelemeknek megfelelő értékek tárolása 5, 3 illetve 2 byte-on, attól függően, hogy valós, sztring vagy egész tipusu tömbről van-e szó. A tömbváltozó tartalmaz még egy relativ mutatót, amelyik a következő tömbváltozó első byte-jára mutat. A tömbelemek oszlopfolytonosan helyezkednek el a memóriában, a DIM A (1,2) deklaráció hatására például ilyen sorrendet kapunk:

A(Ø,Ø) , A(1,Ø) , A (Ø,1) , A (1,1) , A (Ø,2) , A(1,2) .

A C-64 a változokat a következőképpen tárolja:

Tipus:	Név:		Tartalom:				
lebegőpontos	ASCII	ASCII v. Ø	exponens	mantissza M1	M2	M3	M4
				előjel bit			
egész	ASC+128	ASC+128 v. 128	FELSŐ (előjel bit)	ALSÓ	Ø	Ø	Ø
sztring	ASCII	ASC+128 v. 128	Hossz	Mutató Alsó	Mutató Felső	Ø	Ø
függvény definició	ASCII + 128	ASCII v. Ø	Mutató a definicion Alsó	Mutató a definicion Felső	Mutató a változon Alsó	Mutató a változon Felső	Ø

A név két byte-on való tárolását az teszi lehetővé, hogy az alfanumerikus jelek ASCII kódjai mind 128-nál kisebbek. A nevet tartalmazó byte-ok 7-ik bitje igy felhasználható a fenti 4 tipus jelzésére.

Tömbváltozók

Tömbnév	Rel.mutató		Dim. szám	Utolsó dim+1		..	Első DIM+1		..ADATOK
	ALSÓ	FELSŐ		FELSŐ	ALSÓ		FELSŐ	ALSÓ	

Egy tömb a memoriában

$$5+2 * \text{DIMENZIÓSZÁM} + (\text{DIM}_1+1) * \cdots * (\text{DIM}_N+1) * 2,3 \text{ vagy } 5$$

helyet foglal el / 2 = egész, 3 = sztring, 5 = valós tipusu/. Sztring tömbváltozó esetén ehhez még az egyes tömbelemek sztringjeit is hozzá kell számitani, hiszen a tömb maga csak a sztringek hosszát és a mutatókat tartalmazza. Ha például a DIM X$ (1000) definiciót használjuk és minden egyes X$ (N) sztring 10 hosszu, akkor az X$ tömb összesen

5+2+1001 * 3 +1001 * 10= 13020 byte.

Az A% (30,10) tömb /amelyik 31 * 11 egész számot tartalmaz ≈ 300 / helyfoglalása

5+2 * 2 + 31 * 11 * 2 = 696 byte.

Végül két BASIC programozási példát adunk, amelyek segitségével a fenti BASIC mutatók, illetve a program változóinak tárolása jól vizsgálható. Az első programrészt bármely program után be lehet vinni, majd a program megállása helyett

átadni erre a rutinra a vezérlést.

Az alább megjelölt sorokban a módositásokra azért volt szükség, hogy a kezdeti, ne pedig ezzel a rutinnal bővitett program adatait kapjuk.

```
PRINT"□" : K=425
DEF FN DEEK(X)=PEEK(X)+256*PEEK(X+1)
PRINT"PROGRAM ELEJE:";TAB(15);FN DEEK(43)
PRINT"VALTOZOK ELEJE:";TAB(15);FN DEEK(45)-K
PRINT"PROGRAM HOSSZA:";TAB(15);FN DEEK(45)-FN DEEK(43)-K;"BYTE"
PRINT
PRINT"VALTOZOK SZAMA:";TAB(15);(FN DEEK(47)-FN DEEK(45))/7-3
PRINT
PRINT"TOMBOK ELEJE:";TAB(15);FN DEEK(47)-K-21
PRINT"TOMBOK VEGE:";TAB(15);FN DEEK(49)-K-21
PRINT
PRINT"SZTRINGEK ELEJE:";TAB(15);FN DEEK(51)
PRINT"SZTRINGEK VEGE:";TAB(15);FN DEEK(55)
```

A következő program arra szolgál, hogy a képernyőn láthatóvá tegyük, hogy futás közben, hogyan helyezi el az egyes változókat a memóriában. E célból a "BASIC változók kezdete" mutatót a képernyő-memória második sorának elejére, a "BASIC munkaterület vége" mutatót pedig a képernyő-memória utolsó helyére állitjuk. A program futtatása lehetősége biztosit, hogy a képernyő első sorát felhasználva különböző értékeket vigyünk be és figyeljük, hogyan tárolja a gép ezeket az értékeket. A program futtatása után könnyen meglehet, hogy semmit sem látunk a képernyőn. Ennek oka, hogy a változók tárolása olyan értékeket helyez a memóriába, amelyeknek nem felelnek meg látható jelek. A program megállása

után vigyük a kurzort a képernyő megfelelő része fölé, a tárolt jelek láthatóvá válnak.

```
10 PRINT"♥"
20 POKE 45,40:POKE 46,4
30 POKE 55,217:POKE 56,7 :CLR
40 J=13*4096+8*256 :REM MINDEN JEL LATHATO!
50 FOR K=J TO J+999: POKE K,14 :NEXT
60 A=1234:FOR I=1 TO 500:NEXT I
70 DIM SZ$(10)
80 FOR I=0 TO 10
90 INPUT"SZTRING=";SZ$(I):NEXT I:END
```

3.3 Szintaxis

A BASIC nyelvet gyakran szokás "angol" nyelvünek is nevezni. Ez a kifejezés teljesen félrevezető, mert igaz ugyan, hogy a BASIC kulcsszavak angol szavak is egyben, de a programok "nyelvtani szerkezetének" nem sok köze van az angol nyelvhez. A BASIC parancsok, sorok irását éppen ugy megkell tanulnunk, mint bármely más program nyelvét. De még ebben az esetben is lehetnek értelmezési problémák. Helyesnek tekinthetünk-e egy 10 GOSUB 132 utasitást, ha a 132-es sor nem létezik?! Hogyan fogalmazzuk meg a DATA...RESTORE...READ utasitások egymáshoz való viszonyát ? A problémát legegyszerübben ugy hidalhatjuk át, ha az egyes BASIC komponenseknek külön-külön definiáljuk a szintaxisát. Ebben az esetben a parancs végrehajtása közben legalábbis ?SYNTAX ERROR hibajelzést nem kapunk.

A következőkben röviden összefoglaljuk az alapvető szintaktikus szabályokat, amelyek betartása - hacsak nem használunk gépi kódu rutinokat - kötelező. A könyv függelékében a C-64 BASIC szintaxisát Bacchus-Naur formában is definiáljuk.

3.3.1. Konstansok A C-64 BASIC három fajta konstans használatát engedi meg. Ezek azonosak a három tipussal:

1/ egész;
2/ valós;
3/ sztring

konstansok.

1/ Az egész konstansok előjeles egész számok. A + előjel kiirása nem kötelező. A számnak a [- 32768, 32767] zárt intervallumba kell esnie, ugyanis a konstans használatakor az interpreter 2- byte-os egész szám alakra konvertálja át az egész konstansokat. Programsorok irásakor nem kerül sor konverzióra. A -1234 konstansot az interpreter 5 byte-on tárolja.

2/ Valós konstansok a következő részekből állhatnak:

(i) előjeles egész szám (I) ;
(ii) tizedes pont (.) ;
(iii) előjel nélküli egész szám (F) ;
(iv) az exponens jele (E) ;
(v) előjeles egész szám (K) .

A fentiek közül a . pont vagy az E jel használata kötelező. Ha ezek hiányoznak, a gép a fenti konstanst egésznek tekinti. Az (i) - (v) részekből álló valós konstans értéke,

leszámitva a kerekitési hibákat:

$$\left(I + \frac{F}{10^n}\right) . 10^K,$$

ahol n az F törtrész jegyeinek számát jelenti. Az (i) - (iii) részek alkotják tehát a mantisszát, a (iv) - (v) részek pedig a kitevőt.

A legnagyobb, illetve legkisebb pozitiv valós szám, amit az interpreter még tárolni tud:

1.70141183E + 38 illetve 2.93873588E - 39

Ha valamilyen számitás eredményeként ennél nagyobb számot kapunk a végrehajtás ?OVERFLOW ERROR hibaüzenettel megszakad. Ha a számitás eredménye a fenti számnál kisebb, a végrehajtás folytatódik. Az interpreter a 0.0 értékkel számol tovább.

A valós konstansok alakjának ismerete igen lényeges a nyomtatási kép megtervezéséhez. A PRINT utasitás a valós tipusu változók értékeit 9 jegyre kerekitve nyomtatja ki. Amennyiben a szám nem kisebb .01-nél és nem nagyobb 999999999-nál a kiirás nem tartalmaz exponenst. Ha a fenti feltétel nem teljesül, a nyomtatási kép mantisszája mindig 1.-nél kisebb, de 0.1-nél nagyobb szám lesz, s a megfelelő exponens is kiiródik. Erről részletesen szólunk a PRINT utasitás leirásánál.

<u>Példák valós konstansokra</u>

2.43	-. 99937	+3.1926	235.2E6
235E 6	- . 2E - 13	.1E - 2	.0123

3/ Sztring /vagy szöveg/ konstansok alfanumerikus és grafikus jelek sorozatát jelentik. A sztring konstansok hosszát csak az köti meg, hogy a képernyőről legfeljebb 80 karakter hosszu sort lehet bevinni. A sztring konstansokat idézőjelek /"/ közé kell zárni. Igy az egyetlen alfanumerikus jel, ami nem szerepelhet sztring konstansban, az maga az idézőjel. Sztring változó értékeként előálló sztringben már szerepelhet, a CHR$ (34) felhasználásával.

Példák sztring-konstansokra

"HOGY VAGY?"
"25.000.000$ ELEG"
" "
"" /üres sztring, nem egyenlő CHR$ (0) -val !

3.3.2. Változók. A változók /egyszerü, illetve tömbváltozók/ képzésének szabályairól már volt szó az előző paragrafusban. Egy parancs vagy program végrehajtása során az interpreter először ellenőrzi, hogy megfelel-e a képzési szabályoknak, majd megnézi, hogy a memóriában szerepel-e, ez a változó. Ha nem, akkor a 3.2-ben ismertetett módon elhelyezi, és beállitja a kezdő értékét. Ez számváltozók esetén 0 illetve 0.0, sztring esetén pedig a ""/üres/ sztring. Tömbváltozók esetén ellenőrzi a dimeziószámát, az egyes indexek értékeit is. Amikor egy tömb első elemére először hivatkozunk, akkor a tömb valamennyi eleme bekerül a memóriába.

3.3.3. Kifejezések. Az algebrában tanultakhoz hasonlóan konstansokból, változókból és egy- illetve többváltozós müveletekből épithetünk fel kifejezéseket. A kifejezéseknek két fajtája van:

1/ aritmetikai;
2/ sztring

kifejezések.

Először a sztring kifejezésekről szólunk, mert ez az egyszerübb eset. Sztring kifejezések a következők:

(i) sztring változók;

(ii) két sztring kifejezés a +jellel összekapcsolva;

(iii) minden olyan függvény, amelynek a nevében a $ jel szerepel. Ezek: CHR$, LEFT$, MID$, RIGHT$, STR$. /Természetesen a függvények argumentumainak megfelelő tipusu kifejezéseknek kell lenniük./

(iv) a sztring kifejezések tetszés szerint zárójelezhetőek.

Példák sztring kifejezésekre

```
"AB CD EF"          G$ + " N "               CHR$ ( N )
STR$(25)  + RIGHT$ (K$, 3, 6 )
"NEW " + A$ + B$.
```

A sztring-függvények hatásáról a következő fejezetben részletesen lesz szó. A + sztring-müvelet a sztringek egymáshoz füzését, kompozicióját jelenti. Például

"KUTYA" + "FUL" + "E" = "KUTYAFULE".

"ABRAKA" + "DABRA" = "ABRAKADABRA".

Az "" /üres/ illetve CHR$(∅) sztringek hatása a + müvelet esetén nem ugyanaz:

A$ + "" = A$, A$ + CHR$ (∅) ≠ A$

bármi is volt az A$ sztring értéke. Ugyanakkor
LEN("") = ∅, LEN (CHR$ (∅)) = 1 !

Megjegyezzük, hogy a DEF FN utasitás segitségével további sztring függvényeket nem tudunk definiálni .

Az aritmetikai kifejezések esete nem csak azért bonyolultabb, mert több müvelet végezhető velük, hanem mert az aritmetikai kifejezések, mint speciális esetet magukban foglalják a logikai kifejezéseket. A logikai értékeket az interpreter 2-byte-os egész számként tárolja, s a megfelelő logikai müveletet /és, nem, vagy stb./ valamennyi biten egyszerre elvégzi. Ilyen módon logikai müvelet egész változók közt is végezhetünk /például X% AND B% értelmes/. Az interpreter a /2-byte-os egész számként tárolt/ O-t hamisnak, az ettől eltérő értéket igaznak tekinti.

Az összehasonlitás eredményeképpen azonban mindig O-t vagy - 1-et kapunk /- 1 = $FFFF; az igaz érték tehát mind a 16 bitet 1-re állitja !/.

<u>Relációs jelek</u> A relációs jelek (< , < =, > =, > , < >, =) segitségével két számot, vagy két sztringet hasonlithatunk össze. Ha a számok tipusa eltérő, az egész számot lebegőpontosra alakitja át és utána hajtja végre az összehasonlitást. Ha a két mennyiség eleget tesz a relációnak eredményül -1-et, ha nem O-t kapunk.
A relációs jelek értelme, amikor számokat hasonlitunk össze a szokásos:

=	egyenlő
< >	nem egyenlő
>	nagyobb
<	kisebb
> =	nagyobb vagy egyenlő
< =	kisebb vagy egyenlő

Sztringek esetén = és < > jelentése ugyanaz. A$ < B$ jelentése a következő. Sorba vesszük az A$, B$ sztringekben szereplő jeleket, és megnézzük melyik az a hely, ahol <u>először</u>

eltérnek. Ha ilyen nincs, akkor A$ < B$ pontosan akkor teljesül, ha A$ rövidebb, mint B$. Ha ilyen hely van, akkor A$ < B$ azt jelenti, hogy az első eltérő helyen szereplő jel ASCII kódszáma az A$ sztringben kisebb, mint B$-ban.

<u>Példák összehasonlításra</u>

1 = 4	hamis (0)
14 > = 62	hamis (0)
14 < 62	igaz (- 1)
5 * 5 < > 16	igaz (- 1)
" A " < " D "	igaz (- 1)
" A " < " 9 "	hamis (0)
"XYZ" > "XY"	igaz (- 1)
"XYZU" > = "XY9"	hamis (0)
"" < = CHR$ (0)	igaz (- 1)
CHR$ (0)< = "□"	igaz (-1)/bármilyen jel szerepel is a □ helyén./

<u>Logikai müveletek</u> A BASIC interpreter összesen három logikai müveletet ismer, egy egyváltozós /NOT/ és két kétváltozós /AND, OR/ müveletet. Hatásukról részletesen a 4. fejezetben szólunk.

<u>Aritmetikai müveletek</u> A BASIC interpreter a négy alapmüveletet, valamint a hatványozás müveletét ismeri. Ezek jele a szokásos:

+	összeadás
–	kivonás
*	szorzás
/	osztás
↑	hatványozás

Az interpreter ezenkivül felismeri az ellentett képzést is: -X% például az X% ellentetjét jelenti. A gyökvonás az X ↑ (1/Y) kifejezés segitségével végezhető el. Az interpreter az algebrából ismert precedencia szabály szerint dolgozik. Egyenrangu müveletek esetén szigoruan balról jobbra haladva végzi el a müveleteket. Például A/B/C algebrai alakja $\frac{a}{b.c}$!! / A kerekitési hibák miatt az algebrából ismert azonosságok nem mindig teljesülnek!/

Aritmetikai függvények A BASIC interpreter a legfontosabb matematikai függvényeket beépitett rutinként ki tudja számitani. Ezek a következők: ABS, ASC, ATN, COS, EXP, FRE, INT, LEN, LOG, PEEK, POS, RND, SGN, SIN, SQR, TAN, VAL. A felsorolt 17 egyváltozós függvény természetesen nem csak a matematikai függvényeket tartalmazza.
Megjegyezzük, hogy a DEF FN utasitás segitségével további aritmetikai függvényeket tudunk definiálni.

Ennyi előzetes után definiálhatjuk, hogyan is épülnek fel az aritmetikai kifejezések:

(i) tetszőleges egész vagy valós változó, logikai kifejezés egyben aritmetikai kifejezés;

(ii) ha aritmetikai kifejezéseket müveleti jelekkel összekapcsolunk, akkor ujból aritmetikai kifejezést kapunk;

(iii) egy aritmetikai függvény, utána zárójelben a megfelelő tipusu argumentum ugyancsak aritmetikai kifejezés;

(iv) két aritmetikai vagy sztring kifejezés összehasonlitása logikai kifejezést eredményez;

(v) egész és/vagy logikai kifejezések a logikai müveletekkel összekötve ujabb logikai kifejezést adnak;

(vi) aritmetikai kifejezések tetszés szerint zárójelezhetőek.

Példák aritmetikai kifejezésekre

```
A + B + . 23
C ↑(D + E ) /2
((X-C)↑(D - E) /2 ) * 10 ) + 1
K % = 1  AND M <> X
NOT ( D = E )
K % = 2 OR (A = B AND  M < X )
FN DEEK ( X )   + FN DEEK ( X+2 ) =  O.
```

A fenti definició egy igen érdekes sajátosságára hivnánk fel a figyelmet. Aritmetikai kifejezések szerepeltetése a logikai kifejezések közt megszokott. A C-64 azonban megengedi logikai kifejezéseknek aritmetikai kifejezésekben való felhasználását is. Kis gyakorlással elérhető, hogy IF...THEN... a programban alig szerepeljen.

Tekintsük a következő értékadást:

```
L% = ASC ( L$ )  - 48 + ( ASC ( L$ ) > 64 ) * 7
```

L$ egy hexadecimális számot tartalmaz karakteres alakban. A fenti értékadás L%-hoz a karakternek megfelelő számértéket rendeli.

Müveletek sorrendje Mindig a magasabb rangu müveletek kerülnek végrehajtásra. Egyenrangu müveletek esetén a müveletek végzése balról jobbra halad. A müveletek a következő sorrendben kerülnek végrehajtásra:

1. ↑ hatványozás
2. – ellentett képzés
3. * / szorzás, osztás
4. + – összeadás, kivonás
5. > = < összehasonlitás
6. NOT logikai nem
7. AND logikai és
8. OR logikai vagy

3.3.4. További megjegyzések

A BASIC interpreter a szintaxis definiálásában nem következetes. Tartalmaz például egy aritmetikai kifejezés kiértékelő rutint. Néhány byte átirásával, s ennek a rutinnak a felhasználásával elérhető lenne, hogy GOTO X% alaku utasitás is végrehajtható legyen, ne kelljen a GOTO után pozitiv egész konstansnak állnia. Még nyernénk is az ügyön, hiszen az ON...GOTO... utasitást teljes egészében elhagyhatnánk.

A 4. fejezetben az egyes utasitásoknál külön ismertetjük azok szintaxisát.

3.4 A BASIC interpreter müködése

A C-64 szövegszerkesztő a [RETURN] billentyü benyomását minden esetben ugy értelmezi, hogy befejeztük a BASIC parancs vagy programsor bevitelét és átadja a vezérlést a

BASIC interpreternek ($ A480) . Az interpreter első lépésként meghiv egy rutint ($ A560) , amelyik a billentyüzetről bevitt utolsó sort, /amely jelenleg a képernyő-memóriában található meg/ áttölti az input pufferbe. Erre azért van szükség, hogy a

? " [CLEAR] EREDMENYEK = "

tipusu utasitások végrehajthatók legyenek. Ha az interpreter az utasitásokat a képernyő-memóriából venné ki, a fenti utasitás a [CLEAR] végrehajtása után elveszne. /Ez a probléma természetesen nem merül fel abban az esetben, ha a képernyő egy meghatározott része - például az utolsó sor - szolgál a parancsok, programsorok bevitelére. Ilyen a ZX81 rendszere./ Az input puffer a 2. lapon helyezkedik el a $0200-$0258 cimeken. A fenti rutin az inputsor végére egy 0 byte-ot is elhelyez.

A BASIC szövegek feldolgozásában igen fontos szerepet játszik a /$7A/ mutató, amelyik a memória azon helyére mutat, ahol az éppen feldolgozás alatt álló byte található.

Ennek a byte-nak az akkumulátorba való töltésére szolgál a CHRGET rutin. /$0073-$008A/. Ha a rutinba a $73 ponton lépünk be, először eggyel növeli a ($7A) mutató értékét, majd addig növeli, mig egy szóköztől különböző byte-ot talál. Végül két ellenőrzést hajt végre. A C jelzőbitet törli, ha ASCII számjegyet talált, különben 1-re állitja. A Z jelzőbit csak abban az esetben 0, ha a byte nem nulla és nem kettőspont.
Magasra állitja tehát abban az esetben, ha az akkumulátor értéke #$0 vagy #$3A. A rutin $0079 belépési pontja nem

növeli eggyel a mutató értékét. Ezt szokás CHRGOT rutinnak is hivni.

Miután az interpreter a bevitt sort elhelyezte az input pufferbe a ($7A) mutató értékét a puffer elejére, vagyis $200-ra állitja, majd meghivja a CHRGOT rutint. Ha ez számjegyet talált az első nem szóköz helyen, akkor az inputsort programsornak értelmezi és elhelyezi a memóriában. Ha nem, akkor parancsnak értelmezi és végrehajtja. Ez utóbbi jelzésére ($58) -ba $FF kerül.

Nézzük először azt az esetet, amikor parancsot vittünk be. Az interpreter ennek felismerése után meghivja a $A57C alatt található tokenizáló rutint. Ennek a rutinnak a feladata, hogy az input pufferben található sorban megkeresse a BASIC alapszavakat, ezeket token-jükkel helyettesitse. Ez a rutin ismeri fel a kulcsszavak röviditéseit, a ? utasitást. Ügyel arra, hogy páros számu idézőjel után szabad csak az alapszavakat tokenjükre cserélni.

A rutin hibája, hogy a REM utasitás utáni programrészt is tokenizálja, ami elég szerencsétlen eredménnyel járhat. Az inputsor kódolása általában a sor rövidülését eredményezi.

Ezután a ($7A) mutató értékét visszaállitja az inputsor elejére és a $A7D8 belépési ponton keresztül belép abba az ellenőrző ciklusba, amelyik a tokenizált BASIC szövegeket végrehajtja. Ez a belépési pont nem egyezik meg azzal, ahová a RUN utasitás után belép a program. A ciklust a későbbiekben elemezzük.

Ha az inputsor programsornak bizonyult, először a sorszám 2-byte-os egész számmá való átkonvertálására kerül sor. Ha ez

hibát eredményez /tul nagy a szám/ az interpreter hibajelzést küld és visszatér a szerkesztőbe. Ha nem, sor kerül a maradék sor tokenizálására az előbb már emlitett rutin /belépési pont $A57C/ segitségével. Az interpreter ezután ellenőrzi, szerepel-e ilyen sorszámu sor a programban. Ha igen, akkor ezt törli a memóriából és az utána szereplő sorokat lejjebb mozgatja a memóriában. Ezután megvizsgálja vane elég hely a sor elhelyezésére. Ha nincs, a program végrehajtása ?OUT OF MEMORY ERROR hibaüzenettel megszakad és a vezérlés visszaadódik a szövegszerkesztőnek. Ha van hely, és az inputsor nem üres, a program megfelelő helyén annyival feljebb tolódik a memóriában, hogy a sor éppen beférjen. Ilyen módon természetesen a programsorok elején álló - és a következő sor elejére mutató - számok elromlanak. Ezért kerül sor egy további rutin /belépési pont $A533/ végrehajtására, amelyik ujraszámitja ezeket a mutatókat.

Ha az inputsor üres /tehát egyedül a sor végét jelző 0 byteból áll/ az utolsó lépésekre nem kerül sor. Egy üres sor /pl. 213 [RETURN]/ bevitele igy a sor törlését eredményezi.

Végül utoljára hagytuk a BASIC-kulcsszavak végrehajtását ellenőrző ciklus ismertetését. Két belépési pontja van. Az egyik, amikor parancsot hajtunk végre, ez a $A708 pont. A másik belépési pont, amelyen keresztül a RUN parancs végrehajtása során lép be, a $A7AE pont. A rutin ellenőrzi, nincs-e lenyomva a [STOP] billentyü, majd sor kerül a következő BASIC-byte olvasására. Megvizsgálja, hogy ez nem sorvégét jelző nullae. Direkt módban a nulla a ciklusból való kilépést, a szövegszerkesztőbe való visszatérést eredményezi. Program végrehajtása közben a nulla a következő sor elején álló mutató ellen-

őrzését jelenti. Ha ez ∅, akkor END nélkül ért véget a program, a vezérlés visszatér a szövegszerkesztőbe. Ha nem, a sorszáma a $3B-3C byte-okba töltődik, a ($7A) mutatót pedig a BASIC programszöveg elejére állítja az interpreter.

Mindezek után kerül sor az alábbi rutin végrehajtására, amely egyben a prancs mód esetén az ellenőrző ciklus belépési pontja.

A rutin a CHRGOT rutin segitségével megvizsgálja a következő karaktert, amely

(a) kettőspont;
(b) ASCII karakter,
(c) token;
(d) egyéb

lehet. Minden egyes esetben a rutin egy belépési pont cimét helyezi a verembe. A belépési pont annak a tevékenységnak az elejére mutat amit az adott esetben végre kell hajtani. Az /a/ esetben nincs tennivaló. A /b/ esetben az interpreter LET utasitást tételez fel; s az ennek megfelelő belépési pontot tölti a verembe. A /c/ esetben a BASIC ROM elején levő táblázatból megkeresi az ahhoz a tokenhez tartozó belépési pontot és ezt tölti be a verembe. A /d/ esetben a ?SYNTAX ERROR üzenetet kinyomtató hibarutin kezdőcime töltődik a verembe.

A fenti rutin végrehajtása után az interpreter egy ujabb RTS utasitást hajt végre, ami a verembe töltött belépési pontra való ugrást eredményezi.

A belépési pontoknak megfelelő rutinok végén - hacsak nem történt hiba - a vezérlés az ellenőrző ciklus legelejére adó-

dik vissza - függetlenül attól, hogy direkt vagy program módban vagyunk-e.

Az egyes tokeneknek - illetve utasitásoknak - megfelelő belépési pontokat, a hozzájuk tartozó rutin müködésével együtt a 4. fejezetben részletesen ismertetjük. Most külön csak a RUN végrehajtásáról szólunk. A RUN utasitás végrehajtása /belépési pont $A870/ a ($7A) mutatónak a BASIC szöveg elejére való állitásával kezdődik. Ezután a vezérlés az ellenőrzési ciklusba kerül az $A7AE belépési ponton keresztül.

A BASIC interpreter fenti müködésének ismerete elengedhetetlen a BASIC lehetőségeinek kiterjesztéséhez. A fent jelzett rutinok legtöbbje ugyanis egy JMP ($xxxx) utasitással kezdődnak, ahol $xxxx egy-egy RAM cimet jelent /általában a 3. lapon/. A cimek - hacsak nem irtuk át őket - közvetlenül az indirekt ugrás alá mutatnak vissza, s igy folytatják a program végrehajtását. Ugyanakkor a programozónak lehetősége nyilik ezeknek a legfontosabb eljárásoknak az átirására. A legegyszerübb lehetőség erre a CHRGET rutin átirása, amelyik a 0. lapon helyezkedik el. /A rendszer restartja esetén az első lapok értékeit az inicializáló program beállitja/. Ezekről a lehetőségekről bővebben a 10. fejezetben szólunk.

Végül pár szót szólunk a C-64 számitógép megszakitó rendszeréről, amelyik közvetlenül támogatja a BASIC interpretert.

A számitógép bekapcsolása után, amikor a tápfeszültség eléri a 4.75 V-ot a számitógép automatikusan generál egy restart jelet. Ennek hatására a programszámláló az $FFFC, $FFFD byteokban tárolt értékekkel töltődik fel, előtte azonban a maszkolható interapt jelzőbitje magas lesz /letiltja/. A JMP ($FFFC) végrehajtása az I/O regiszterek feltöltésével, majd a legfontosabb rendszerváltozók értékének beállitásával kezdődik. Ezt követően kerül sor a memória tesztelésére, illetve a

BASIC munkaváltozók beállitására. Legvégül a gép bejelentkezik, kiirja a szabad memóriaterület nagyságát és a READY üzenet kiirásával belép a szövegszerkesztőbe. Ez az inicializálási eljárás állitja be a BASIC interpreter megszakitási rendszerét is.

A C-64 a nem maszkolható megszakitásokat nem kezeli /egy NMI jel egy JSR ($FFFA) végrehajtását eredményezi . A maszkolható megszakitások ellenőrzésére, illetve kezelésére szolgáló rutin belépési pontja $FF48. /Egy JSR ($FFFE) végrehajtása után/. Ez először ellenőrzi, milyen egységekről érkezett a megszakitás, majd ettől függően egy JSR ($314) , illetve JSR ($316) utasitást hajt végre. Alapállapotban ezek a megszakitást kezelő ROM-rutinra mutatnak vissza, de természetesen tetszőlegesen átirhatók.

A hardver megszakitó rutin, amely másodpercenként mintegy ötvenszer hajtódik végre a következő szolgáltatásokat végzi:

- a kurzor villogtatása;
- a stop billentyü lenyomásának ellenőrzése;
- a billentyüzet olvasása;
- a ∅. lapon található óra aktualizálása;
- a megszakitások kezelése.

Részletesen erről a 8. fejezetben lesz szó.

BASIC interpreter fontosabb rendszerváltozói

(\$20)	=	GOTO, GOSUB, SYS, RUN n utasitások sorszáma
(\$3B)	=	az utoljára végrehajtott BASIC utasitás sorszáma
(\$BD)	=	az éppen végrehajtás alatt levő utasitás sorszáma
(\$7A)	=	az aktuális BASIC byte cime
\$200-\$258	=	input puffer

BASIC interpreter fontosabb belépési pontok

(\$300)	=	BASIC hibaüzenet kiirása
(\$302)	=	BASIC meleg start
(\$304)	=	input puffer kódolása
(\$306)	=	ellenőrző ciklus belépési pont
(\$308)	=	BASIC token kiértékelés
(\$314)	=	hardver interapt vektor
(\$316)	=	BRK interapt vektor
(\$318)	=	nem maszkolható interapt vektor
\$A480	=	BASIC meleg start
\$A49C	=	programsor elhelyezése a memóriában
\$A533	=	sorok mutatóinak ujraszámozása
\$A560	=	input sor átirása a pufferbe
\$A57C	=	input puffer kódolása
\$A7AE, \$A708	=	ellenőrző ciklus belépési pontok
\$A7E1	=	BASIC token kiértékelés
\$A871	=	RUN belépési pont
(\$FFFA)	=	nem maszkolható megszakitás
(\$FFFC)	=	restart
(\$FFFE)	=	maszkolható megszakitás

4. Fejezet

BASIC UTASITÁSOK

Ez a fejezet tartalmazza a BASIC utasitások leirását, müködésük részletes ismertetését. Az egyes utasitásokról szóló részek a következőképpen épülnek fel.

Röviditės: A legtöbb BASIC alapszót nem kell végig kiirnunk, elég az első 2-3 karakter beirása, amelyek közül az utolsót shiftelve /emelve/ irjuk be. A fenti cimszó alatt a röviditės 'kis betük/nagy betük' karakterkészlet használata esetén látható alakját adjuk meg.

Token: A BASIC interpreter az alapszavakat tokenjükkel tárolja. Az érvényes tokenek 128 és 203 közé esnek. A fenntartott változóknak /ST, TI, TI$/ nincs külön tokenje.

Belépési pont: A megnevezés kicsit félrevezető. Az interpreter a 'belépési pont'-ban megjelölt érték alsó és felső byte-ját a verembe tölti, majd végrehajt egy RTS utasitást. Ennek hatására a processzor a verem tetején levő két byte-ot betölti az utasitásszámlálóba, majd az igy kapott értéket megnöveli 1-gyel. Ettől a cimtől folytatódik a program futása. Például a VAL belépési pontja: $B7AD (47021). A helyes vezérlésátadást a következőképpen érhetjük el:

BASIC-ből: SYS 47Ø21+1
Gépi kódból: LDA #$B7, PHA, LDA #$AD, PHA, RTS vagy
JSR $B7AE (=$B7AD+1).

A könyv többi részében a helyes vezérlésátadás SYS (BELEPESI-PONT).

Funkció: A bevezető részben röviden összefoglaljuk az utasitás hatását. A BASIC ismerők számára ez általában elegendő az utasitás használatához. Kezdők feltétlenül tanulmányozzák át a példákat, illetve a végrehajtást leiró részt.

Szintaxis: Az egyes szintaktikus egységek megnevezéseit csucsos zárójelek közé tesszük; például <aritmetikai kifejezés> A szögletes zárójelek közti részek nem kötelezőek, opcionálisak, például

LIST [- <sorszám>]

A kapcsos zárójelekben, egymás alatt szereplő részek kötelező választási lehetőségeket sorolnak fel /lásd például az ON utasitásnál./ A szintaxis leirásában szereplő többi jel (",: stb.) az utasitás része. A szintaxis leirása a mondat végét jelentő ponttal (.) fejeződik be. A pont természetesen nem része az utasitásnak.

Példák: A példákat ugy igyekeztünk összeválogatni, hogy az utasitások legtipikusabb használati lehetőségeit bemutassák. A példákat követő megjegyzések segitenek az utasitás pontos hatásának megértésében.

Végrehajtás: Itt irjuk le, hogy az interpreter hogyan is hajtja végre az utasitást. Ez elsősorban azok számára segitség, akik az utasitások végrehajtásával gépi-kódu szinten szeretnének megismerkedni.

Hibalehetőségek: Itt soroljuk fel a leggyakoribb hibákat.

4.1 BASIC alapszavak ABC sorrendben

ABS

Rövidités: aB Token: $BA (182)

Belépési pont: $BC59 (48217)

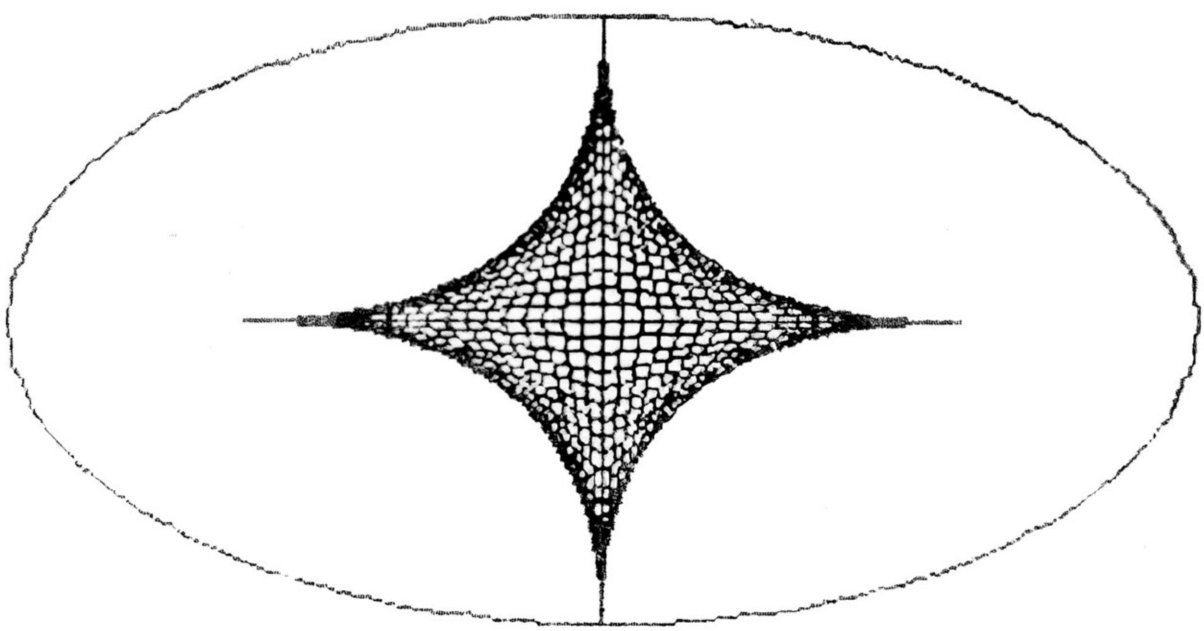
Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Az ABS jelet zárójelben követő aritmetikai kifejezés abszolut értékét számolja ki. Ennek következtében ABS mindig egy nem negativ értékkel tér vissza. Elsősorban numerikus feladatok megoldása során használjuk.

Szintaxis: ABS (< aritmetikai kifejezés >)

```
10 IF ABS(X-X1)<EPS THEN PRINT "** VEGE **"
20 IF ABS(QY)>1E7 THEN PRINT"** QY TUL NAGY **"
30 IF ABS(X%)<3 THEN GOTO...

READY.
```


Részlet a SUPERGRAFIK bemutató programjából

Az első példa egyenletek közelitő megoldásában igen gyakori. Ellenőrzi, hogy a gyök x és x1 közelitései elég közel vannak-e egymáshoz. Ha igen, a program megáll, különben tovább folytatja a számitást.

A második példa az ABS direkt módban való használatát szemlélteti. A program elinditása előtt ellenőrizzük QY értékét, ha az meghaladja az 1E7 értéket a gép egy ** QY TUL NAGY ** üzenet kiirásával figyelmeztet. Az üzenet természetesen magába a programba is beépithető.

A harmadik példa egy NIM játékprogramból való. A gép véletlenszerüen generál gyufaszálból álló kupacokat. Ha tul kevés / < 3 / gyufa van egy kupacban ujból generál egy számot.

Végrehajtás: A zárójelben szereplő kifejezés értékét számolja ki először, majd betölti az #1 lebegőpontos akkumulátorba. ABS csak az előjelet tartalmazó byte-ot /$66,102/ változtatja meg, eltolja jobbra, igy annak 7. bitje ∅ lesz. A müvelet végrehajtása a szám pontosságát nem befolyásolja. Kerekitési hibák csak az argumentum kiszámitásánál fordulhatnak elő. Például ABS(-12456789101) és ABS(123456789101) értéke megegyezik de nem egyenlő 123456789101-gyel.

Hibalehetőségek: Ha a zárójelben nem, vagy rossz aritmetikai kifejezés van különféle hibajelzések generálódhatnak, például szintaktikus hiba, nem megfelelő tipus jelzése, stb. Ha az aritmetikai kifejezés kiértékelése tulcsordulást okoz az egy ?OVERFLOW ERROR végrehajtását eredményezi.

AND

kétváltozós logikai müvelet

Röviditės: aN Token: $AF (175)

Belépési pont: $AFE9 (45032)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Két kifejezés logikai 'és'-ét határozza meg, előbb azonban ezeket 2-byte-os egész számmá konvertálja. Az 'és' müveletet ezután bitenként, egymástól függetlenül hajtja végre. Az eredmény maga is egy 2-byte-os egész szám. Ha mindkét kifejezés logikai volt, akkor eredményül 0 /'hamis'/ vagy - 1 /'igaz', $FFFF/ adódik.

Szintaxis: <aritmetikai vagy logikai kifejezés> AND <aritmetikai vagy logikai kifejezés> .

Példák:

```
10 PRINT 380 AND 75
20 OK=X>Y AND Y+Z>20 AND X>15
30 IF A%>12 AND B*C<>16 THEN GOTO ...

READY.
```

Az első példában azt mutatjuk be mi történik, ha aritmetikai kifejezéseket kapcsolunk össze AND-del. A két szám 16-bites megfelelője: -241

/= %1111111100001111/ és 15359 /=%0011101111111111/. Az 'és' müveletet bitenként elvégezve %0011101100001111, azaz 72 adódik. Az első példa végül is 72-öt nyomtat ki.

A másik két példa azt mutatja, hogyan használhatjuk az AND müvelet összetett állitások képzésére és tesztelésére.

A második példában az OK egész változó értéke - 1 lesz abban az esetben, ha X > Y, Y + Z > 20, illetve X > 15 egyaránt teljes. Különben OK értéke ∅ lesz.

Az utolsó példa az AND használatát egy összetett feltételes utasitásban szemlélteti. Az üzenet csak abban az esetben iródik ki, ha mind a két feltétel teljesül.

<u>Végrehajtás</u>: A két kifejezés értéke az #1 illetve a #2 lebegőpontos akkumulátorba töltődik. Egy jelzőbyte /TEST/ értéke $∅∅-val töltődik fel. Az akkumulátorok tartalmát 2 byte-os egész számmá konvertálja, majd a következő összetett függvényt számitja ki:

TEST EOR ((TEST EOR A) AND (TEST EOR B)) .

Az OR-t végrehajtó rutin ugyanezt az eljárást használja, de akkor a jelzőbyte értéke #$FF.
Amikor TEST értéke $∅∅, akkor TEST EOR X = X

és igy

A AND B = ... (... A AND ... B)

A 2-byte-os egészek alsó és felső byte-jaira a fenti müveletet egymástól függetlenül hajtja végre.

Hibalehetőségek

/i/ Ha az operandusok kiértékelése közben hiba történik, a hiba tipusának megfelelő jelzést kapunk. Ha az akkumulátorok tartalmának konvertálása tulcsordulást okoz, akkor ?OVERFLOW ERROR üzenetet kapunk.

/ii/ Gyakori hiba forrása a logikai müveletek sorrendjének be nem tartása. A C64 BASIC müveleti hierarchiája megegyezik a FORTRAN és ALGOL programnyelvekével.
Először a NOT, azután az AND, legvégül az OR hajtódik végre.

/iii/ Először az aritmetikai müveleteket hajtja végre a gép, majd a logikaiakat. Ha például egy X számból le akarunk vonni 1-et, ha 2|Y és Z <= 6 ezt gyakran a következőképpen irják fel:

```
XUJ = X+ (INT (Y/2 )* 2 = Y) AND  Z<= 6
```

A végrehajtási sorrend miatt először az

X + (INT (Y/2) * 2 = Y) érték számitódik ki

és azután az AND müvelet. A helyes megoldás:

```
XUJ = X+((INT (Y/2)* 2 = Y) AND (Z <= 6))
```

/iv/ A fenti programrészt több részletben is kiszámithatjuk. Például a zárójeles részt a következő utasitással:

```
XD = INT (Y/2) * 2 = Y    AND   Z <= 6
```

A C64 BASIC a fenti sort a következőképpen értelmezi:

```
XD = INT (Y/2) * 2 = YA < = 6
```

/v/ A matematikában gyakran használjuk például három szám egyenlőségének jelzésére az al és bl = cl jelölést. Hasonló rövidités a BASIC-ben nem megengedett. Például a memóriában két egymás utáni ∅ byte-ot kereső program részeként

```
IF PEEK (c) AND PEEK (c + 1) = O THEN..
```

nem éri el a kivánt hatást. Helyette

```
IF PEEK (c + 1) = O AND PEEK (c) = O THEN...
```

vagy

```
IF PEEK (c + 1) + PEEK (c) = O THEN ...
```

szükséges. Az utóbbi csak azért müködik helyesen, mert a PEEK-elt értékek nem negativok.

ASC

aritmetikai függvény

Rövidités: aS Token: $C6 (198)

Belépési pont: $ B786 (46988)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Az ASC jelet a zárójelben követő sztring kifejezés első karakterének C64 ASCII kódját adja. ASC használata gyakori azokban az esetekben, amikor egy ASCII karakter kódját, ami egy szám, könnyebb kezelni, mint magát a karaktert.

Szintaxis: ASC (< sztring kifejezés >)

Példák:

```
10 GET JEL$: IF JEL$="" GOTO 10
20 JEL=ASC(JEL$): IF JEL=13 THEN RETURN
30 IF JEL=20 THEN ....
99 :
100 X=ASC("ZEBRA")
199 :
200 JEGY=ASC(KOD$)-48+(ASC(KOD$)>64)*7

READY.
```

Az első példában szereplő programrészlet azt mutatja, hogy az ASC függvény segitségével a billentyűzetről kapott információit /JEL$/ hogyan elemezhetjük. Ezzel az eljárással a teljes billentyűzetet ellenőrizhetjük, kivéve a STOP gombot.

A második példa eredményül 90-et ad. Z ASCII kódja ugyanis 90.

Harmadik példánk egy hexadecimális - decimális konvertáló program része. Ha a KOD$ első karaktere számjegy, akkor JEGY értéke ez a számjegy lesz. Ha például KOD$ = B89A , akkor JEGY = 11 a B "számjegy" értéke.

Az első példában az ASC függvény helyettesithető a CHR$ függvénnyel. Például a JEL = 13 helyett rögtön a JEL$=CHR$ 13-t kérdezhetnénk. Ekkor persze JEL kiszámitása teljesen felesleges.

Végrehajtás Először az ASC-t követő sztring kifejezést értékeli ki az interpreter, majd a verembe betölt 3 byte-ot /az eredményül kapott sztring hossza, 2-byte-os pointer a

sztring első elemzése/. Az ASC végrehajtása ezután kezdődik. Visszatölti a veremből a paramétereket, és ellenőrzi a sztring hosszát. Ha ez 0, akkor ?ILLEGAL QUANTITY ERROR jelzést ad. Ha nem, a sztring első elemét betölti az akkumulátorba. Ennek értéke éppen a keresett ASCII érték. Egy konverziós rutin ezt lebegőpontos számmá alakitja és betölti az #1 akkumulátorba.

Hibalehetőségek A kifejezés kiértékelése közben számos hiba fordulhat elő, köztük, hogy az eredménysztring hossza meghaladja a 255-öt. Ha a kifejezés nem sztring tipusu, akkor "nem megfelelő tipus" üzenetet kapunk. Gyakori hiba, hogy ASC-t hajtunk végre egy nulla hosszuságu sztringre. Ezt elkerülhetjük ha ASC (J$ + CHR$(0)) -t használunk ASC (J$) helyett.

ATN

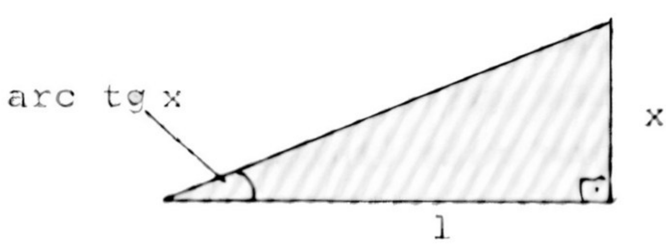
aritmetikai függvény

Röviditès: aT Token: $AF (175)

Belépési pont: $E30E (58126)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Az argument arkusz tangensének főértékét számitja ki radiánban. Az alábbi ábra illusztrálja x és arc tg x kapcsolatát:

Szintaxis: ATN(<aritmetikai kifejezés>) .

Példák:

```
1100 ALFA=-ATN(YV/ZV):BETA=-ATN(XV/YV)
2100 LET  R=ATN((Y2-Y1)/(X2-X1))

READY.
```

Mindkét példa geometriai jellegü. Az első programsor az /XV,YV,ZV/ pontnak a sikon való ábrázolásakor a tengelyekkel bezárt szögét számitja ki. A második programsor egy derékszögü koordinátarendszerből, polárkoordináta rendszerbe átszámitó alprogram része. A fenti példákban ALPHA, BETA és R értéke a -pi/2, pi/2 intervallumba esik. Ha ezt az értéket megszorozzuk 180/pi-vel megkapjuk az eredményt szögekben is.

Végrehajtás: A kifejezés értékének kiszámitása után annak előjelét külön tárolják, valójában arc $tg|x|$ kerül kiszámitásra. A konkrét számitást egy 12-tagu hatványsor végzi. Ez azonban csak a 0-1 intervallumban dolgozik helyesen. Ha $|x|$ nagyobb mint egy, arc $tg\frac{1}{|x|}$ értéket számitja ki az interpreter. A helyes eredményt ugy kapjuk meg, hogy ezt az értéket kivonjuk pi/2-ből. /Tudva, hogy $\alpha+\beta = 90^{\circ}$ esetén $tg\,\alpha \,.\, tg\,\beta = 1$/ Mivel az interpreter a COS, SIN, LOG függvényeket is hatványsor segitségével számitja ki, külön rutin végzi egy tetszőleges hatványsor kiszámitását.

Hibalehetőségek: Az aritmetikai kifejezés kiértékelése közben számos hibalehetőség adódik. Ha a kifejezés kiértékelhető és nem haladja meg a gépben ábrázolható valós számok felső határát, akkor az ATN rutin maga már hibajelzés nélkül végrehajtódik.

CHR$

sztring függvény

Röviditések: cH /a $ már nem kell!/ Token $C7 (199).

Belépési pont: $B6EC (46828)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Egy tetszőleges, a [0,255] intervallumba eső számból előállit egy 1 hosszuságu sztringet, amelyik egyetlen karakterének ASCII kódja éppen a szóbanforgó szám. A C-64 BASIC-ben ez az egyetlen kényelmes eljárás bizonyos speciális karakterek /például [RETURN] és "/ kezelésének /a példában CHR$ (13) és CHR$ (34) /.

Szintaxis: CHR$ (< aritmetikai kifejezés >)

Az aritmetikai kifejezés nem kell, hogy egész legyen. Ilyenkor a kifejezés értékének veszi az egész részét, s ezután ellenőrzi, hogy beleesik-e a jelzett intervallumba. Például CHR$ (-.01) , CHR$ (400) és CHR$ (X$) használata hibát eredményez.

Példák:

```
10 A$=CHR$(34)+CHR$(18)+"NEV"+CHR$(146)+CHR$(34)
20 XE$=CHR$(160)+X$
30 PRINT#4 CHR$(7)
40 PRINT#4 CHR$(27)

READY.
```

Példáink azt mutatják be, hogyan lehet a CHR$-t speciális szerkesztő karakterek beillesztésére felhasználni. Ezeket a karaktereket különben igen nehéz előállitani. Az első példa idézőjelek közé helyez egy sztringet, előtte azonban eléje és utána helyezi a [RVSON] illetve a [RVSOFF] karaktereket. ?A$ hatására idézőjelek közt jelenik meg a NAME negativ /inverz/ képe. A 2. példa az X$ sztring elejére egy siftelt szóköz karaktert illeszt, az jobban olvasható mint az XE$ = " " + X$ változat. A harmadik példa elküld a nyomtatónak egy 'bell' jelet. Bizonyos tipusu nyomtatók ilyenkor valóban adnak valamilyen hangjelzést. A negyedik példa ugyancsak a nyomtatóhoz kapcsolódik; a vezérlő karakter hatására dupla-széles karaktereket nyomtat a printer. Az ötödik példa a RAM-területről másol a képernyőre. Nem a legszerencsésebb megoldás, hiszen a vezérlő karakterek igencsak furcsa képernyőt eredményezhetnek /pl. egy [CLEAR] ; CHR$ (147) /. Az utolsó példa a C$ sztringben gyüjti össze a memóriában egymás után elhelyezett hat karaktert.

A CHR$ sztringfüggvény az ASC inverze. Speciális felhasználási területe a különböző karakterkészletek közti konverzió. A PRINT utasitást használó programok nem irhatóak át közvetlenül PRINT # 4-re Előbb a PEEK-elt értékek részletes vizsgálata szükséges, hogy a nyomtatási kép megegyezzen a képernyővel.

CHR$ (O) egy null karaktert jelent, de a hossza 1. A nyomtatási képben ennek azonban nincs nyoma. Legyen például Y$ = "123" + CHR$ (O) + "321". A ? Y$ utasitás hatására az 123321 sorozat iródik ki, de LEN (Y$) = 7, VAL (Y$)=123.

Végrehajtás: Először az argumentum értékét számitja ki, azután ellenőrzi, hogy egész része 0-255 közé esik-e. Ha igen, akkor egy 1 hosszuságu sztringet helyez el a memóriában. Ha a sztring egy értékadásban szerepel, például X$ = CHR$ (34) , akkor ez a sztring megmarad a további számitások során is, ha nem, például a ? CHR$ (34) utasitásban, akkor a sztring-terület mutatóit nem állitja át,s a következő sztring felülirja a karaktert.

Hibalehetőségek: Az argumentum kiértékelése és nem megfelelő értéke számos hibajelzést eredményezhet. A speciális karakterek kódjainak rossz használata esetén a kivánt hatás elmarad.

CLOSE

Rövidités: clO Token: $AO (160)

Belépési pont: $FFC3 (65475)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Befejezi egy adott file feldolgozását, törli a file-t a három file-leirö táblából. A billentyüzetre és a képernyőre megnyitott file-okkal a törlésen kivül semmi egyebet sem csinál. A többi file esetében a tevékenység attól függ, milyen utasitással nyitottuk meg. Ha egy kazettás file-t olvasásra nyitottunk meg, akkor semmilyen további tevékenységet nem végez az interpreter, ha viszont irásra, akkor az OPEN utasitásban szereplő 'megnyitási mód' paramétertől függően még egy 'END OF TAPE' jelet is kiir /ha a paraméter 2 volt/. Ha egy lemezen levő file-t irásra is megnyitottunk, akkor egy 'END OF FILE' jelet ir be a lemezes file utolsó szektorába.

Szintaxis: CLOSE <aritmetikai kifejezés>. Az utasitás fenti formájában a logikai file-számot további paraméterek követhetik, ezeket azonban az utasitás nem használja semmire.

Példák:

```
10 OPEN 4,4 : PRINT#4,"HOGY VAGY?":CLOSE4
20 OPEN 1,1,1,"FILE":PRINT#1,"HOGY VAGY?":CLOSE1
100 CLOSE 1,2,3,"$": REM UGYANAZ, MINT CLOSE 1
1000 PRINT#8,CHR$(13);:CLOSE8: REM LEMEZES FILE LEZARASA
1100 PRINT#4,;:CLOSE 4: REM LEZARJA A NYOMTATOT CMD UTAN
```

A CLOSE utasitás a CMD és a PRINT# utasitásokkal együtt használva igen nehézkes. A CMD esetében az output eszköz még mindig 'hallgató', és ahhoz, hogy ezt az állapotot megszüntessük, egy további PRINT# utasitás szükséges. A PRINT utasitás CBM lemezmeghajtók esetében legalább is még egy soremelés /CHR$ (10)/ karaktert ir a kocsi-vissza-soremelés karakter után, amelyik az adott rekord végét jelzi.

Végrehajtás: A paramétereket ugyanaz a rutin értékeli ki, mint az OPEN utasitás esetében. /Ezért lehetnek a CLOSE-nek további paraméterei!/. Az interpreter ellenőrzi, hogy a logikai file-szám a 0-255 intervallumba esik-e, majd megvizsgálja a file milyen I/O egységhez tartozik. Az egységszám határozza azután meg a további teendőket.

Hibalehetőségek: Elsősorban irásra megnyitott lemezes file-ok esetén lényeges, hogy ezeket a file-okat lezárjuk. Ha ezt nem tesszük meg, az utolsó rekord track/sector mutatója nem megfelelő helyre mutat, s előbb vagy utóbb két file

egymásra másolódik. Programhiba következtében gyakran maradnak nyitva file ok. Ilyenkor célszerü a file-okat paranccsal lezárni. Előfordulhat, hogy 'megnyitott--fileok-száma' mutató /$ 98, 152/ nulla lesz /pl. szerkesztés után/. A file-t még ekkor is megkisérelhetjük lezárni a

POKE 152,10 : CLOSE X%

parancs kiadásával. Természetesen, ha a táblák is törlődtek, akkor semmit sem tehetünk.

CLR

Röviditės: cL Token: $9C (150)

Belépési pont: $A65D (42589)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható. Valamenynyi egyszeri és tömb változót töröl a memóriából, magát a BASIC programot azonban változatlanul hagyja.

Szintaxis: CLR

Példák:

```
10 CLR
20 CLR:PRINT"A VALTOZOKAT TOROLTUK"
30 POKE 55,0:POKE 56,48:CLR:REM A MUNKATERULET VEGE $3000

READY.
```

A példák önmagukért beszélnek. Bármi is volt a változók értéke eddig, a program vagy parancs folytatása után kezdőértékükkel használhatjuk őket. A 3. példában a BASIC munkaterület végét jelző byte-okat átállitottuk. Ilyen esetben a CLR mindenképp szükséges, hiszen az átállitás után a legtöbb BASIC mutató már használhatatlan.

Végrehajtás: A 'sztring változók kezdete' mutatót az interpreter a 'BASIC terület végére' állitja, majd ezt követően a 'tömb változók kezdete', tömb változók vége' mutatókat közvetlenül a tárolt program utáni első szabad helyre állitja át. A BASIC változók tehát nem törlődnek abban az értelemben, hogy mondjuk, minden byte-juk helyére ∅ kerül, pusztán az interpreter számára válnak felismerhetetlenné.
Ezután kerül sor egy RESTORE végrehajtására, amelyik az 'aktuális DATA sor' mutatót a program elejére állitja. Egy KERNAL rutin hivásával /$FFE7 a belépési pont/ valamennyi I/O tevékenységet abortálja, elsődleges input illetve output file-nak a billentyüzetet, illetve a képernyőt állitja be. A CLR utasitás végrehajtásának utolsó lépéseként a verem tetejét jelző mutatót is visszaállitja kezdőértékére. Ennek következtében a FOR... NEXT illetve a GOSUB...RETURN hivatkozások elvesznek. A verem nem ürül ki teljesen, mert a visszatéréshez szükséges cim a verem tetején megmarad. Amikor a CLR-t végrehajtó rutin végrehajtja a RTS utasitást, a vezérlés a megfelelő helyre adódik vissza.

Hibalehetőségek: Az utasitás, helyes szintaxis esetén, mindig hiba nélkül végrehajtódik. Problémát csak az okozhat, hogy egyes változók értékei - amelyekre később szükség lenne - elvesznek. A CLR semlegesitése igen nehéz, ezért óvatosan bánjunk vele !

CMD

Röviditės: cM Token: $9D (157)

Belépési pont: $AA85 (43653)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

A CMD utasitás két különböző funkciót egyesit:

/i/ Segitségével módosithatjuk az elsődleges output file-t; a CMD utasitást követő PRINT utasitások a CMD-ben megadott file-ba iródnak, bármi legyen is az.

/ii/ A CMD utasitásban megadott sztringet kiirja az uj output file-ba.

Szintaxis: CMD < aritmetikai kifejezés > [, <nyomtatási kép>]

Példák: Tegyük fel, hogy egy OPEN 5,4 utasitással megnyitottuk a nyomtatót. A CMD utasitásokban a nyomtatóra természetesen az 5-ös logikai file-számmal hivatkozhatunk.

[i]

```
10 CMD 5          A TOVABBI OUTPUT A PRINTERRE MEGY.
20 CMD 5,;        A TOVABBI OUTPUT A PRINTERRE MEGY CRLF NELKUL
30 CMD 5,"HELLO"
40 PRNT=5:CMD PRNT : REM SZINTAKTIKUSAN HELYES

READY.
```

[ii]

```
OPEN 4,4 : CMD 4: INPUT"NEV";K$
```

[iii]

```
10 OPEN 4,4:CMD,;
20 PRINT "EREDMENYEK"
30 GET K$: IF K$="" THEN GOTO 30
40 PRINT#4,;:CLOSE4:END
```

Az [i] alatt felsorolt példák önmagukért beszélnek. Ha azonban a CMD 5, "HAHO!" utasitást összehasonlitjuk a PRINT 5, "HAHO!" utasitással. rögtön világossá válik, mennyire hasonlóak. Zavaró azonban, hogy mig a CMD5,; pa-

rancs hatására a nyomtató 'hallgató' állapotba kerül, addig a PRINT # 5,; hatása ennek pont az ellenkezője; az output eszköz megszünik 'hallgató' lenni.

A [ii] példa a CMD egy igen szerencsétlen hatását mutatja be; az input prompt a CMD-ben specifikált file-ba iródik, nem a képernyőre. Hasonló a célja a [iii] példának is. A GET hatására az elsődleges output file ujból a képernyő lesz. A 40. sor mutatja, hogyan kell a CMD-ben használt filet helyesen lezárni.

Megjegyezzük, hogy rendszerhiba esetén a CMD hatása megszünik, és az elsődleges output egység ujból a képernyő /VDU/ lesz. A fenti negativ hatások miatt a CMD utasitást főleg listázásra célszerü használni, programban kellemesebb a PRINT# utasitás használata.

<u>Végrehajtás</u>: A CMD utáni paraméter kiszámitása és ellenőrzése /1-255 közt kell, hogy legyen/ utána a buszra olyan utasitás kerül, amelyik 'hallgatóvá' teszi a megfelelő egységet. Ehhez az OPEN-táblából keresi ki az interpreter a megfelelő adatokat. Ha ez valamiért nem sikerül, akkor ?FILE NOT OPEN vagy ?DEVICE NOT PRESENT hibaüzenetet kapunk. Ezután kerül sor a második paraméter ellenőrzésére. Ha van, a PRINT utasitás megfelelő része kerül végrehajtásra.

<u>Hibalehetőségek</u>: A példák során már utaltunk a CMD utasitás néhány furcsaságára. Célszerü csak listázásra használni.

CONT

Röviditės: cO Token: $9A (154)

Belépési pont: $A856 (43096)

Mód: Csak parancs-módban használható.

A program továbbinditására szolgál, miután a program futása egy STOP/END végrehajtása után, vagy a STOP billentyü benyomása miatt megszakadt. A STOP felhasználásával ellenőrző pontok iktathatók be a programba, majd a megállás után a CONT-tal folytatható.

Szintaxis: CONT. Egyéb paraméterek nem szerepelhetnek, a CONT abban a sorban, vagy az utolsó utasitás , vagy kettőspont követi.

A BASIC program futása közben, a program végrehajtását ellenőrző ciklus állit be bizonyos mutatókat, amelyek segitségével a CONT végrehajtható. Ezek a következők:

/$39/ = a feldolgozás alatt álló BASIC sorszám.

/$3B/ = az utoljára végrehajtott BASIC utasitás sorszáma

/$3D/ = a BASIC szöveg következő feldolgozandó byte-jára mutat /CONT itt folytatja/

A CONT utasitás támogatása természetesen lassitja a program futását. A program megállása után a változók értékei kiirhatók és módosithatók parancs-módban. A CONT még ezután is végrehajtható. Néhány esetben /pl. CLR, NEW, ?SYNTAX ERROR után/ a program futása nem folytatható. Ezek az utasitások /$3E/-be 0-t helyeznek. Ha a /$3D/ mutató értékét jól állit-

juk be, a BASIC program bármelyik helyéről elindithatjuk a programot a CONT paranccsal.

Végrehajtás: Először a CONT utasitás szintaxisát ellenőrzi az interpreter, majd ellenőrzi, hogy a /$3D/ magas byteja nulla-e, vagy sem. Ha nullát talál, ?CAN'T CONTINUE hibajelzéssel megáll. Ha egy érvényes mutatót talál, átállitja a CHRGET és az 'aktuális BASIC sorszám' mutatót és visszatér az ellenőrző ciklus elejére.

Hibalehetőség: NEW, CLR, ?CAN'T CONTINUE, szerkesztés után a program futása nem folytatható. Ilyenkor GOTO-val célszerü kisérletezni.

COS

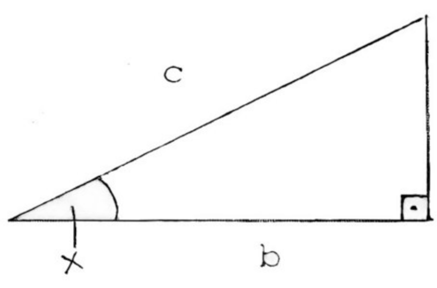
aritmetikai függvény

Röviditès: nincs Token: $BE (190)

Belépési pont: $E264 (57956)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

A radiánban megadott szög koszinuszát számitja ki. Az alábbi ábra illusztrálja x és cosx viszonyát:

$$\cos/x/ = \frac{b}{c}$$

Szintaxis: COS(<aritmetikai kifejezés>). A kifejezésnek szintaktikusan helyesnek kell lennie.

Példák:

```
10 PRINT COS(1) :REM 1 RAD = .54 FOK
20 PRINT COS(90*π/180): REM ATSZAMITAS FOKBA
3010 Y=EXP(-L*T)*(A*SIN(T)-B*COS(T))
3020 X=ALFA+SIN(ALFA):Y=1-COS(ALFA)

READY.
```

Az első két példa önmagáért beszél. A [3], [4] példákban speciális trigonometrikus függvények képeit számitjuk ki. A [4] például egy cikloid X, Y koordinátáit számitja ki.

A szög nagysága a végeredményt nem befolyásolja, a kiszámitás során ugyanis az argumentumot az interpreter elosztja pi*2-vel és a maradékkal helyettesiti.

Végrehajtás: az aritmetikai kifejezés értékét a rutin az # 1 lebegőpontos akkumulátorba tölti, majd hozzáad pi/2-t. Ezután végrehajtja a SIN alprogramot, a COS(X) = SIN(X+PI/2) azonosság alapján.

Hibalehetőségek: Az aritmetikai kifejezés kiértékelése közben számos hibalehetőség adódik. Ha az értékelés befejeződött, maga a COS rutin már hibajelzés nélkül végrehajtódik.

C-64 4.23

DATA

Röviditės: dA Token: $83 (131)

Belépési pont: $A8F7 (43255)

Mód: Csak program-módban használható.

A fenti utasitás lehetővé teszi, hogy a programban számokat, sztringeket tároljunk, s ezeket a READ utasitás segitségével beolvashassuk. A READ abban a sorrendben olvassa be ezeket az adatokat, ahogy azok a DATA utasitásban követik egymást.

Szintaxis: DATA < konstanslista > . A konstanslista elemei egymástól vesszővel /,/ elválasztott konstansok. Mind szöveg /sztring/, mind számkonstansok szerepelhetnek a listában. A szövegkonstansokat nem kell idézőjelek közé tenni. /Kivéve ha tartalmaz vesszőt (,).

Példák:

```
102 DATA "KOVACS PETER, 1957","NAGY ISTVAN, 1964"
104 DATA "ERDOS ILONA, 1965"
110 :
1000 DATA GEPI KOD,120,169,46,133,96
1999 :
2000 DATA 1,1,2,2,3,0 : MUVELETEK RANGJA
2010 DATA 0,1,2,3,4,5,6,7,8,9:ERVENYES SZAMJEGYEK
2020 DATA +,-,*,/,↑,π :MUVELETI JELEK

READY.
```

Az első példa sztringek DATA-ban való tárolását mutatja. A

FOR I = 1 TO 3 : READ X$: ?X$: NEXT

utasitással mind a három szövegkonstans kiiratható. A második példa illusztrálja, hogyan lehet bizonyos adatokat meg-

találni a DATA-k közt. Addig hajtjuk végre a READ X$ utasitást, amig X$ ="GEPI KOD" nem teljesül. A harmadik példa mutatja, hogy a DATA-kban célszerü strukturáltan elhelyezni az adatokat, hogy könnyebben cserélhetők legyenek.

Végrehajtás: A DATA utasitás végrehajtása az utasitás kihagyását jelenti azzal a különbséggel, hogy nem az egész programsor marad ki /mint a REM esetén/, hanem csak az utasitás. A rutin megkeresi a következő kettőspontot vagy null byte-ot és onnan folytatja a program végrehajtását.

Hibalehetőségek: A READ utasitás néhány rutinja megegyezik az INPUT utasitás hasonló rutinjaival. Emiatt a nem siftelt, sztring elején álló szóközök és bizonyos grafikus jelek elvesznek. ?SYNTAX ERROR hibaüzenet egy DATA utasitással kapcsolatban általában a hozzá tartozó READ utasitás hibáját jelenti. READ X$ sohasem okozhat problémát /kivéve, ha nincs több adat/, READ X esetén nem mindegy, mi a következő adat. Felesleges vessző is okozhat problémát. A DATA 1,2,3 utasitás négy konstanst tartalmaz, a negyedik egy null sztring.

DEF FN

Röviditės: dE /fn-nek nincs röviditése/, Tokens: DEF $ 96 (150)
FN $A5 (165)

Belépési pont: $B3B2 (46003)

Mód: Csak program-módban használható

A DEF FN utasitás segitségével aritmetikai függvényt definiálhatunk, amelyre azután az FN segitségével hivatkozhatunk. A függvény definiciójának van egy neve, és egy változója.

Szintaxis: DEF FN <valós változó> (<valós változó>) = <aritmetikai kifejezés> . Az első <valós változó> a függvény neve, a második a 'változója'. A függvényt definiáló aritmetikai kifejezés legfeljebb egysornyi lehet. A függvény definiálása után az FN <valós változó> (<artimetikai kifejezés>) ujabb aritmetikai kifejezés lesz, ami a programban bárhol használható.

Példák:

```
10 DEF FN DEEK(X)=PEEK(X)+256*PEEK(X+1)
100 DEF FN MIN(X)=(A+B)/2-ABS(A-B)/2
110 DEF FN MIN(X)=-(A>B)*B-(B>=A)*A
1000 DEF FN F(X)=A*X*X+B*X+C

READY.
```

Az első példa egy 'dupla pontosságu PEEK'-et definiál. Ha két egymás utáni byte egy cim alsó illetve felső byte-ját tárolja /ebben a sorrendben/, akkor a PEEK /x/ függvény ennek a cimnek az értékét számitja ki.

A második példában két megoldást láthatunk a minimum függvény kiszámitására. Ez nem igazi függvény, hiszen az X csak ál-változó /dummy variable/, csak a szintaxis kedvéért szerepel. Az A és B értéket a függvény kiszámitása előtt meg kell hivni, valahogy igy

A = 12; B = 24; ?FN MIN (X)

X helyén bármi szerepelhetne FN MIN /O/, FNMIN /1O/ értéke megegyezik.

A harmadik példánk egy másodfoku függvény helyettesitési értékeit számitja ki, a használat előtt A,B,C értékét definiálni kell.

A függvény definiciók további függvénydefiniciókat is tartalmazhatnak. Például

DEF FN EX(X) = 1 + X + X ↑ 2/2 + X ↑ 3/2/3+.. FN E(X)
DEF FN E.(X) = X ↑ 6 /1/2/3/4/5/6
megengedett.

A függvények, hasonlóan más változókhoz ujradefiniálhatóak DEF FN Y/X/=Y : DEF FN Y/X/ = X helyes.

Végrehajtás: A DEF végrehajtása a mód, az FN token, a változók tipusa, a zárójelek és az '=' jel ellenőrzésével kezdődik. A kifejezés szintaxisát a rutin nem ellenőrzi. Ezt követően a változók közé felkerül a következő 7 byte.

NÉV	NÉV	KIF. MUT.		VÁLT. MUT.		Ø
ASCII+128	ASCII	ALSÓ	FELSŐ	ALSÓ	FELSŐ	

A változó nevének első karaktere kerül az első byte-ra, azzal a különbséggel, hogy a 7. bitet a rutin magasra /1/ állitja. Igy nem keverhető össze más tipusu, ugyanilyen nevü változóval.

Megjegyezzük, hogy a függvény kiértékelése közben a függvény definiciójában szereplő változó értéke nem változik. Az első példa PEEK függvényét ha használjuk, akkor X értéke nem változik. A függvény kiértékelésekor X-et ideiglenesen tárolja az interpreter, majd visszaállitja az eredeti értékét.

Hibalehetőségek: Ha a DEF után az egyenlőségig valamilyen hibát követünk el, akkor ?SYNTAX ERROR hibajelzést kapunk. Ha az aritmetikai kifejezés kiértékelése közben történik hiba, akkor a hibajelzést a megfelelő FN-t tartalmazó sorban kapjuk. Ha az FN utasitást a hozzá tartozó DEF FN utasitás előtt hivjuk, akkor ?UNDEF'D FUNCTION ERROR hibajelzést kapunk.

DIM

Röviditės: dI Token: $86 (134)

Belépési pont: $BO8O (45184)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Az utasitás a DIM-et követően megadott nevü, tipusu, dimenzióju és méretü tömbelemeknek foglal helyet a memóriában. A tömb neve, tipusa tetszőleges lehet, az egyes indexek értéke ∅-tól a DIM utasitásban megadottig terjedhet, de legfeljebb 32767 lehet.

Példák:

```
10 DIM A%(12),B1%(10),B2%(10),MES$(10)
410 INPUT "N=";N:DIM TOMB(N*N+1)
3000 FOR J=1 TO 3:READ A$:MES$(I)=A$:NEXT J

READY.
```

A DIM utasitás használata egyszerü. A problémát inkább az okozza, hogy nagyobb adatmennyiséget a programjaink által kezelhető módon már nehéz megszervezni. A tömbök dinamikusan definiálhatók; erre példa a fenti 41O. sor, ahol TOMB dimenzióját az N*N + 1 kifejezés adja meg. Az utolsó példa implicit tömbdefiniciót tartalmaz. Ez azt jelenti, hogy tömbváltozókat a tömbök definiálása nélkül is lehet használni, feltéve, hogy indexeik nem haladják meg az indexhatár kezdeti értékét, amit az interpreter 1O-re állit be. Az X$/1/ első kiértékelésekor a memóriában a tömb elhelyezésére is sor kerül. A hatás ekvivalens a DIM X$/1O/ utasitás hatásával.

/Feltéve, hogy a indexhatár kezdeti értékét tartalmazó memóriát nem irtuk át/.

A legkisebb index értéke Ø lehet. Több számitógép nem teszi lehetővé ennek az indexnek a használatát. Ugyanakkor egy tömb Ø. elemét különféle számitásokban jól fel lehet használni. Például a

```
1Ø DIM A(2Ø):FOR X = 1 TO 2Ø : INPUT N
: A(X) = N : A(Ø) = A(Ø) + N : NEXT
```

programrész 20 elemet olvas be, összegüket pedig elhelyezi az A(O) tömbelemben.

A CLR utasitás mind az egyszerü, mind a tömbváltozókat törli. A tömbváltozók külön törlése a következő paranccsal /ami programból is használható/ egyszerüen elvégezhető:

```
POKE 49, PEEK (47) : POKE 5Ø, PEEK (48)
```

A 3. fejezetben részletesen leirtuk, hogy egy tömb helyfoglalása hány byte. A következő BASIC paranccsal egyszerüen kiirathatjuk a tömb által foglalt helyet:

```
F = FRE (Ø) : DIM S$ (1Ø,2Ø) : ? FRE (Ø)
```

Végrehajtás:

A tömb nevének első karakterét az X regiszter tárolja, majd az indexek kiszámitására kerül sor. Ezek végrehajtása során különféle hibajelzéseket kaphatunk. Ha valamennyi indexhatárt sikerrel kiszámitottunk, akkor kerül sor a tömb valamennyi elemének elhelyezésére. Első lépésként a rutin ellenőrzi van-e elég hely a memóriában. Ha nincs, az ugynevezett 'szemétgyüjtési' algoritmus végrehajtására kerül sor. A memóriában, azon a részen ahol a sztringeket tárolja a BASIC, lehetnek olyan részek, amelyekre már nincs szükség. A következő program végrehajtása során például a B$ változó eredeti értéke, "ABCDE"

szerepel még a sztring területen habár a B$-ban levő mutató már nem mutat rá. Ezek a felesleges byte-ok törlése, a többi sztring tömöritése a 'szemétgyüjtő' algoritmus feladata. Ha ezután sincs elég hely a memóriában, a parancs vagy program végrehajtása ?OUT OF MEMORY ERROR hibaüzenettel megszakad.

```
20 B$ = "ABCDE" + CHR$ (0)
30 B$ = "IJKLMN" + CHR$ (13)
```

Hibalehetőségek: Hibát elsősorban az indexhatárok kiértékelése közben kapunk. ?OUT OF MEMORY ERROR hibajelzést kapunk, ha nincs elegendő hely a tömb elhelyezésére. Ugyanazt a tömböt csak egyszer definiálhatjuk egy programban. A második kisérletre ?REDIM' D ARRAY ERROR hibajelzést kapunk. Ugyanezt a hibajelzést kapjuk abban az esetben is, ha implicite módon definiáltuk a tömböt:

```
X$ /0/ = "ABCD" : DIM X$ (22)
```

A leggyakoribb hiba, hogy szintaktikus vagy tervezési hiba miatt egy tömbváltozó indexei nem esnek a megfelelő intervallumba. Ilyenkor ?BAD SUBSCRIPT ERROR hibaüzenetet kapunk.

END

Röviditės: eN Token: $80 (128)

Belépési pont: $A830 (43056)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Az END végrehajtása a program futásának azonnali befejezését jelenti; az interpreter a READY üzenet kiirásával visszaadja

a vezérlést a szövegszerkesztőnek. A CONT parancs a program futásának folytatását eredményezi.

Szintaxis: END . Az utasitásnak nincsenek paraméterei. Vagy a sor utolsó utasitása, vagy kettőspont /:/ követi.

Példák:

```
100 PRINT#1: CLOSE1: GOSUB 200: END
130 IF SAV<>TR THEN PRINT "** NEM JO SAVSZAM **":END
131 :
2000 GOSUB 1000: END: GOSUB 2000: END
2001 :
60000 END
```

Négy példánkban az END különböző célu alkalmazásait igyekeztünk bemutatni. Az első példa a nyomtató lezárása után, majd egy rutin meghivása után befejezi a program futását. A második példában az END egy hibaág végén jelzi az interpreternek, hogy a program futását fel kell függeszteni. A harmadik példa nem egy kész program részlete, a program ellenőrzésére három töréspontot is elhelyeztünk. A program megállása, a változók ellenőrzése után a CONT paranccsal folytathatjuk a program futását. Az utolsó példában a 60000 sorszámmal kezdődő alprogramok elé tesz egy END utasitást, nehogy 'rácsorogjon' a program vezérlése az alprogramokra.

Végrehajtás: Az END és a STOP ugyanazt a rutint használja. Egyetlen különbség, hogy mikor az END hivja meg a rutint az átvitel bit /C flag/ alacsony. Ebben az esetben a rutin nem nyomtatja ki a BREAK IN ... üzenetet.

Hibalehetőség: Nincs. /Leszámitva azt az esetet, hogy vezérlési hiba folytán rossz helyen áll meg a program/.

EXP

aritmetikai függvény

Rövidités: eX Token: $BD (189)

Belépési pont: $BFED(49133)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

eX kiszámitására szolgál /e = 2.7182818.../ x értéke megközelitőleg a /-88,88/ intervallumba kell hogy essen.

Szintaxis: EXP (<aritmetikai kifejezés>). Ha a kifejezés értéke nagyobb mint 88, ?OVERFLOW ERROR hibajelzést kapunk.

Példák:

```
10 PRINT EXP(10) : REM = 22026.4658
20 Y=EXP(1)  : REM Y=2.7182818..
30 PRINT EXP(LOG(X)) : REM =X
40 FOR N=0 TO 10:P(N)=EXP(-M)/FACT(N)
50 NT=NE*EXP(-B*EXP(-K*T)

READY.
```

Hasonlóan az SQR függvényhez az EXP függvény is a hatványozás speciális esete. EXP /Q/ = 2.7182818 ↑ Q. SQR-hez hasonlóan azonban sok esetben szükség van rá és kényelmesebb igy használni.

Első két példánk az EXP használatát mutatja. A következő programsor azt mutatja be, hogy az EXP függvény a LOG függvény inverze, leszámitva természetesen a kerekitési hibákat. Az utolsó két képlet valószinüségi, illetve statisztikai programokban használható. Az első a Posson-eloszlást számitja ki, felhasználva az előzetesen már definiált FACT /N/ függvényt. Az utolsó képletet, ami egy un. logisztikus növekedési függvényt definiál a népesedési folyamatok modellezésében lehet felhasználni.

Magát az e számot sokféleképpen lehet definiálni. Egyik definició sem elemi, lévén e irracionális szám. e^x-et legegyszerübben a

$$1 + x + x^2/2! + x^3/3! \quad + \ldots$$

hatványsorral lehet kiszámitani. Az e^x függvény deriváltja önmaga.

Végrehajtás: A rutin e^x kiszámitásához nem a hatványfüggvényt kiszámitó rutint hivja meg, hanem saját hatványsort használ. A számitás lépései a következőek:

/i/ Az argumentum értékét $1/\log_e 2$-vel megszorozza.

/ii/ Ellenőrzi, hogy az argumentum a megengedett értékhatárba esik-e.

/iii/ Az argumentum exponens részét a verembe tölti, a 'maradék' argumentum igy 0 és 1 közé esik.

/iv/ A hatványsor-kiszámitó rutin segitségével előállitja $2\uparrow(x/\log_e 2)$. Az exponens részt visszaállitja, igy végül is $e\uparrow x$ -et kapunk.

Hibalehetőség: Ha az argumentum értéke tul nagy, akkor ?OWERFLOW ERROR hibajelzést kapunk. Ha az argumentum értéke tul kicsi, akkor hibajelzés nélkül a gépi nullával számol tovább az interpreter.

FOR..TO.. [STEP] ...

Röviditések: fO, stE

Tokenek:

FOR	$81	(129)
TO	$A4	(164)
STEP	$A9	(169)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Lehetővé teszi a FOR..TO.. [STEP] .. és a megfelelő NEXT utasi-

tások közti programrész többszöri végrehajtását. A NEXT utasítás végrehajtásakor az interpreter ellenőrzi a változó értékét, megkeresi a hozzá tartozó FOR..TO.. [STEP] .. utasitást, a STEP részben definiált értékkel megnöveli a ciklusváltozó értékét, és ellenőrzi, hogy beleesik-e a TO-ban definiált értéktartományba. Ha igen, a vezérlés a FOR..TO.. [STEP] .. utasitást követő első utasitásra adódik át, ha nem, a NEXT utáni első utasitásra.

Szintaxis: FOR<valós változó> = <aritmetikai kifejezés> TO <aritmetikai kifejezés>[STEP <aritmetikai kifejezés>].

A FOR utáni változót ciklusváltozónak, az egyenlőségjel utáni kifejezés értékét kezdőértéknek, a TO utáni kifejezés értékét végértéknek, a STEP utáni kifejezés értékét növekménynek hivjuk. Ha a STEP hiányzik, az interpreter a növekményt 1-nek tekinti.

Példák:

```
10 FOR J=1 TO 1000 : PRINT "●";:NEXT
20 FOR J=1 TO 1000 : PRINT J;:NEXT
30 FOR J=1 TO 1000 : NEXT:

READY.
```

A fenti példák a legegyszerübb ciklusokat mutatják be. Mindegyik esetben J a ciklusváltozó, melynek értékét a cikluson belül nem változtatjuk. Valahányszor a NEXT utasitás végrehajtásra kerül J értéke 1-gyel nő, ez ugyanis a STEP utasitás hiányában a növekmény értéke. Amikor a ciklusból kilépünk a J értéke 1001.

```
10 FOR I=0 TO 255:POKE 1024+I,I:POKE 55296+I,14:NEXTI
20 FOR I=255 TO 0 STEP -1:POKE 1024+I+1,PEEK(1024+I):NEXT I

READY.
```

Az első program a képernyő-memóriába irja be a számokat 0-tól 255-ig. Ennek hatására a képernyő tetején az összes lehetséges karakter kiirásra kerül. A ciklusban használt K változó mutatja, hogyan lehet biztositani, hogy a ciklus ismétlődő végrehajtása

során egyes változók értéke más és más legyen.

A második program sor a képernyő-memória tartalmát tolja el egy pozicióval jobbra. Az egyes karakterek másolását hátulról előre kell végrehajtanunk, különben a képernyőt teljes egészében az első karakter töltené meg. Ezért használjuk a STEP-1 utasitást.

A ciklusok használata nem szokott különösebb problémát okozni, mégis néhány megjegyzést teszünk helyes használatukról. Először a szintaxisról. A ciklusváltozónak mindig egyszerü valós változónak kell lennie. FOR X% = 1 TO 9 és FOR X /O/ = O TO 2 STEP-1 egyaránt helytelen. A ciklus a ciklusváltozó alsó és felső határaival is lefut. Például a FOR I = O TO 5 ciklusutasitás I = O,1,2,3,4,5 értékekkel hajtódik végre.

Előfordulhat, hogy a ciklusváltozó kezdőértéke már kivül esik azon a határon, ameddig futnia kellene. Például a FOR X = 2 TO 1 ...: NEXT esetben. Ilyenkor x értéke 1 lesz, és a ciklus egyszer lefut. Ez az eset általában a STEP-1 kihagyásakor fordul elő.

Ha a program a ciklusváltozó és a növekmény értékét pontosan tárolta, akkor a ciklus - néhány extrém esettől eltekintve - anynyiszor fut, ahányszor matematikailag futnia kell. Általában az egész változók értékeit és a decimális törteket az interpreter pontosan tárolja. Ennek megfelelően a

```
FOR X = 1 TO 1000   illetve a
FOR X = . 5 TO 1000 . 0625
```

utasitások esetén a ciklusmag 1000-szer illetve 16008-szor kerül végrehajtásra. A

```
FOR X = 1 TO 1000 STEP 1/3
```

utasitással már probléma lehet, célszerü a

```
FOR X = 1 TO 1000.1 STEP 1/3
```

utasitással helyettesiteni.

A BASIC interpreter megengedi a ciklusok egymásba ágyazását is. A következő program-séma illusztrálja ezt a helyzetet.

```
FOR X = X1 TO X2:
 FOR Y = Y1 TO Y2:
  FOR Z = Z1 TO ZR
      ...
  <ciklusmag>
      ...
  NEXT Z
 NEXT Y
NEXT X
```

A FOR utasitás végrehajtásakor 18 byte-nyi információ kerül a verembe. A FOR utasitáson kivül a GOSUB is használja a vermet, együttes használatuknak igy határt szab a verem nagysága /256 byte/. Az interpreter minden egyes FOR utasitás végrehajtásakor ellenőrzi, hogy ez a ciklusváltozó szerepel-e a veremben. Ha igen, a 'verem teteje' mutató erre a változóra fog mutatni, a verem többi része elvész.

A ciklusok tetszőleges strukturában egymásba ágyazhatók:

```
10 FOR X=XA TO XB:FOR Y=YA TO YB : NEXT Y
20 FOR A=AA TO AB: FOR C=CA TO CB: NEXT C,A,X
```

A DO...UNTIL konstrukció a következő ciklussal érhető el:

```
100 OK=-1:FOR J=KEZD TO 9E9
110 IF NOT OK THEN J=9E9:GOTO 200
125 <UTASITASOK>
150 IF <TESZT> THEN OK=0
175 <UTASITASOK>
200 NEXT J
```

A DO.. WHILE konstrukció a következő ciklussal érhető el:

FOR J = -1 TO: ... :J = <teszt> : NEXT

Végrehajtás: A NEXT utasitásnál részletezzük a ciklusutasitás müködését.

Hibalehetőségek: Az aritmetikai kifejezések kiértékelése számos hibát eredményezhet. A ciklusutasitás használatában már tervezési hibák is előfordulhatnak. Ezek közül a leggyakoribbak:

/i/ A negativ növekmény lemarad
/ii/ NEXT hiányzik
/iii/ Az egymásba ágyazott ciklusváltozók cseréje
/iv/ Ugyanannak a változónak beágyazott ciklusokban való használata
/v/ Egy RETURN nélküli GOSUB könnyen okozhat ? NEXT WITHOUT FOR hibaüzenetet
/vi/ Ugyanezt a hibaüzenetet kapjuk abban az esetben, ha a NEXT utasitásban egy nem létező ciklusváltozót használunk.
/vii/ Ha egész sztring vagy tömbváltozót használunk ciklusváltozónak ?SYNTAX ERROR hibaüzenetet kapunk.

FRE

aritmetikai függvény

Röviditès: fR Token: $A7 (167)

Belépési pont: $B37D (45949)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Kiszámitja hány szabad byte található a BASIC munkaterületen, azaz mennyi a különbség a tömbök vége és a sztringek eleje közt. Ezt megelőzően azonban először a sztringeket egyetlen összefüggő tömbbe tömöriti.

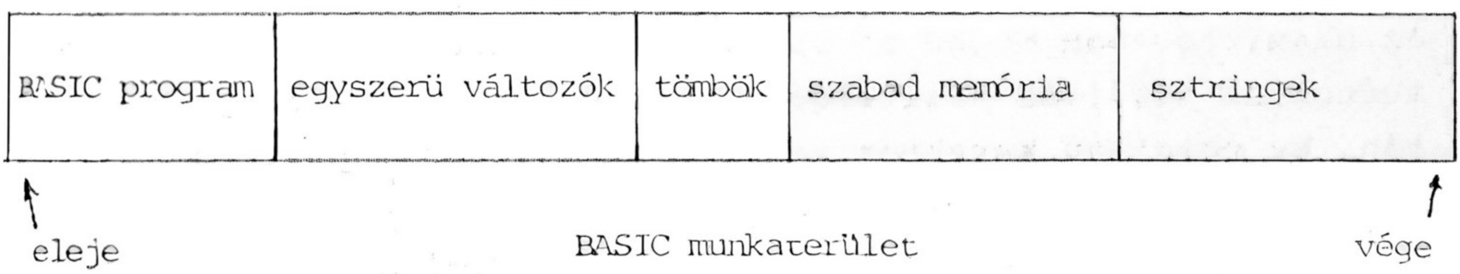
Szintaxis: FRE (<kifejezés>) . FRE alakját tekintve függvény, de az argumentum kiszámitására vagy ellenőrzésére nem kerül sor. FRE valójában egy nullaváltozós függvény. Általában PRINT FRE (Ø) vagy F = FRE (Ø) alakban használjuk. Az FRE (X$), FRE(A + X%) , FRE(X) kifejezések szintaktikusan helyesek.

Példák:

```
10 PRINT "SZABAD BYTE-OK SZAMA=";FRE(0)
20 X=FRE(0):DIM X%(278):PRINT FRE(0)-X
```

Az első példa egyszerüen kiirja a szabad memóriakapacitást. A második esetben a FRE függvényt annak kiszámitására használjuk, hogy egy sztring tömb definiálása a memóriában hány byte-ot foglalt le.

A BASIC munkaterületen a program egyes részei a következőképpen helyezkednek el:

Az alábbi példa egy beolvasó rutin, amely 20 egymás utáni karaktert olvas be a billentyüzetről:

```
1Ø  FOR I = 1 TO 2Ø
2Ø  GET X$ : IF  X$ = ""  GOTO 2Ø
3Ø  I$ = I$ + X$ : NEXT
```

X$ minden esetben 1 hosszuságu és I$ minden egyes kiszámitása I$ számára a sztringek közt ujabb helyet foglal le. A 30. sor

végrehajtásakor a memória n(n+3)/2 byte-ját foglalják le X$ és I$ előző értékei. A 20 karakter beolvasása a memóriában 230 byte-ot foglal el.

Nagy tömbök /például DIMX$ (512) / nagymértékben lassitják a 'szemétgyüjtési' eljárást. Ezen csak akkor lehetne segiteni, ha a sztring területen levő sztringek maguk is tartalmaznának mutatókat, amelyek megmondanák, melyik tömb, melyik eleméről van szó.

GET és GET #

input utasitás

Rövidités: gE és gE # Token: $A1 (161)

Belépési pont: $AB7A (43898)

Mód: Csak program-módban használható.

Az utasitásokban megadott input perifériáról egyetlen byte-ot tudunk az utasitás segitségével beolvasni. A billentyüzet esetén, ha egyetlen karakter sincs a billentyüzet-pufferben, akkor az eljárás a null-sztringgel tér vissza.
Az utasitás végrehajtásakor az ST állapotjelző byte értéke 0 lesz. Ha az utasitással egy helyesen lezárt, szalagon vagy lemezen tárolt file végét olvassuk, akkor ST értéke 64 lesz, és a rutin egy CHR$ 13 Carriage return értékkel tér vissza.

Szintaxis: GET # < aritmetikai kifejezés >, <változólista>
A változólista legalább egy elemet kell, hogy tartalmazzon, elemei általában sztring változók. Az aritmetikai kifejezés az input file logikai file számát definiálja.

Példák:

```
   5 GET X$ : IF X$="" THEN GOTO 5
   10 PRINT"□";X$;"   ";ASC(X$) : GOTO 5
(*) 200 GET A$,B$,C$:PRINT A$+B$+C$: GOTO 200
```

Az első példánk segitségével kipróbálhatjuk, hogy az egyes billentyüket a GET hogyan is olvassa be. Az 5-ös sorszámu utasitásban addig várunk, mig legalább egy karakter nem kerül a billentyüzet- pufferbe , azután ezt 'visszairjuk' a képernyőre és kiirjuk ASCII kódját is. Érdemes kipróbálni a [RETURN] [DELETE] [RVSON] stb. billentyük lenyomásának és kiirásának hatását.

A (*) példában 3 byte-ot olvasunk be egy végtelen ciklusban.

A GET utasitás - szemben az INPUT utasitással - byte-onként olvassa be az adatokat, ezért alkalmas ismeretlen strukturáju rekordok beolvasására is. Ezt legegyszerübben az alábbi ciklussal tehetjük meg:

```
1000 GET#8,X$: IF ASC(X$)=13 GOTO 3000
1010 IN$=IN$+X$ : REM SZTRING OLVASASA
1020 GOTO 1ØØØ
```

Megjegyezzük, hogy 5Ø GET A szintaktikusan helyes. Ha azonban A értéke nem a Ø-9 intervallumba esik, akkor egy ?SYNTAX ERROR hibaüzenetet kapunk. Ha a következő byte ; vagy : , akkor ?EXTRA IGNORED hibaüzenetet kapunk. Célszerübb a GET A$ utasitás alkalmazása, majd azt követően annak ellenőrzése, hogy számjegyet olvastunk-e be.

Billentyüzet-puffer A GET utasitás /feltéve, hogy a billentyüzet az elsődleges input eszköz/ az input puffer első karakterét olvassa be. Ezeket a karaktereket a hardver megszakitó rutin helyezi el a memóriába. /Másodpercenként kb. 60-szor hajtódik vég-

re./ A billentyüzet-puffer a $277-$280 /631-640/ cimeken található. A $C6 /198/ cimet használja az interpreter a pufferben tárolt karakterek /byte-ok/ számának tárolására / ≦ 10/. A puffert 'kiürithetjük' a POKE 198,Ø utasitással, vagy a

```
10 GET X$ : I F X$>"" THEN 10
```

utasitással. A billentyüzet-puffer léte a következő program végrehajtásával érzékeltethető:

```
10 FOR J=Ø TO 3ØØØ : NEXT :
   FOR J=Ø TO 2Ø : GET X$ : PRINT X$ : NEXT
```

A RUN parancs kiadása után - amig az első sor fut - billentyüzünk be néhány karaktert. A képernyőn csak az utolsó tizet látjuk, ha ennél többet irtunk be, az elsők elvesznek.

Szalagos file Abban az esetben, ha a GET utasitásban definiált logikai file szám egy kazettás file-ra utal, a karaktert a kazetta-pufferből veszi a GET rutin, nem pedig a billentyüzet-pufferből. A kazetta puffer a $33C-$3FB /828-1019/ cimeken helyezkedik el. Ha a puffert teljes egészében beolvastuk, a program futását az interpreter felfüggeszti, és a következő rekordot betölti a szalagról, majd a kazetta-puffer mutatóját /$A6,66/ nullára állitja. A 'szalag vége' jelnek egy nulla byte felel meg. Ennek olvasása az ST állapotjelző byte-ot 64-re állitja. Ha ST értékét nem ellenőrizzük akkor a következő GET# /vagy bármilyen I/O utasitás/ ST értékét nullázza és a kazettáról további adatok olvashatók.

Lemezes file Minden olyan esetben, ha a GET# utasitás hatására ST értéke nullától különböző lesz, a rutin egy CHR$(13) sztringgel tér vissza a BASIC programba. Nem csak az EOI jel, hanem az időtullépés is módositja ST értékét, igy a lassu perifériák csupa CHR$(13) jelet küldenek.

Végrehajtás: A rutin GET része a $FFE4 KERNEL rutint használja, amelyik az akkumulátorba helyezi el a megfelelő byte-ot és esetleg ST értékét is állitja. Ezt követi egy 'értékadó' rész, amelyik megegyezik a READ és az INPUT utasitások hasonló részével. Ha az interpreter egy # jelet talál, akkor azt követő aritmetikai kifejezés értékének megfelelő eszközről olvassa be a következő byte-ot.

Hibalehetőségek: Önmagában a GET legfeljebb szintaktikusan hibás. A GET# utasitásban a logikai file-t előbb meg kell nyitnunk. Problémát szokott okozni, ha az ST vizsgálata elmarad, és igy esetleg az EOF jel után is tovább olvassuk a file-t.

GO

Rövidités: nincs Token: $CB (203)
Mód: Mind parancs, mind program módban használható.
Belépési pont: nincs

A GO utasitás lehetővé teszi a GOTO utasitás GO TO alakban való irását.

Szintaxis: GO <szóközök> TO <sorszám>.

Végrehajtás: Az interpreter először ellenőrzi a szintaxist, majd végrehajtja a megfelelő GOTO utasitást.

Hibalehetőségek: ugyanazok, mint a GOTO utasitásnál.

GOSUB

Röviditès: goS Token: $8D (141)

Belépési pont: $A882 (43138)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Végrehajtja a GOSUB után megadott sorszámu programban kezdődő alprogramot. Ez azt jelenti, hogy feltétel nélküli vezérlésátadás jön létre a GOSUB utasitásban megadott számu sorra. Amikor ezt követően a legközelebbi RETURN utasitáshoz ér a prog- a vezérlés visszakerül a GOSUB utasitást követő első utasitásra.

Szintaxis: GOSUB <sorszám> . A sorszám előjel nélküli egész konstans lehet.

Példák:

```
  FOR V=0 TO 24:FOR H=0 TO 39 : GOSUB 600 NEXT H,V
  :
100 E=0:FOR I=1 TO LEN(S$)
110 IF MID$(S$,I,1)=":" THEN E=E+1
115 NEXT
120 GOSUB 200:GOSUB 6000
200 IF E=0 THEN A$=UZEN$(0)
210 IF E>0 THEN A$=UZEN$(1)
220 PRINT"♥";A$: FOR I=1 TO 2000:NEXT:PRINT"♥
    : RETURN
5000 GOSUB 5010
5010 REM *** CSIPOGO ***
```

Első példánk azt mutatja, hogy használható a GOSUB utasitás parancs-módban. Az 1000 sorszámu szubrutin a kurzor helyét

változtatja a képernyőn. A parancs ellenőrzi a rutin helyességét minden lehetséges értékre.

A második példa egy ellenőrző rutin része. Megvizsgálja, hogy az inputként beolvasott S$ sztring tartalmaz-e : jelet. A vizsgálat eredményétől függően állitja be UZEN$ tartalmát. A hozzá tartozó alprogram pedig kiirja a képernyőre az üzenetet, majd meghiv egy másik - a példában nem részletezett rutint - amelyik kiirja az Operátor tennivalóját.

A fenti utolsó példa egy olyan programrészt mutat be, aminek két belépési pontja van: GOSUB 510 egyszer, GOSUB 500 kétszer 'csipog'.

Még abban az esetben is, ha a szóban forgó programrész csak egyszer kerül felhasználásra a programban előfordulhat, hogy célszerü alprogramként kidolgozni. Ilyenek például a következő programrész alprogramjai:

```
7000 IF S$="S" THEN GOSUB 5000: GOTO 6000
7010 IF S$="L" THEN GOSUB 5100: GOTO 6000
7020 IF S$="@" THEN GOSUB 5200: GOTO 6000
7030 IF S$="$" THEN GOSUB 5300: GOTO 6000
7040 GOTO 6000
```

Általában, ha egy programrész hosszabb, mint egy sor, vagy többszörösen egymásba ágyazott IF utasitásokat tartalmaz, célszerü megfelelően kialakitott alprogramokat használni.

A GOSUB utasitások egymásba ágyazhatóak. Ennek azonban határt szab - nem csak a program áttekinthetősége -,hanem a verem nagysága is. Ilyen esetekben ügyelnünk kell arra, hogy a RETURN utasitás mindig csak a legutolsó GOSUB után tér vissza, s ezért a vezérlést pontosan meg kell terveznünk. Példa erre a következő program.

```
10 GOSUB 5000
     <SZAMITASOK>
       . . .

5000 <SZAMITASOK>
     GOSUB 10000
     IF E=0 THEN RETURN
     . . .
     E=1
     RETURN

10000 <SZAMITASOK>
     . . .
     IF <TESZT> THEN E=1
     RETURN
```

Az 5000 számu sorban kezdődő alprogram egy további alprogramot /10000/ hiv meg. Ez az alprogram hiba esetén az E értékét O-ra állitja. Ebben az esetben a vezérlés azonnal visszatér a 10. sor alá. Mivel az 5000 alatti alprogram a sikeres visszatérés esetén maga is beállitja E értékét - ezt a 20-as sorral kezdődő programrészben is felhasználhatjuk.

<u>Végrehajtás</u>: Az interpreter ellenőrzi, van-e elég hely a verembem /összesen 6 byte-nyi helyre van szükség/. Ha nincs elég hely, a program végrehajtása ? OUT OF MEMORY ERROR hibaüzenettel befejeződik. Ha az ellenőrzés sikeres 5 byte-nyi információ kerül a verembe. A CHRGET rutin mutatója, az aktuális programsor sorszáma, és a GOSUB token /$8D/. Ezt követően a GOSUB utasitás ugyanugy hajtódik végre, mint a GOTO utasitás. 2 byte-os egész számként előállitja a megfelelő sorszámot, ennek értékétől függően vagy a program elejétől, vagy az aktuális sortól elkezdi a sor keresését. Ezután az interpreter a BASIC utasitások végrehajtását ellenőrző ciklus elejére adja át a vezérlést.

Hibalehetőségek: Ha a GOSUB utasitásban megadott számu programsor nem létezik, akkor ?UNDEF'D STATEMENT ERROR hibajelzést kapunk. A sorszám előállitása az első nem numerikus karakterig történik. Igy például GOSUB 12IO hibajelzés nélkül végrehajtódik, és ekvivalens a GOSUB 12 utasitással. Mint fent is jeleztük, amennyiben a veremben már nincs elég hely ? OUT OF MEMORY ERROR hibaüzenetet kapunk. 100 GOSUB 100 például mindig ezt a hibajelzést adja , szemben a 100 GOTO 100 programrésszel, ami hibajelzés nélküli végtelen ciklust eredményez.

GOTO /és GO TO/

Rövidités: gO /=goto/ Token: $89 (137)

Belépési pont: $A89F (43167)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Feltétel nélküli vezérlésátadás. A program a GOTO utasitásban megadott számu sor végrehajtásával folytatódik.

Szintaxis: GOTO <sorszám>

Példák:
```
D$ = "1234" : GOTO 15ØØ
1ØØ  GET X$ : IF X$ = ""  GOTO 1ØØ
GO TO 2ØØØ
```

Az első példa a GOTO direkt /parancs/ módban való használatát mutatja be. A D$ beállitása után a program futása az 1500. sorszámu programsorral kezdődik. Az utasitás hatása nem azonos RUN 1500-al, mert az előbb töröl majdnem mindent, például a D$ értékét is.

A második példa egy rövid ciklust tartalmaz. Amint megnyomunk egy billentyüt, az IF feltétel hamissá válik és a GOTO 100 utasitás helyett a következő sorra kerül a vezérlés.

A harmadik példa egyszerüen illusztrálja a GO TO használatának lehetőségét.A GOTO utasitás végrehajtásához az interpreternek meg kell találnia a megfelelő sorszámu programsort. Ha az x GOTO y utasitás feldolgozása folyik, akkor az interpreter összehasonlitja az x és y sorszámok felső byte-jait. Ha y felső byte-ja nagyobb mint x felső byte-ja, akkor a megfelelő sor keresése a GOTO utasitástól, különben a program elejétől kezdődik. A 25600 GOTO Ø , 256000 GOTO 25825 programsorok esetén a 0 illetve a 25825 sorszámu sorok keresése a program elejétől kezdődik. A 25600 GOTO 25856 és a 25600 GOTO 43000 utasitások esetén a GOTO-tól kezdődik a megfelelő programsor keresése.

Végrehajtás: Először a sorszám előállitására kerül sor, amit az interpreter 2-byte-os egész számként tárol. A rutin a GOTO utáni karaktereket olvassa, egészen az első nem számjegy karakterig. A fentebb vázolt módon kerül sor a megfelelő programsor megkeresésére. Ha ilyen sor nem létezik, akkor az ?UNDEF'D STATEMENT ERROR hibaüzenetet kapjuk. Különben a rutin a CHRGET mutatóját az utasitásban definiált programsort közvetlenül megelőző Ø byte-ra állitja, majd az interpreter visszatér a BASIC futását ellenőrző ciklus elejére.

Hibalehetőségek: A <sorszám> előállitása az első nem numerikus karakterig tart. Az addig előállitott sorszámra kisérli meg átadni a vezérlést az interpreter. Például GOTO 1X ekvivalens a GOTO 1 utasitással. Nem létező sorszám esetén ?UNDEF'D STATEMENT hibajelzést kapunk.
Rosszul tervezett programok esetén könnyen előfordulhat, hogy a vezérlés nem a megfelelő helyre adódik át. Ilyen esetben a program strukturáját ujból kell ellenőrzni /majd a szükséges változtatásokat végrehajtani./

IF

Rövidités: nincs Token: $8B (139)

Belépési pont: $A927 (43303)

Mód: mind parancs, mind program-módban használható.

Feltételes vezérlésátadást hoz létre, attól függően, hogy az IF kulcsszót követő feltétel teljesül-e vagy sem. Ha igen, akkor a feltételt követő utasitás kerül végrehajtásra, ha nem, akkor a következő programsorra kerül a vezérlés.

Szintaxis:

```
                                              ⎧        ⎧ <sorszám>  ⎫ ⎫
                                              ⎪ THEN   ⎨            ⎬ ⎪
     ⎧ <aritmetikai kifejezés> ⎫              ⎪        ⎩ <utasitás> ⎭ ⎪
  IF ⎨                         ⎬              ⎨                       ⎬
     ⎩ <logikai kifejezés>     ⎭              ⎪                       ⎪
                                              ⎩ GOTO     <sorszám>    ⎭
```

<sorszám> csak előjel nélküli egész konstans lehet !

Példák:

```
  FOR I=1 TO 1000 : X=RND(1) : GOSUB 100: IF T="*" THEN NEXT
100 IF P=72 THEN P=0: GOSUB 1200
200 IF X=1 THEN IF A=0 AND B=0 THEN GOSUB 300
600 IF 8 AND 7 THEN IDE NEM KERUL A VEZERLES!!!

READY.
```

Az első példa, amelyik a 100-zal kezdődő alprogramot ellenőrzi, példa arra, hogyan lehet az IF utasitást parancs-módban is használni. A 100-as programsor ellenőrzi, hogy P értéke elér-e egy bizonyos határt /72/, s ha igen, akkor 0-ra változtatja s bizonyos korrekciós eljárást hajt végre. A következő példánk azt mutatja, hogy az IF utasitás feltétele tetszőleges kifejezés lehet. Az utolsó programsor egy hibás program része, az IF utáni utasitás sohasem hajtódik végre.

Végrehajtás: A rutin először kiszámitja az IF utáni kifejezést, majd ellenőrzi GOTO vagy THEN következik-e. Ha valemelyiket is megtalálta, kerül csak sor a feltétel eldöntésére; hogy igaz-e vagy hamis. Ha hamis /ami azt jelenti, hogy az első lebegőpontos akkumulátor exponense nulla/ a következő sorra kerül a vezérlés. Ha igaz /az exponens nem nulla/, megvizsgálja a következő karaktert. Ha szám, akkor a GOTO végrehajtását hivja ha nem, akkor végrehajtja a következő utasitást.

Hibalehetőségek: A kifejezés kiértékelése közben számos hibajelzést kaphatunk. A GO TO alak nem megengedett; IF X <> ∅ GO TO 1∅ tehát szintaktikus hibát eredményez. Ha a GOTO egy nem létező sorra mutat, akkor ?UNDEF'D STATEMENT ERROR hibajelzést kapunk. Ha aritmetikai kifejezést használunk a feltétel helyén, akkor csak a ∅ számit hamisnak. IF X THEN... és IF X <> ∅ THEN... tehát ekvivalensek.

INPUT

Röviditès: nincs Token: $85 (133)
Belépési pont: $ABBE (43966)
Mód: csak program módban használhatjuk.

Az utasitás lehetővé teszi, hogy a billentyüzetről közvetlenül adatokat adjunk át egy futó BASIC programnak. Az INPUT utasitás a billentyüzetről bevitt értékeket megjeleniti a képernyőn. Az eljárás a RETURN megnyomásával fejeződik be.

Szintaxis: INPUT ["<szöveg>" ;] <változólista>

A <szöveg> tetszőleges karaktersorozat lehet; a <változólista> elemei egymástól vesszővel elválasztott egyszerü vagy tömbváltozók. Az opcionális <szöveg> karaktersorozat, majd azt követően egy kérdőjel iródik a képernyőre, végül ezt követi a villogó

kurzor. A bebillentyüzött értékek feldolgozása a következőképpen történik:

/i/ Az alfanumerikus karaktereket az interpreter az input-változók részének tekinti, bizonyos jeleket azonban ettől eltérően értelmez. Ilyenek elsősorban a ", : jelek. A " jel utasitja az interpretert, hogy az azt követő jeleket egy sztring részének tekintse. Ez azt jelenti, hogy a vezérlő karakterekkel nem szerkeszthetjük tovább az input sort, hanem a megfelelő invert karakterek iródnak az input sorba. A [RETURN] utasitás mindig befejezi az input sor bevitelét.

/ii/ Az INPUT utasitást végrehajtó rutinnak közös részei vannak a GET és a DATA utasitások hasonló részeivel, s igy a vesszőt /,/ és a kettőspontot /:/ elválasztó jelként értelmezi. ?EXTRA IGNORED hibajelzést kapunk, ha a kelleténél több input adatot talált az interpreter a bevitt sorban.

/iii/ Az INPUT utasitás az input sort a <szöveg> és a kérdőjel /?/ kinyomtatásától a sor végéig /maximum 79 karakter/ dolgozza fel, ezért grafikus képernyőn igen nehézkes az utasitás használata.

<u>Példák</u>:

```
100 INPUT "HONAP"; H$
200 INPUT "CIM /VESSZOT NEM HASZNALHAT!/"; C$
300 INPUT X,Y : REM KEZDOPONT
```

Fenti példák az INPUT utasitás legegyszerübb használatát mutatják; használatuk nem okozhat problémát. <u>Helytelen adatbevitel</u> esetén azonban furcsa dolgok történhetnek. [HOME] a képernyő bal felső sarkába állitja a kurzort. [RETURN] azonnali terminálást eredményez, [SHIFT-STOP] elkezd betölteni egy uj programot, stb.

```
1ØØØ INPUT AA$ BB,C% : REM KEZDOERTEKEK
2ØØØ FOR J=Ø TO 1Ø : INPUT X$ (J) : NEXT
2Ø1Ø FOR J=Ø TO 1Ø : PRINT X$ (J) : NEXT
```

Az 1ØØØ sorszámu utasitás három inputváltozót tartalmaz. A

KUTYA, 56.83, 7.1 [RETURN]

helyes válasz. A program futása az AA$=KUTYA,BB=56.83, C%=7 értékekkel folytatódik. /Az egész változóra vonatkozó értékadás a szokásos kerekitési szabályok segitségével történik./ A következő válasz, egy ?EXTRA IGNORED üzenetet eredményez:

KUTYA,18,56.83,7.1 [RETURN]

A

KUTYA [RETURN]

válasz a következő sor elején két kérdőjel /??/ és a kurzor kinyomtatását eredményezi; jelezve, hogy további értékeket kell bevinnünk a gépbe.

Következő példáink azt mutatják, hogyan lehet az INPUT utasitást néhány egyszerü trükkel biztonságosabbá tenni.

```
10 INPUT "■■■■■■■■■■■■■";X$: PRINT X$
20 INPUT "HELLO■■■■■";X$ : PRINT X$
30 INPUT "■■        ──────────.■■■■■■■■■■";X$: PRINT X$
40 INPUT"ALFA= 2 ■■■■■";A :PRINT A
100 INPUT "BEVITEL     ■■■■";A$
200 POKE 198,3: POKE 631,34:POKE 632,34:POKE 633,20:
210 INPUT X$: PRINT X$

READY.
```

Az első négy sor azt példázza, hogyan lehet a <szöveg> -ben szereplő vezérlő karakterekkel érdekes hatásokat elérni. A 100. sorban található INPUT utasitás elejét veszi az üres in-

putsor bevitelének /ami a [RETURN] azonnali megnyomását jelenti/. Ettől ugyanis a rendszer fejre áll. A [USPC]= [SHIFT SZOKOZ] billentyük lenyomása a képernyőn nem okoz látható változást, de az interpreter nem szóköznek értelmezi.

A 200-210-es sorokban található rutin a billentyüzet pufferbe három karaktert /"" [DEL] / helyez el. A ? kiirása után a három karaktert beolvassa. Ez azt eredményezi, hogy az inputsor már nem lehet üres, és a második " utasitja az interpretert, hogy sztringnek tekintse az inputot. Igy az vesszőt /,/ és kettőspontot /:/ is tartalmazhat. A két utasitás valójában egy INPUTLINE X$ utasitást szimulál.

Végrehajtás: Ez a meglehetősen hosszu rutin párhuzamosan dolgozza fel az input sort és az INPUT utasitásban levő változólistát; s az inputsorból előállitott értékeket megkisérli hozzárendelni a soron következő input változóhoz. Ha a tipus nem egyezik, akkor ?REDO FROM START üzenettel az interpreter ujra végrehajtja az INPUT utasitást. Ha az inputsor kevesebb értéket tartalmaz, mint ahány INPUT változó van, akkor a következő sor elejére két kérdőjel /??/ iródik ki, és a rendszer a hiányzó értékek bevitelét várja. Ha az inputsor több értéket tartalmaz, mint ahány input változó van, akkor ?EXTRA IGNORED üzenetet kapunk és a program futása folytatódik.

Abban az esetben, ha CMD utasitást hajtottunk végre, akkor a <szöveg> a CMD-ben definiált file-ba iródik ki, a kurzor a képernyőn jelenik meg. Az utasitás azért nem használható direkt módban, mert a végrehajtás igénybeveszi az input puffert.

Hibalehetőségek: A példák ismertetése során már felsoroltuk a lehetséges hibákat. Abban az esetben, amikor a képernyőn szerkesztett bizonylatba irunk be adatokat az INPUT utasitást nem használhatjuk; hibás adatbevitel elrontja a képernyőt.

INPUT

Röviditės: iN Token: $84 (132)

Belépési pont: $ABA4 (43940)

Mód: Csak program módban használható.

Megkönnyiti a háttértárakon rögzitett adatok visszaolvasását.

Szintaxis: INPUT # <aritmetikai kifejezés>, <változólista>. Az aritmetikai kifejezés értékének az 1-255 intervallumba kell esnie, és annak a file-nak a sorszáma, amelyikből az adatokat be kivánjuk olvasni. A <változólista> egymástól vesszővel elválasztott egyszerü- és tömbváltozókból áll.

A file-ból beolvasott karaktereket az interpreter a következő szabályok szerint dolgozza fel:

> Az alfanumerikus jelek a beolvasott értékek részét képezik, hasonlóan, mint az INPUT utasitás esetében. A [RETURN] /azaz CHR$(13)/ olvasásának ugyanaz a hatása, mint a [RETURN] billentyünek az INPUT utasitás esetén. Hasonlóan a vessző /,/ és a kettőspont /:/ az egyes tételek végét jelzik /kivéve " után/. Az ?EXTRA IGNORED hibajelzéshez hasonló üzenetet nem kapunk és általában egyetlen adat sem vész el. Az input-puffer határt szab az egyetlen INPUT# utasitással beolvasható értékeknek; ezek összesen 79 byteból állhatnak.

Példák:

```
10 OPEN 4,1,1
20 FOR J=1 TO 10 : INPUT X$ : PRINT#10,X$:NEXT
30 CLOSE 4
40 OPEN 5,1,0
50 FOR J=1 TO 10 : INPUT#5,X$: PRINT X$ : NEXT
60 CLOSE5
```

A fenti példa egy ki-beviteli utasitáspár, amelyen nem tüntettük fel a szalag visszacsévélési, az ST ellenőrző

részeket. A file számok természetesen tetszőlegesek lehetnek, de hogy jobban látszódjék, hogy különböző célra használjuk őket, nem egyeznek meg az egységszámmal.

```
10 OPEN 1,0 : REM FILE#1 = A BILLENTYUZET
20 OPEN 3,3 : REM FILE#3 = A KEPERNYO
30 INPUT#1,X$ : PRINT#3,X$ : GOTO 30

READY.
```

A következő példánk azt mutatja, hogyan használhatjuk a billentyüzetet, mint egy file-t. A [RETURN] azonnali megnyomása most nem állitja fejre a programot, mert nem az INPUT utasitást használjuk.

```
5 OPEN 1,8,2,"@:PROBA,S,W"
10 FOR J=1 TO 10 : PRINT#1,STR$(J):NEXT
20 CLOSE1
30 OPEN 2,8,3,"PROBA,S,R"
40 FOR J=1 TO 10 : INPUT#2,X$:PRINT X$:NEXT
50 CLOSE2

READY.
```

Az utolsó programrész-pár egy-lemezes file-ba való irást, majd ugyanennek a file-nak a visszaolvasását mutatja be.

<u>Végrehajtás</u>: Az INPUT és INPUT# utasitások a billentyüzetről illetve a megfelelő file-ból kapott karaktereket az input-pufferbe /$0200/ másolják. A pufferba való másolást egy RETURN illetve CHR$(B) olvasása fejezi be. A RETURN helyett azonban egy CHR$(O) kerül az input-pufferbe. A $01FF cimen is egy vessző található, ez lehetővé teszi, hogy az inputsor első tételét az interpreter ugyanugy dolgozza fel, mint a többit. Az INPUT-ról szóló rész egyik példáját az interpreter igy tárolja:

$1FF	$200	1	2	3	4	5	6	7	8	9	A	B	C	D	E	F	0	1	2
,	K	Ü	T	Y	A	,	1	8	,	5	6	.	8	3	,	7	.	1	null

A tételek feldolgozása hasonló mint az INPUT és a READ utasitások esetén.

Hibalehetőségek: A szintaktikus hibákon kivül leggyakoribb, hogy a file végén tul akarunk olvasni, vagy a rekordokat nem megfelelően tagolva olvassuk vissza.

INT

Röviditès: nincs Token: $B5 (181)

Belépési pont: $BCCC (48332)

Mód: Mind parancs , mind program módban használható

Az argumentum egész részét számitja ki.

Szintaxis: INT aritmetikai kifejezés

Példák:

```
10 PRINT INT(X+.5)
20 PRINT INT(123456.789) : REM = 123456
30 PRINT INT(-123456.789): REM =-123457
40 IF X<>INT(X) THEN GOTO 35

READY.
```

A legtöbb kerekitési eljárás az INT függvényt használja. Az első és a negyedik sor egyszerü példákat mutat a kerekitésre. Az első példa azt használja fel hogy 0.000-0.999 egész része egyaránt 0. Ha egy számot a legközelebbi egész számra akarunk felkerekiteni, akkor .5-et kell hozzáadni és utána venni az egész részét.
A második és harmadik példa azt illusztrálja, mi a különbség a pozitiv és a negativ számok egész részének képzése között. Utolsó példánk azt ellenőrzi, hogy egész számot adtunk-e be inputként.

Végrehajtás: Az argumentum értéke az első lebegőpontos akkumulátorba kerül, ezután sor kerül egy rutin végrehajtására, amelyik 4 byte-os egész számmá alakitja. Végül ezt a számot a rutin visszakonvertálja lebegőpontos számmá. Ez azt jelenti, hogy az X=INT (1234567.8) értékadás helyes, mig az X%=INT (1234567.8) hibát eredményez. /Tulcsordul./

Hibalehetőségek: Az argumentum kiértékelése közben számos hiba adódhat. Magának az INT-nek a kiszámitása nem okoz hibát.

LEFT$

Röviditès: leF /a $-ral együtt !/ Token: $C8 (200)

Belépési pont: $B700 (46848)

Mód: Mind program, mind parancs módban használható.

LEFT$ kétváltozós sztringfüggvény, amelyik az első argumentumként megadott sztring első karaktereiből egy uj sztringet képez. A karakterek számát, amit ehhez felhasználunk a második argumentum definiálja.

Szintaxis: LEFT$ (<sztring> , <aritmetikai kifejezés>).

Példák:

```
PRINT LEFT$("HOGY VAGY",4) : REM ="HOGY
PRINT LEFT$("HOGY VAGY",123) : REM NEM VALTOZIK
PRINT  LEFT$(X$+"               ",15)
PRINT  LEFT$(STR$(L)+"               ",15):
PRINT L;LEFT$("               ",15-LEN(STR$(L)))
```

Az első két parancs a LEFT$ hatását mutatja be. A második példa mutatja, hogy ha az aritmetikai kifejezés meghaladja a sztring hosszát, akkor eredményül az eredeti sztringet kapjuk minden hibajelzés nélkül. Az utolsó három sor példa arra, hogyan egészithetünk ki egy sztringet szóközökkel éppen 15 karakterre.

LEFT$ (X$,N) mindig helyettesithető a MID$(X$,1,N) kifejezéssel.

Végrehajtás: A paraméterek kiértékelése után, mondjuk a LEFT$ (X$,N) végrehajtása közben, az interpreter összehasonlitja N-et és LEN(X$)-t és a kisebbel számol. Először egy Ø byte kerül a verembe, majd az eredmény sztring hossza, végül egy rutin, amelyik közös a LEFT$, RIGHT$, MID$ esetében a sztringet magát is előállitja.

Hibalehetőségek: A paraméterek kiértékelésén tul az N=Ø érték is hibát okoz.

LEN

Rövidités: nincs Token: $C3 (195)

Belépési pont: $B77C(46972)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

A LEN aritmetikai függvény az argumentum sztring hosszát adja meg.

Szintaxis: LEN (<sztring kifejezés>).

Példák:

```
10 PRINT LEN("HAHO OCSI!") : REM =10
20 X$="ELJEN" : PRINT LEN(X$+"MAJUS")+2
21 :
312 FOR J=1 TO 10
314 PRINT SPC(19-LEN(UZENET$(J))/2):UZENET$(J)
316 NEXT J
499 :
500 IF LEN(BE$)<>13 THEN PRINT "** HIBA **":GOTO 9450
779 :
780 X$="*$#!%↑@"
790 FOR J=1 TO LEN(X$)
800 IF G$=MID$(X$,J,1) THEN RETURN
810 NEXT: PRINT "** FELISMERHETETLEN **"
```

Az első két példa a függvény hatását illusztrálja. A következő néhány soros rutin az UZENET$(J) sztringeket irja ki a képernyő közepére. Harmadik példánk egy input ellenőrző rutin, amelyik ellenőrzi, hogy a bevitt sztring az előirt hosszuságu-e. Utolsó példánkban egy egyszerü programot irtunk, amelyik ellenőrzi, hogy G$ egy előre megadott karakterkészlet eleme-e vagy sem. A ciklus végértékének természetesen 5-öt is irhattunk volna, de a program módositása ekkor lényegesen nehezebb lenne.

Végrehajtás: A rutin először előállitja az argumentum sztringet, majd hosszát az A és Y regiszterekbe tölti. Ezután egy lebegőpontos konverziós rutin kerül végrehajtásra, amelyik a sztring hosszát lebegőpontos alakban állitja elő.

Hibalehetőségek: A sztring-kifejezés kiértékelése után egy legfeljebb 255 hosszu sztringet kell kapnunk, ebben az esetben LEN hibajelzés nélkül végrehajtódik.

LET

Röviditės: ℓE /vagy semmi/ Token: $88 (136)

Belépési pont: $A9A4 (43428)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható. Értékadó utasitás.

Szintaxis:

```
       { <egész változó> = <aritmetikai kifejezés> }
[LET]  { <valós változó> = <aritmetikai kifejezés> }
       { <sztring változó>=<sztring kifejezés>     }
```

A változók egyszerü és tömb változók egyaránt lehetnek. A LET szó nem kötelező. Ha egy utasitás első karaktere nem token, akkor az interpreter LET-et tételez fel.

Példák:

```
   LET X=1234:LET X$="QWE":LET X%=12.45
20 FOR J=1 TO 10: READ X% : LET A%(J)=X%: NEXT
30 IF A+B>C THEN D%=A/B

READY.
```

A parancs módban kiadott utasitások a különböző tipusu változók használatát mutatják. Egész változó esetén az aritmetikai kifejezés értékének egész része kerül átadásra. A 2. példában egy összetett értékadás szerepel, egy ciklus a DATA sorokból olvas be, majd ezek értékét egy sztring-mátrixba irja. Utolsó példánk egy feltételes értékadást mutat be.

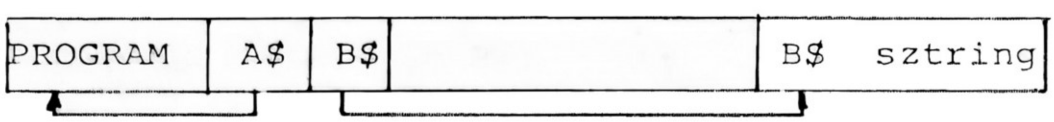
Néhány mikrogép esetén kötelező a LET használata /ilyen például a ZX81/.

A változók értékei akárhányszor és a program bármely részéből megváltoztathatók. A BASIC nem ismeri a 'lokális' és a 'globális' változók fogalmát. Ez különösen az alprogramok megtervezésekor okozhat problémát. Ha egy rutint a program több részéből is meghivunk, akkor változóit más célokra nem célszerü használni.

A C-64 BASIC a sztringeket kétféleképpen tárolja. A két tárolási mód közti különbség néha fontos lehet. Tekintsük a következő utasitást:

```
1Ø A$ = "HELLO" : B$ = "HELLO" + " "
```

Az A$ illetve B$ értékét a program eltérően tárolja:

A változók területén a sztring neve, hossza, illetve a sztring első elemére mutató 2 byte kerül tárolásra. Amennyiben egy sztring-konstans kerül a változóba, a mutató magába a program-

ba mutat vissza /helykimélés céljából/. A sztringkifejezések eredményeiként előálló sztringek a BASIC munkaterület végén tárolódnak. Ha most egy uj programot töltünk be a PROGRAM-ból, akkor A$ értéke elvész, mig B$ értéke megmarad.

Végrehajtás: Az interpreter először a változó szintaxisát ellenőrzi, majd megnézi, szerepel-e a memóriában. Ha igen, ellenőrzi az = jelet, kiértékeli az azt követő kifejezést és értékét - a tipusától függő módon - átadja a változónak. Amennyiben a változót nem találja, először elhelyezi a memóriában. Ez alkalom adtán elég soká tarthat, hiszen egy egyszerü változó elhelyezéséhez először az összes tömböt el kell tolnia. A rutin a változó tipusát a verembe tölti, s a jobb oldalon álló kifejezés kiértékelése után ellenőrzi csak, hogy megegyeznek-e a tipusok. A valós és egész változók, kifejezések közt az interpreter automatikus konverziót hajt végre. A rutin elején külön rész ellenőrzi a TI$-ra vonatkozó értékadást.

Hibalehetőségek: Amennyiben a változó és a kifejezés tipusa nem felel meg egymásnak, ?TYPE MISMATCH hibajelzést kapunk. Ha a változó, amelynek értékét a kifejezés definiálja tömbváltozó és indexei nem esnek a megfelelő értékhatárok közé, akkor BAD SUBSCRIPT hibajelzést kapunk. A kifejezés kiértékelése közben további hibaüzeneteket is kaphatunk /DIVISION BY ZERO stb./.

LIST

Rövidités: lI Token: $9B (155)

Belépési pont: $A69B (42651)

Mód: Mind program, mind parancs módban használható.

A BASIC munkaterületen tárolt programot, illetve annak a LIST paramétereiben specifikált részét irja ki a képernyőre /pontosabban az elsődleges outputra/.

Szintaxis: LIST <sorszám> [- <sorszám>] vagy LIST[<sorszám> -]

Példák:

```
 LIST           : REM AZ EGESZ PROGRAMOT KILISTAZZA
 LIST 5         : CSAK AZ 5. SORT IRJA KI
 LIST 5-135     : AZ 5 ES 135 KOZE ESO SOROKAT IRJA KI
 REM              BELEERTVE 5-T ES 135-T IS
 LIST -135      : REM A 135. SORIG LISTAZ
 LIST 135-      : REM A 135. SORTOL LISTAZ
10 PRINT "** HIBA ** " : LIST 456
```

A példák a LIST paramétereinek használatát mutatják be. Normál körülmények között a programlista a képernyőn jelenik meg. Ha azonban az elsődleges outputot a CMD-vel megváltoztattuk, akkor a programlista ott jelenik meg. Az

```
OPEN 3,4 : CMD 3 : LIST
```

parancs a programot a sornyomtatóra listázza ki. A program kazettára vagy lemezre is kilistázható. /Ekkor azonban LOAD-dal már nem tölthető vissza!/

Az utolsó példa mutatja, hogy a LIST program módban is használható; hatása ugyanaz mint a STOP utasitásnak, azzal a különbséggel, hogy a program futása a CONT-tal nem folytatható és a LIST paramétereinek megfelelő programsorokat a program kilistázza.

A program listája nem azonos azzal, ahogyan beirtuk az egyes programsorokat. A ?X utasitás a listán PRINT X alakban jelenik meg. A REM alapszó utáni emelt /siftelt/ karaktereket a listázó rutin tokeneknek tekinti és a nekik megfelelő alapszavakat irja ki. A megfelelő memóriahelyek tartalmának módositásával elérhetjük, hogy a megjegyzés sor képernyő vezérlő karaktereket is tartalmazzon. Ilyenkor a LIST hatására igen furcsa kiirási képet kaphatunk. Hasonló a probléma a sztring konstansokban szereplő vezérlő karakterekkel. Gépeljük be a 10 ?"GO AWAY" utasitást, listázzuk ki a sort és álljunk a kur-

zorral a második idézőjel fölé, szurjunk be az INS billentyü segitségével nyolc szóközt, majd ezt töltsük fel DEL jelekkel /inverz T-ként jelennek meg/. A listázás eredménye ezután 10 PRINT.

A leghosszabb sor, amit ki tudunk listázni egy öt decimális jegyü sorszámból és 251 RESTORE tokenből áll. /Ezt a sort a szokásos módon nyilván nem tudjuk beirni a programba./

Végrehajtás: A rutin számos Ø. lapon levő cimet használ, ez az egyik oka, amiért listázás után a CONT nem használható. A paraméterek kiértékelése után egy kettős ciklus irja ki a sorokat; a külső ciklus ellenőrzi a sor illetve program végét jelző byte-okat, állitja elő a sorszámot kiiratható alakban. A belső ciklus egy sor kiirását végzi, ez cseréli az alapszavak tokenjét magukra az alapszavakra.

Hibalehetőségek: Gyakorlatilag nincsenek. A paramétereknek nem kell létező sorszámoknak lenniük, a LIST 100-utasitás az első 100-nál nem kisebb számu sortól kezdi a program listázását.

LOAD

Rövidités: lO Token: $93 (147)

Belépési pont: $E167 (57703)

Mód: Mind program, mind parancs módban használható.

Az utasitás a paramétereiben megadott nevü programot adott egységről és adott módon betölti.

Szintaxis: LOAD <sztring kifejezés>[,<aritmetikai kifejezés>] [,<aritmetikai kifejezés>] . Valamennyi paraméter opcionális, hiszen a kazettás egységen a következő file egyértelmüen azonositható. A <sztring kifejezés> a program nevét azonositja. Az első <aritmetikai kifejezés> az egységszám; ha elmarad, ak-

kor a LOAD mindig a kazettás egységre vonatkozik /egységszáma = 1/. A második <aritmetikai kifejezés> a töltés módját határozza meg /secondary adress/. Kazettás file-ok esetén semmilyen hatást sem gyakorol.

Lemezes file-ok esetén az egységszám /8 vagy 9/ mindig kötelező; ilyenkor a harmadik paraméter jelentése a következő:

O a töltés a BASIC munkaterület elejéről kezdődik;

1 a töltés a program-file első két byte-ja által meghatározott cimtől kezdődik.

Lemezes file-ok esetén a névben szereplő bizonyos karaktereknek speciális jelentése van /lásd az 5. fejezetet!/. Ha a név *-gal végződik, például PROG*, akkor az utasitás a katalógusban szereplő és "PROG"-gal kezdődő nevü __első__ file-t tölti be. A file-névben szereplő kérdőjelek /?/ tetszőleges karaktert jelentenek. LOAD "HE??O*",8 például az első olyan, legalább öt karakteres nevü file-t tölti be, amely nevének első két karaktere HE, 5. karaktere pedig O.

__Példák__:

```
LOAD            :REM A SZALAGROL AZ ELSO PROGRAM
LOAD "PROG"     :REM A SZALAGROL A PROG NEVU PROGRAM
LOAD "*",8      :REM LEMEZROL A KATALOGUS ELSO PROGRAMJA
LOAD "AS*",8    :REM LEMEZROL AZ ELSO AS-SZAL KEZDODO PROGRAMOT
:
90 LOAD "PROG",8
45 PRINT "VARJ, TOLTOK!":LOAD "PROG2",8
```

Utolsó két példánk BASIC programból használja a LOAD utasitást. Program módban a LOAD utasitás használata eltér a parancs módban való használattól. A töltés befejezése után a program futása __előről__ kezdődik. Amennyiben BASIC programot töltöttünk be, az uj, éppen betöltött program kezd el futni. Ezt a lehetőséget overlay technika kialakitására is felhasználhatjuk. A be-

töltés az eredeti program változóit nem törli, feltéve, hogy a másodszorra betöltött program rövidebb az elsőnél. A sztring konstansokkal végrehajtott értékadások eredményei és a függvény definiciők azonban mindenképp elvesznek.

Végrehajtás: Ha az utasitást parancs módban adtuk ki, a képernyőn információkat kapunk az utasitás végrehajtásáról és/vagy a tennivalóinkról.

Kazettás file esetén a következő információkat kapjuk:

```
LOAD  "PROGRAM", 1
PRESS PLAY ON TAPE
OK
SEARCHING  FOR PROGRAM
FOUND NEV
FOUND  PROGRAM
LOADING  PROGRAM
READY.
```

A "PRESS PLAY ON TAPE" üzenet megjelenése után kell a PLAY gombot lenyomnunk. Az interpreter addig keres a szalagon, mig az utasitásban specifikált file-t meg nem találja. A keresés és töltés alatt a képernyő üres.

Lemezes file esetén az információ kevesebb:

```
LOAD "PROGRAM", 8

SEARCHING FOR PROGRAM
LOADING PROGRAM
READY.
```

Maga a rutin két részből áll, az egyik a töltést a kazettás egységről, a másik a lemezes egységről végzi el. A rutin beállitja a töltés jelzőt /10. byte = 0/, ellenőrzi a paramétereket.

Hibalehetőségek: Elsősorban kazettás egységről való töltés esetén hardver hibák is történhetnek.?FILE NOT FOUND hibajelzést kapunk, ha a szóban forgó file nem szerepel a lemez katalógusában, illetve a kazettán az end-of-tape jelzőn tul olvasott az interpreter.?DEVICE NOT PRESENT hibajelzést kapunk, ha az egységszámnak megfelelő egység nincs a C-64-hez csatlakoztatva és bekapcsolva /ez a hibajelzés a kazettás egységgel kapcsolatban nem fordulhat elő/. Gépi kódu programok töltése esetén a harmadik paraméter általában kötelező, s elhagyása hibát okozhat. Egy több gépi kódu programból álló program töltőprogramját mutatjuk be végül; az A értékének változtatása nélkül a program egy végtelen ciklusban mindig csak az első programot töltené be:

```
10 IFA=0THENA=1:LOAD"SKOT1",8,1
20 IFA=1THENA=2:LOAD"SKOT2",8,1
30 IFA=2THENA=3:LOAD"SKOT3",8,1
40 IFA=3THENA=4:LOAD"SKOT4",8,1
50 SYS40960
```

LOG

Röviditės: nincs Token: $BC (188)

Belépési pont: $B9EA (47594)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Egyváltozós aritmetikai függvény, amelyik argumentumának e alapu logaritmusát számitja ki. Az EXP függvény inverze.

Szintaxis: LOG (<aritmetikai kifejezés>).

Példák:

```
10 PRINT LOG(10)         :REM = 2.3026
20 PRINT LOG(2.718281):REM = 1
30 PRINT LOG(X)/LOG(2):REM 2 ALAPU LOGARITMUS
40 PRINT LOG(EXP(X))   : REM = X
50 DEF FN LG(X) = LOG(X)/LOG(10):REM 10 ALAPU LOGARITMUS
```

Példáink a LOG függvény használatának legegyszerübb eseteit mutatják be, magára a függvényre statisztikai, tudományos számitások során van szükség.

Végrehajtás: A rutin az előjel ellenőrzésével kezdődik, csak pozitiv számoknak van logaritmusa. A LOG kiszámitása hatványsorral történik, amelynek összesen /!/ 4 tagja van. Ez a hatványsor valójában a szám 2-es alapu logaritmusát számitja ki, ebből egy konverziós algoritmus segitségével kapjuk meg az e alapu logaritmust.

Hibalehetőségek: Ha az argumentum értéke nem pozitiv ILLEGAL QUANTITY ERROR hibajelzést kapunk.

MID$

Röviditès: mI /beleértve a $-t is/ Token: $CA (202)

Belépési pont: $B737 (46903)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

2 vagy 3 változós sztring-függvény, amelyik az első paraméterként megadott sztring bizonyos egymás után következő karaktereiből egy uj sztringet állit elő.

Szintaxis: MID$ (<sztring kifejezés>, <aritmetikai kifejezés> [,<aritmetikai kifejezés>]) . Az aritmetikai kifejezések nem lehetnek 255-nél nagyobbak. A második paraméter a sztring azon

karakterhelyét adja meg, ahonnan az uj sztring kezdődik. A harmadik paraméter /ha van/ az uj sztring hosszát /az átmásolandó karakterek számát/ adja meg. Ha nincs a paraméterként szereplő sztringben már ennyi karakter, akkor a sztring végéig másolja át a karaktereket. Ha a harmadik paraméter hiányzik a 255-nek felel meg. Legyen

```
        X$ =  "KOVACS PETER"
   Pozició =   123456789012
Ekkor MID$(X$, 3,6) = "VACS P"
      MID$(X$, 8,10)= "PETER" = MID$(X$,8).
```

```
N$=MID$(STR$(N),2)
MO$=MID$("JANFEBMARAPRMAJJUNJULAUGSZEOKTNOVDEC",3*M-2,3)
```

Az első példánk a STR$(N) első karakterét törli. Ha például N=23, akkor STR$(N) = " 23", de N$ = "23". Természetesen N=-23 esetén is N$ = "23"!

A második példa azt mutatja, hogyan lehet MID$-t 'tömbként' használni. MO$ az M. hónap hárombetüs röviditését tartalmazza.

A LEFT$ és a RIGHT$ függvények a MID$ segitségével kifejezhetők:

```
LEFT$(X$,N) = MID$(X$,1,N)
RIGHT$(X$,N)= MID$(X$,LEN(X$) - N+1)
```

Végrehajtás: A rutin először a paramétereket ellenőrzi. Miután kiszámitotta az uj sztring hosszát és az annak elejére mutató 2 byte-ot, mind a 3 byte-ot betölti a verembe, majd meghivja a LEFT$ rutint, amelyik a sztringet a további müveletek végzéséhez megfelelő helyre tárolja.

Hibalehetőségek:?ILLEGAL QUANTITY ERROR hibajelzést kapunk, ha a sztring hossza vagy a paraméterek nagyobbak 255-nél. Hasonló jelzést kapunk, ha az eredmény egy nullsztring lenne.

NEW

Röviditése: nincs Token: $A2(162)

Belépési pont: $A641 (42561)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Törli a memóriában tárolt BASIC programot.

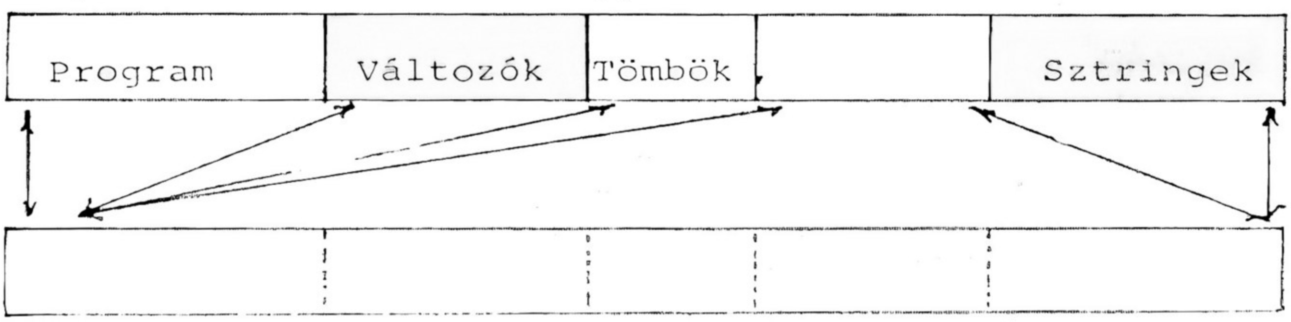
Szintaxis: NEW. A NEW utasitásnak nincsenek paraméterei, egy kettőspont /:/ vagy egy programsor végét jelző ∅ byte követheti.

Példák:

```
NEW
1∅∅∅ PRINT "ODA AZ EGESZ" : NEW
```

Mind direkt módban, mind program módban a hatás ugyanaz, a program és a változók törlődnek és a szövegszerkesztő kiirja a READY. üzenetet.

Végrehajtás: Az utasitás valójában nem törli a memória tartalmát, csupán a BASIC munkaterülethez kapcsolódó mutatókat állitja kezdőértékükre, ahogy az alábbi ábrán is látható:

Az interpreter ezekután ugy tekinti, hogy üres a tár.

Hibalehetőségek: Nincs /de elveszhet a program/.

NEXT

Röviditès: nE Token: $82 (130)

Belépési pont: $AD1D (44317)

Mód: Parancs és program módban egyaránt használható.

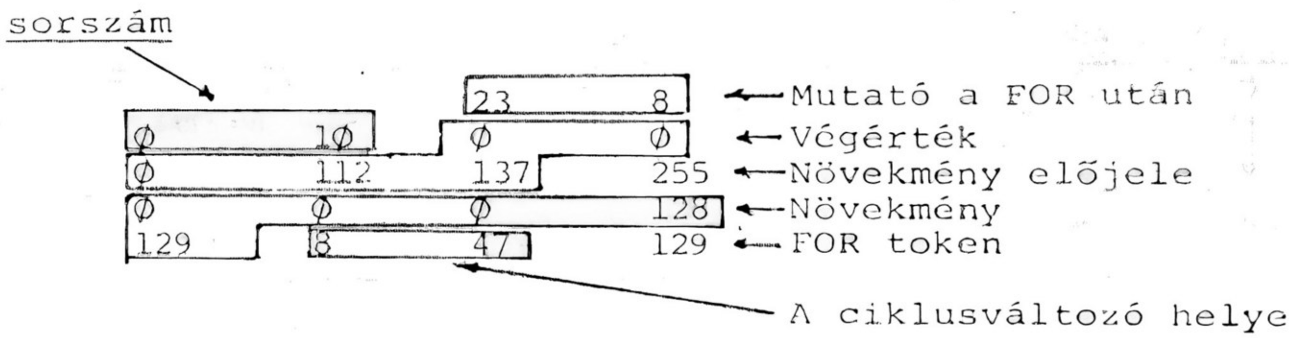
Az utasitás hatására a vezérlés közvetlenül a NEXT-nek megfelelő FOR-t követő első utasitásra kerül, feltéve, hogy a STEP-ben specifikált értékkel megnövelt ciklusváltozó még mindig a megengedett értéktartományba esik. Ha nem, a NEXT-et követő első utasitás hajtódik végre.

Szintaxis: NEXT változólista A változólista egymástól vesszővel elválasztott egyszerü, valós változókat tartalmazhat. NEXT I,J és NEXT I : NEXT J egymással ekvivalensek. Amennyiben a NEXT nem tartalmaz további paramétereket, akkor a legutoljára végrehajtott FOR utasitás alá tér vissza a vezérlés. Példákat a FOR utasitás leirásakor adtunk.

A következő rövid program bemutatja, hogyan használja a FOR ... NEXT utasitáspár a vermet:

```
1Ø FOR PQ = 512 TO 48Ø STEP - 1
2Ø PRINT PEEK (PQ),
3Ø NEXT
```

A program futása a következőket irja ki a képernyőre:

Végrehajtás: A FOR utasitás szintaxisát a FOR utasitás végrehajtásakor ellenőrzi az interpreter. Az összes szükséges pa-

raméter értéke /összesen 18 byte/ a verembe kerül; legvégén a FOR tokenje: 129. A NEXT utasitás végrehajtása a megfelelő 18 byte megkeresésével kezdődik. Ha a változónak megfelelő részt nem találja meg az interpreter, akkor ? NEXT WITHOUT FOR hibajelzést kapunk. Amikor megtalálta a megfelelő FOR tokent, megnöveli a STEP-ben specifikált értékkel a ciklusváltozót és ellenőrzi, nem haladta-e meg a felső határt. Negativ STEP esetén az alsó határt ellenőrzi. Ha nem, a CHRGET paraméterét a FOR utánra állitja; ha igen, akkor folytatja a program vagy parancs végrehajtását.

Hibalehetőségek: A NEXT I utasitás törli a veremből a felesleges NEXT-eket. Helytelenül strukturált programok esetén ez ?NEXT WITHOUT FOR hibajelzést eredményezhet.

NOT

Röviditès: nO Token: $A8 (168)

Belépési pont: $AED3 (44755)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Egyváltozós logikai és aritmetikai függvény. Az argumentumot nem kell zárójelbe tenni.

Szintaxis: NOT aritmetikai vagy logikai kifejezés

Példák:

```
10 IF PEEK(X)=34 THEN ID= NOT ID
20 PRINT NOT 23456 : REM = -23457
30 IF NOT OK THEN PRINT "** HIBA **": END

READY.
```

Az első sor egy listázó rutinban szerepel. Ha a következő byte egy idézőjel /"/, akkor az idézőjel jelenlétét ellenőrző ID változó ellentettjére változik.

A második példa a NOT használatát aritmetikai argumentum esetén mutatja be. 23456 = $5BAO, igy a NOT müveletet bitenként elvégezve a $A45F hexadecimális számot kapjuk, amelyik a -23457 számnak felel meg. A nyomtatás eredményéül tehát enynyit kell kapnunk.

Utolsó példánkban a NOT használatát feltételes vezérlő utasitásban mutatjuk be. Ha az OK változó nem igaz /azaz O/, akkor a HIBA szöveg kiiródik a képernyőre és a program megáll.

Végrehajtás: A rutin először az argumentum értékét ellenőrzi, hogy a -32768-32767 tartományba esik-e, majd a NOT müveletet bitenként végrehajtja. Ezt követően egy konvertáló rutin a végeredményt ujból lebegőpontos számmá alakitja.

Hibalehetőségek: A NOT müvelet a logikai müveletek közt a legmagasabb rangu, ezért először a NOT hajtódik végre. Ennek megfelelően tartsuk szem előtt, hogy például a NOT A AND B és /NOT A/ AND B ekvivalens.

ON

Röviditése: nincs Token: $91 (145)

Belépési pont: $A94A (43338)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Többirányu elágazást tesz lehetővé.

Szintaxis:

ON <aritmetikai kifejezés> { GOSUB | GOTO } <sorszámlista>

A sorszámlista egymástól vesszővel elválasztott előjel nélküli egész konstansokat tartalmaz. Az aritmetikai kifejezés-t értékeli ki először az interpreter /az értékek 0-255 inter-

vallumba kell esnie/, majd a lista annyiadik elemének megfelelő programsorra adódik át a program vezérlése. GOSUB esetén a verembe még a visszatérést biztositó információk is bekerülnek.

Példák:

```
1000 ON SGN X +2 GOTO 2000, 3000, 4000
60 ON 1+RND 1 × 10 GOTO 100, 200, 300, 400, 500, 600, 700, 800, 900, 1000
200 ON Q GOSUB 100, 200, 300
```

Az első sor egy előjel szerinti elágazást mutat. Ha X<0 a 2000., ha X=0 akkor a 3000., ha pedig végül X>0, akkor a 4000. sorral folytatódik a program. A második sor egy véletlen programelágazást mutat be, ilyen programrész főleg játékprogramokban fordul elő. Az ON utasitás az 'üres' sorszámot is megengedi; ez a nulla értéknek felel meg, s igy a program legelső sorát jelenti. Ha X értéke ∅ vagy 4, nem kapunk hibajelzést, a program futása a következő sorral folytatódik.

Végrehajtás: A rutin először az aritmetikai kifejezést értékeli ki, majd ellenőrzi, hogy 1 byte-os számmá konvertálható-e. Ezt követően egy ciklus végigolvassa a sorszámokat, mig a sor végére nem ér vagy meg nem találja a lista megfelelő elemét. Ezt követően vagy a GOTO vagy a GOSUB utasitás hajtódik végre.

Hibalehetőségek: ?ILLEGAL QUANTITY hibajelzést kapunk, ha az aritmetikai kifejezés egész része nem esik a 0-255 intervallumba. ?SYNTAX ERROR üzenetet kapunk, ha az aritmetikai kifejezést nem GOTO vagy GOSUB token követi. A GO TO használata nem megengedett! Végül ha a szóban forgó számu sor nem létezik, akkor ?UNDEF'D STATEMENT hibajelzést kapunk.

OPEN

Röviditės: oP Token: $9F (159)

Belépési pont: $E1BD 57789

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Az utasitás első paramétereként szereplő számot, mint logikai file számot felveszi egy táblázatba az esetleges egységszámmal, illetve megnyitási móddal együtt. Amikor egy BASIC utasitás, például egy PRINT# erre a logikai file számra hivatkozik, a hozzá tartozó egységszám és megnyitási mód paramétereket a táblázatból előkeresi az interpreter, és ezek értékének megfelelően hajtja végre az illető utasitást. Az OPEN utasitás hatására azoknál az egységeknél, ahol ez szükséges, az egység fizikai értelemben is megnyitásra kerül. Kazettás file-ok esetén ez a cimke irását/olvasását jelenti. Lemezes file-ok esetén a paraméterek parancsként a buszra kerülnek.

Szintaxis: OPEN <aritmetikai kifejezés>[,<aritmetikai kifejezés>] [,<aritmetikai kifejezés>][,<sztring kifejezés>] . Az első paraméter kötelező. Értéke az 1-255 intervallumba kell, hogy essen. Ez a paraméter a logikai file-szám. A második kifejezés az egység számát adja, ez a 0-15 intervallumba eshet. A harmadik kifejezés a megnyitási mód, értéke ugyancsak a 0-15 intervallumba esik. A <sztring kifejezés> értéke parancsként a buszra kerül.

Példák:

```
100 OPEN 10 : REM = OPEN 10,1,0
101 :
```

```
110 OPEN 15,8,15: REM A HIBACSATORNA MEGNYITASA
120 OPEN 1,8,4,"$": REM A # PSZEUDO-FILE MEGNYITASA
130 OPEN 2,8,2,"FILE,S,W": REM A FILE MEGNYITASA IRASRA
200 INPUT "HOVA KERI AZ OUTPUTOT";D
210 OPEN D,D
220 .... AZ EREDMENYEK KIIRASA ....
230 CLOSE D

READY.
```

Az első példa egy kazettás file-t nyit meg. /Mivel a kazettás file megnyitása a file fejlécének (header) olvasásával vagy irásával jár együtt, ezért kazettán egyszerre csak egy file lehet nyitva./ A fenti utasitás hatására a fejléc a kazetta pufferba kerül és ott /pl. PEEK-kel/ megvizsgálható. A második példában a 8-as lemezegységen négy file-t /15,1,2,3 logikai file-számokkal/ nyitunk meg. A harmadik példában, D értékétől függően, vagy a képernyőt, vagy a nyomtatót nyitjuk meg. Csak olyan szerkesztő karaktereket használhatunk, amelyek mindkét egységen ugyanugy hatnak.

A C-64 a következő megnyitási módokat értelmezi:

Egység	Egységszám	Megnyitási mód	Parancs
Billentyüzet	0		
Kazettás magnó	1	0 = input 1 = output 2 = output + EOT	A file neve
Modem	2	0	Kontrol regiszterek
Képernyő	3	0,1	
Nyomtató	4/5	0 = grafikus jelek 1 = normál	Kiirandó szöveg
Lemezegység	8-11	2-14 = adatcsatorna 15 = parancs csatorna 0 = SAVE 1 = LOAD	Meghajtó , file neve, file tipusa, irás/olvasás

Mint a fenti táblázat is mutatja, számos esetben ezek a paraméterek tetszőlegesen megválaszthatók. Lemezegység esetén a 3-14 csatornák tetszőlegesen használhatók.

Az OPEN utasitás hatására az első három paraméter értéke bekerül a nyitott file-okat tartalmazó táblázatokba. Ezek a következők:

1. Logikai file-számok /$259-$262, 601-610/.
2. Egységszámok /$263-$26C, 611-620/
3. Megnyitási módok /$26D-$276, 621-630/

/$98/ tartalmazza a nyitott file-ok számát. Az OPEN utasitás kiadásakor először ellenőrzi az interpreter, hogy a táblázatban szerepel-e ilyen sorszámu logikai file. Ha igen ?FILE OPEN hibaüzenettel térünk vissza a szövegszerkesztőbe. Ha mind a 10 logikai file nyitott, akkor ?TOO MANY FILES hibaüzenetet kapunk. Az OPEN utasitás még a következő cimeket használja:

/$B8/ = logikai file-szám
/$B9/ = megnyitási mód
/$BA/ = egységszám
/$BB/ = a parancs sztring kezdetére mutat
/$B7/ = a parancs sztring hossza

Végrehajtás: A paraméter-értékek kiszámitása és a fenti memóriarészekbe való tárolása után az ST értékét nullára állitja, majd a fenti értékeket beirja az OPEN-táblákba. Ezután kerül sor a parancs sztring feldolgozására és az ennek megfelelő tevékenység végrehajtására.

Hibalehetőségek: A paraméterek kiértékelése közben különféle hibajelzést kaphatunk. Programhiba után célszerü az összes file-t lezárni, különben ujrainditás után ?FILE OPEN ERROR hibajelzést kaphatunk. Nem megfelelő müködést eredményezhet a megnyitási mód, illetve a parancs sztring szerkezetének pontatlan ismerete.

OR

Röviditès: Nincs Token: $BO (176)

Belépési pont: $AFE5 (45029)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Két aritmetikai kifejezés logikai 'vagy'-át határozza meg; előbb azonban a kifejezések értékét 2 byte-os egész számmá konvertálja. A 'vagy' müvelet ezután bitenként, egymástól függetlenül hajtódik végre. Ha mindkét kifejezés logikai volt, akkor az eredmény 0 /hamis/ vagy -1 /igaz, $FFFF/ lesz.

Szintaxis: <aritmetikai vagy logikai kifejezés >OR <aritmetikai vagy logikai kifejezés>.

Példák:

```
100 IF A<0  OR A>2000 THEN A$="ROSSZ"
200 PRINT -1 OR 1234
210 PRINT 380 OR 75
300 PRINT 380 OR 75
400 A%=12+(A<0 OR A>7)*(X-9)

READY.
```

Az első és negyedik sorban az OR tipikus használatát látjuk. Az első egy egyszerü feltételes értékadás. A negyedik sorban a feltételes értékadás az aritmetikai kifejezésbe épül be, felhasználva, hogy a logikai kifejezések egyben aritmetikai kifejezések is. A második és harmadik sor az OR aritmetikai kifejezésekkel való használatát mutatja be. A második sor eredménye -1, hiszen -1 = $FFFF alakban kerül tárolásra, és itt mindegyik bit magas. Az OR müvelet eredménye igy $FFFF=-1 lesz. A harmadik példa a 0000001 0111111 bit-képet adja, ami 383.

Az 'OR' müvelet a müveletek közt a legalacsonyabb rendü, igy utoljára hajtódik végre.

<u>Végrehajtás</u>: A TEST byte értéke $FF lesz, majd az AND utasitásban leirtak hajtódnak végre.

<u>Hibalehetőségek</u>: Megegyeznek az AND utasitáséival.

PEEK

<u>Röviditès</u>: pE <u>Token</u>: $C2 (194)

<u>Belépési pont</u>: $B80D (47117)

<u>Mód</u>: Mind parancs, mind program módban használható.

A PEEK egyváltozós aritmetikai függvény, amelyik az argumentumaként megadott sorszámu cimen levő byte értékét adja.

<u>Szintaxis</u>: PEEK(<aritmetikai kifejezés>). A kifejezés értékének a 0-65535 intervallumba kell esnie.

<u>Példák</u>:

```
PRINT"♫"CHR$(34);:FOR J=2048 TO 3047:PRINTCHR$(PEEK(J));:NEXT
FOR J=0 TO 999 : POKE 1024+J,PEEK(2048+J):NEXT
PRINT PEEK(SID+24)
POKE VIC+23,PEEK(VIC+23) OR 16
```

Az első két példa a BASIC szöveg első 1000 byte-ját irja ki a képernyőre, abban a formában, ahogy a memóriában tárolja az interpreter. A különbség nemcsak a használat módjában van /az egyik parancs, a másik program módban szerepel/, hanem a kiirás módjában is: az első 'nyomtat', a másik 'POKE'-ol. Az első megoldás igy furcsa hatásokat idézhet elő. Például ha egy 34 kódu CLR kerül kiirásra a képernyő törlődik.

Az utolsó két példa azt mutatja, hogyan lehet a PEEK utasitást a periferiális egységek kezelésére használni. A példák a 7. és 8. fejezet mintapéldáiból valók és a hanggenerátor és a video-chip bizonyos regisztereit olvassák.

'Dupla-pontosságu' PEEK-re gyakran van szükség. Ezt a

DEF FN DEEK(X) = PEEK (X) + 256 * PEEK (X+1)

függvénnyel definiálhatjuk.

Végrehajtás: A rutin a ($14) mutató tartalmát elmenti a verembe, majd kiértékeli az argumentumot, 2 byte-os egész számmá alakitja és ezt tölti a ($14) mutatóba. A megfelelő byte /LDA $14,X/ az akkumulátorba kerül . Végül ezt egy rutin lebegőpontos alakra konvertálja.

Hibalehetőségek: Az aritmetikai kifejezések a 0-65535 intervallumba kell esnie. Ha ez nem teljesül, hibajelzést kapunk. Vannak olyan cimek, amelyek olvasása nullázza a regisztert. Ilyenkor célszerü egy X=PEEK MEM utasitást, majd az X értékét használni.

POKE

Röviditès: pO Token: $97 (151)
Belépési pont: $B823 (47139)
Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Az utasitás segitségével egy tetszőleges RAM cimre közvetlenül beirhatunk egy 0-255 közti egész számot.

Szintaxis: POKE <aritmetikai kifejezés> , <aritmetikai kifejezés>. A két kifejezés a memória cimét és a tárolandó byte-ot jelenti. Ennek megfelelően az első értékének a 0-65535, a második értékének pedig a 0-255 intervallumba kell esnie.

Példák:

```
10 FOR J=1 TO 255: POKE 1023+J,J: POKE 55295+J,14 :NEXT
30 DATA 162,0,138,157,0,4,232,208,249,96
40 FOR J=828 TO 837:READ X: POKE J,X:NEXT
```

```
500 INPUT Y:FOR X=0 TO 9: POKE 2067,X+Y: NEXT
600 FOR J=200 TO 9E9: POKE J,170
610 IF PEEK(J)=170 THEN NEXT
700 POKE SID+24,15

READY.
```

Az öt példa messze nem érzékelteti azokat a lehetőségeket, amit a POKE utasitás biztosit. A 6-8. fejezetek példái ezt ékesen bizonyitják: a legtöbb periferiális eszköz csak POKE segitségével programozható.

Az első példa a képernyő tetejére kiirja mind a 256 lehetséges karaktert. A második példa azt mutatja, hogyan lehet a DATA utasitásban tárolt gépi kódu programot 'betölteni' a POKE utasitás segitségével /A SYS 828 hatására ugyanaz történik, mint ami az első példában./ A harmadik példában egy önmódositó BASIC rutin részét látjuk, amelyik 10 byte-ot átmásol a memóriában. A következő példa a memória megadott részét ellenőrzi. Amikor a visszaolvasott érték már nem 170, az vagy a memória végét, vagy hibás cimet jelent. Utolsó példánk a hanggenerátor hangerejét 15-re /a maximumra/ állitja.

Egy 'dupla-pontosságu' POKE függvényként nem irható fel. Egy egyszerü alprogram, amelyik ezt elvégzi, a következő:

```
POKE Z1,Z2 - INT(Z2/256) * 256: POKE Z1+1, Z2/256
```

<u>Végrehajtás</u>: A paramétereket a WAIT utasitással közös rutin értékeli ki, amelyik az első paramétert 2 byte-os egész számmá konvertálja, majd ezt a mutatót betölti /$14/-be. Ezután kerül sor a vessző /,/ majd a második paraméter ellenőrzésére. Amennyiben a paraméter a 0-255 intervallumba esik, a megfelelő byte az X regiszterbe töltődik. Ezután kerül sor az indirekt értékadás végrehajtására.

POS

Rövidités: Nincs Token: $B9 (185)

Belépési pont: $B39E (45982)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Kiszámitja a kurzor helyzetét az aktuális képernyő sorban. A lehetséges érték 0-255. Ez nem a képernyő 40 karakteres sorában levő pozició, hanem annak a mértéke, amennyivel a kurzort a sor elejétől elmozgattuk. Programsorok esetén ez maximum 80 lehet.

Szintaxis: POS (<kifejezés>). A POS-nak ál-argumentuma van, amelynek értéke, tipusa lényegtelen. Általában POS(Ø)-t használunk.

Példák:

```
10 IF POS(0)>38 THEN PRINT CHR$(13)
20 PRINT TAB(10)POS(0):: PRINT SPC(10)POS(0)
30 PRINT LEFT$("                    ",12-POS(1));K$

READY.
```

POS talán a leghasznavehetetlenebb BASIC alapszó. Példánkban ellenőrizzük, hogy nem vagyunk-e a sor végén, s ha igen, egy [RETURN]-t irunk ki. A POS ugyanazokat a paramétereket használja, mint a TAB(. Igy a POS utasitás nyomtatókkal kapcsolatban csak egy és ugyanazon fizikai soron belül használható.

Végrehajtás: A rutin a Ø. lapról az Y regiszterbe tölti a kurzor adott sorban levő helyzetét mutató byte-ot /$D3, 211/. Ezt követően egy ROM rutin a byte-ot lebegőpontos számmá alakitja és a #1 lebegőpontos akkumulátorba teszi.

Hibalehetőség: Nincs.

PRINT

Rövidités: ? Token: $99 (153)

Belépési pont: $AA9F (43679)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Kiszámitja a paraméterek értékét és az utasitásban megjelölt formában kinyomtatja az elsődleges outputra /általában a képernyőre/.

Szintaxis: PRINT <nyomtatási kép>. A <nyomtatási kép> aritmetikai és/vagy sztring kifejezések sorozata, amelyeket egymástól a következő szeparátorokkal választunk el:

SPC(<aritmetikai kifejezés>);
TAB(<aritmetikai kifejezés>);
szóköz;
vessző /,/;
pontosvessző /;/;
ahol ez megengedett, nem kell szeparátor.

Példák:

```
10 FOR J=0 TO 255: PRINT CHR$(J);:NEXT
20 FOR J=0 TO 100: PRINT J,: NEXT
30 PRINT X+Y;124;P*G*(1-V)
40 PRINT "HELLO";A$B$U$U1$;MID$(X$,2)
50 PRINT TI;TI$;ST
```

A fenti 5 sor a PRINT utasitás szinte valamennyi lehetőségét bemutatja, kivéve a SPC és TAB használatát /ezek a megfelelő kucsszónál találhatók/. Az első példa 256 karaktert ir ki a képernyőre. Mivel ezek közt vezérlő karakterek is lehetnek, a kiirás közben a képernyő törlődhet, szines karakterek iródhatnak ki stb. A 2. utasitás a vessző /,/ használatát mutatja be. A következő mennyiség kiirása a legelső tabulálási

ponttól kezdődik. Ha a kinyomtatandó mennyiségeket pontosvesszővel /;/ választjuk el egymástól, akkor a nyomtatás a következő karakterhelytől kezdődik. A 40 karakter hosszu sorban 4 tabulálási pont van: 0, 10, 20, 30. Ennek megfelelően a 2. példa a 100 számot 25 sorban irja ki. A 3. és 4. példa az aritmetikai és sztring kifejezések használatát mutatja be. Az aritmetikai kifejezések értéke a STR$(X)-nek megfelelő alakban kerül kiirásra /az utolsó karakter egy [CRSR⇒]./ Ilyen módon még ha pontosvesszővel /;/ elválasztott számokat is nyomtatunk ki, egy szóköz kerül közéjük. A 4. példa a szeparátorok elhagyását is bemutatja. A $, % és a tömbváltozók végét jelző záró zárójelet az interpreter terminátornak tekinti, ezért ezek után a pontosvessző elhagyható. Utolsó példánk azt mutatja be, hogy a PRINT utasitás felismeri a fenntartott változókat /TI, TI$, ST/ és a pi-t.

A szeparátorok elhagyása több esetben is lehetséges, de ezeknek a használatát nem javasoljuk:

```
10 PRINT (2)(7)      :REM 2  7
20 PRINT 1.2..3      :REM 1.2  0  .3
30 PRINT KESZ.       :REM 0  0
40 PRINT ;,L*K;4     :REM          0  4

READY.
```

<u>Vezérlő karakterek használata</u> Mint már a 2. fejezetben emlitettük, a PRINT utasitásban szereplő sztring kifejezések vezérlő karaktereket is tartalmazhatnak, ezek 'kinyomtatása' a megfelelő vezérlő funkció végrehajtásával jár. Ugyanezt a hatást a CHR$(X) alaku sztringek használatával is elérhetjük. Például

```
PRINT CHR$(18)"HAHO" CHR$(146)"HAHO
```

az első HAHO-t inverz alakban irja ki.

A képernyőn nem biztos, hogy megjelenik a PRINT utasitással kiirt szöveg, mert az, amit a képernyőn látunk, nemcsak a képernyő memória tartalmától függ. Részletesen a 7. fejezetben szólunk a C-64 grafikus lehetőségeiről.

Végrehajtás: A következő ábrán nagyjából bemutatjuk, hogyan is dolgozik a PRINT utasitás. A rutin maga nem hosszu, de egy tucat további ROM rutint használ.

A PRINT utasitást kezelő programrészek együtt elég nagy terjedelmet foglalnak el a ROM-ban.

Hibalehetőségek: A SPC(és TAB(paraméterei egész részének 0-255 intervallumba kell esnie. Amennyiben az utasitásban nincs szintaktikus hiba, végrehajtódik. Ez persze messze nem jelenti azt, hogy olyan képernyőt kapunk, amilyent megterveztünk.

PRINT #

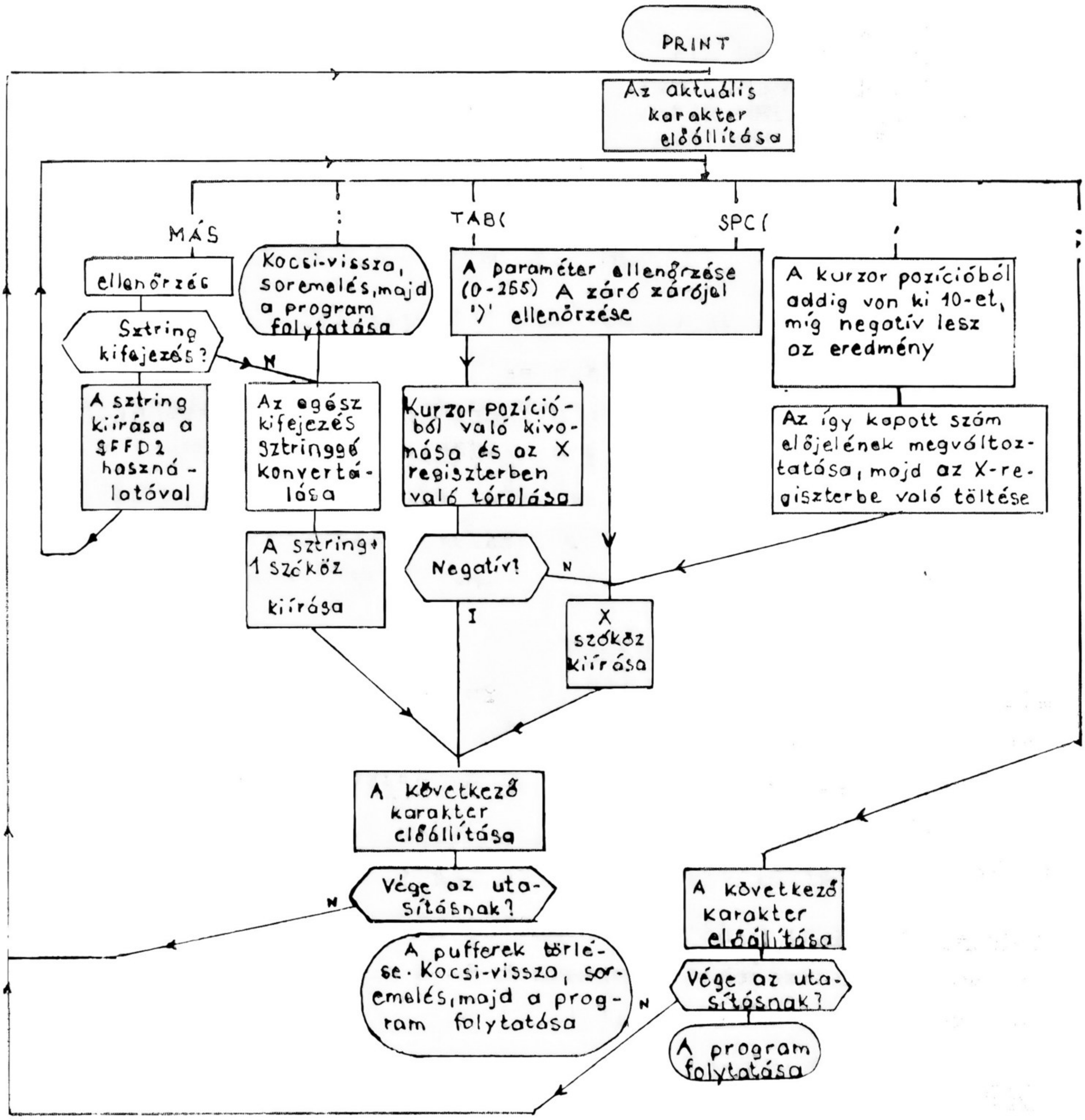
Rövidités: pR /beleértve a # -t is/ Token: $98 (152)

Belépési pont: $AA7F (43647)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Kiszámitja a paraméterek értékét és a megadott formában kiirja az utasitásban specifikált logikai file-ba.

Szintaxis: PRINT # lf, <nyomtatási kép>. lf a logikai file szám. A <nyomtatási kép> alakja azonos a PRINT utasitásban szereplővel.

A PRINT blokkdiagramja

Példák:

```
100 OPEN 4,4
110 PRINT#4,"ARAJANLAT"
200 OPEN 1,4,1:OPEN 2,4,7
210 PRINT#1,"ARAJANLAT";:PRINT#2,"ARAJANLAT"
1000 OPEN 5,8,5,"ADATOK,S,W"
1010 FOR J=1 TO 10: READ A: PRINT#5,J;A: NEXT J
1020 CLOSE 5
1030 DATA 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
```

A fenti példák csak a nyomtató és a lemezegység használatát mutatják be, de hasonlóan lehet a többi perifériás egységet is programozni. Az első példa a nyomtatóra ir.
A második példában két csatornát nyitottunk meg a nyomtatón és felváltva használjuk a PRINT# utasitással.
Utolsó két példánk a lemezes file-ok használatát mutatja be.

Végrehajtás: A rutin összesen két gépi kódu utasitásból áll. Az első meghivja a CMD-t végrehajtó rutint. Ez ellenőrzi a paramétereket és végzi a kiirást. A második meghivja azt a rutint, amelyik 'UNLISTEN' parancsot küld az eszköznek, amelyre a kiirás történt.
A CMD hatására az eszköz 'LISTEN' állapotban marad.

Hibalehetőségek: A SPC ; a TAB és a vezérlő karakterek a kiirás során nehézségeket okozhatnak és a file tartalma lehet, hogy nem egyezik meg a kivánttal.

READ

Röviditès: rE Token: $87(135)

Belépési pont: $AC05(44037)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

A DATA utasitásokban definiált értékeket olvassa és rendeli hozzá az utasitásban megadott változókhoz.

Szintaxis: READ <változólista> . A <változólista> tetszőleges tipusu, egymástól vesszővel elválasztott egyszerü- vagy tömbváltozókat tartalmaz. Legalább egy változó megadása kötelező.

Példák:

```
10 DATA 10 : READ N
20 FOR I=1 TO N: READ X1%(N): NEXT I
110 READ CIM: IF CIM<0 THEN LO%=(CIM+U)AND 255: HI%=(CIM+U)/256
200 FOR I=1 TO 10 READ A: PRINT A,: NEXT
```

Az első példa azt illusztrálja, hogyan lehet a DATA utasitások első elemeként megadni az összes tárolt érték számát. A második példa egy áthelyezhető gépi kódu program töltését mutatja. Amennyiben az érték negativ, a cimet U% hozzáadásával kell előállitani. Utolsó példánk a READ parancs módban való használatát mutatja; a parancs a tárolt program következő 10 adatát olvassa és irja ki a képernyőre.

Végrehajtás: A rutinnak közös részei vannak a GET, GET/ , INPUT és INPUT/ rutinokkal. A Ø. lapon található jelzőbyte értékét $98-ra állitja be a READ. /Részleteket lásd a GET leirásánál/.

Hibalehetőségek: Ha a változó és a DATA utasitásban talált érték tipusa nem felel meg egymásnak, akkor ?TYPE MISMATCH vagy ?SYNTAX ERROR hibajelzést kapunk. Ha a DATA-ban levő adatok elfogytak ?OUT OF DATA hibajelzést kapunk.

REM

Röviditès: nincs Token: $8F(143)

Belépési pont: $A93A (43322)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Lehetővé teszi megjegyzések beirását a program szövegébe. Az interpreter a REM észlelésétől a sor maradék részét már nem hajtja végre, hanem a következő sor elejéről folytatja a program végrehajtását.

Szintaxis: REM <karaktersorozat> . A <karaktersorozat> tetszőleges karaktereket tartalmazhat; beleértve a kettőspontot is /:/. A REM után - a következő sorig-bármi állhat.

Példák:

```
7000 REM *** FOPROGRAM ***
7010 GOSUB 1000: REM *** KEZDOERTEKEK
7020 GOSUB 2000: REM *** SZAMITASOK
7030 GOSUB 3000: END: REM *** EREDMEYEK
7040 REM *** SZUBRUTINOK
```

```
10 REM
*** FOPROGRAM ***
```

```
X$=A$+CHR$(13)+A$+B$:GOSUB 2234:REMUB 2367
```

Az első példáink a REM leggyakoribb felhasználását mutatják, amikor az utasitások hatását irja le. A 10 sorban a REM-mel kapcsolatos egyik legegyszerübb trükköt mutatjuk be; a REM után egy [RETURN] karaktert POKE-oltunk be, aminek hatására a listázás kor a megjegyzés uj sorban jelenik már meg.

Az utolsó sor a REM parancs módban való használatát mutatja be, egy program sorát kilistáztuk, töröltük a sorszámot és a nem kivánt rész elé egy REM-ot helyeztünk el. A [RETURN] megnyomása után a parancs a REM-ig hajtódik végre.

A LIST parancs a REM sorokban talált tokeneket nem grafikus jelként, hanem eredeti alapszavának megfelelően listázza ki.

Végrehajtás: A rutin megkeresi a program végét jelző ∅ byte-ot, majd a CHRGET mutatóját ennek megfelelően átállitja. A rutin az IF-et végrehajtó programrész közepén található, hiszen ha az IF-ben szereplő logikai kifejezés hamis a sor maradék részét ugyancsak át kell lépni.

Hibalehetőség: Ha a REM-sor [SHIFT L] karaktert tartalmaz, a listázás ?SYNTAX ERROR hibaüzenettel megszakad. /ROM-hiba/.

RESTORE

Röviditės: reS Token: $8C (140)

Belépési pont: $A81C (43303)

Mód: Mind program, mind parancs módban használható.

Az utasitás hatására a READ az első DATA sorból olvassa a következő értéket.

Szintaxis: RESTORE.

Példák:

```
10 DATA GEPI KOD1,169,0,141,....
1340 RESTORE: FOR I=1 TO 9E9: READ X$
1345 IF X$<>"GEPI KOD1" THEN NEXT
1350 FOR L=828 TO 912:READ X:POKE L,X:NEXT
2010 READ X$: IF X$="END" THEN RESTORE
```

Az első példa azt mutatja, hogyan lehet a DATA utasitások közt egy adott részt megtalálni. Először végrehajtjuk a RESTORE utasitást, majd addig olvassuk a DATA-kat, mig a "GEPI KOD1" sztringet meg nem találjuk. Ezt követik a gépi kódu rutin byte-jai.

A második példában az utolsó DATA tétel egy "END" sztringet tartalmaz. Ennek az olvasása után a RESTORE a DATA mutatót az első utasitásra állitja.

A NEW, RUN, CLR utasitások egyben egy RESTORE-t is végrehajtanak. Parancs módban a RESTORE-t igy csak a GOTO <sorszám> utasitás előtt érdemes használni.

Végrehajtás: A 'BASIC program eleje' /$2B-2C/ mutatót eggyel csökkenti és betölti a $41-42 cimekre. Igy ez a mutató egy Ø byte-ra mutat.

Hibalehetőség: nincs

RETURN

Röviditės: reT Token: $8E(142)

Belépési pont: $A8D1(43217)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Az utasitás hatására a program vezérlése az utolsó GOSUB utasítást követő első utasitásra kerül.

Szintaxis: RETURN

Példák:

```
1Ø   INPUT X : GOSUB 15ØØ : GOTO 1Ø
15ØØ X=XINT(( X-.ØØ5 / RQ ) +1) * RQ
151Ø PRINT X ; : RETURN
```

Egyetlen példánk az 1500. sorban kezdődő kerekitési eljárás ellenőrzését mutatja be; a 10 . sorban különböző értékeket adhatunk be a programnak és kerekitett alakját ellenőrizhetjük.

Végrehajtás: Az utasitás szintaxisának ellenőrzése után a rutin végigolvassa a vermet FOR és GOSUB tokeneket keresve. A FOR tokeneket és a hozzájuk tartozó információt törli a veremből. A GOSUB megtalálása után visszatölti a megfelelő értékeket, majd megkeresi a következő kettőspont /:/ vagy Ø byte karaktert onnan folytatja a program futását. Ha például az ON L GOSUB 10,20,30 : PRINT X utasitás segitségével hajtottunk végre egy szubrutinhivást, akkor a veremből való visszatöltés után a CHRRET mutatója valahová a számok közé mutat. Ezt a rutin a kettőspontig növeli.

Hibalehetőségek: Ha az eljárás nem találja meg a visszatérési cimet, ?RETURN WITHOUT GOSUB hibajelzést kapunk. A RETURN végrehajtása törli a verem tetején levő FOR-ra vonatkozó informá-

ciókat. A

```
10 GOSUB 1000 : NEXT J
1000  FOR J = 0 TO 10 : RETURN
```

program végrehajtása közben ezért ?NEXT WITHOUT FOR hibajelzést kapunk.

RIGHT$

Röviditês: rI /beleértve a $-t/ Token: $C9 (201)

Belépési pont: $B72C (46892)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

A sztring függvény egy adott sztring néhány utolsó karakteréből egy uj sztringet képez.

Szintaxis: RIGHT$(<sztring kifejezés>, <aritmetikai kifejezés>).

Az aritmetikai kifejezés nem lehet 255-nél nagyobb. A függvény az első paraméter kiértékelése után kapott sztring - a második paraméterben megadott számu - utolsó karakteréből képez egy uj sztringet. Ha a paraméterként megadott sztringben nincs annyi karakter, akkor valamennyi karaktert felhasználja.

```
Legyen           X$ = "KOVACS PETER"
           Pozició = 123456789012
Ekkor      RIGHT$ (X$,5) = "PETER"
           RIGHT$ (X$,25) = X$.
```

Példák:

```
10 PRINT RIGHT$("ABRAKDABRA",3)  :REM = BRA
20 PRINT RIGHT$("          "+STR$(N),10)
READY.
```

Az első példa a RIGHT$ hatását mutatja be, a második az N értékének megfelelő számot jobbra tömöritve 10 karakterpozición irja ki.

A RIGHT$ függvény 'felesleges' lévén
RIGHT$(X$,N) = MID$(X$, LEN(X$) - N+1)

<u>Végrehajtás</u>: A sztringkifejezés kiértékeléseként megkapjuk a sztring paramétereit /hosszát, kezdetét/. Ennek segitségével a rutin kiszámitja az eredménysztring hosszát, majd az X$-ból elhagyandó karakterek számát. Ezt betölti az A regiszterbe, majd a LEFT$ rutint hajtja végre.

<u>Hibalehetőségek</u>: A paraméterek értéke nem eshet a megadott értékhatárokon kivül.

<u>RND</u>

<u>Röviditės</u>: nincs <u>Token</u>: $BB (187)

<u>Belépési pont</u>: $EØ97 (57495)

<u>Mód</u>: Mind parancs, mind program-módban használható.

A 0-1 zárt intervallumba eső pszeudo-véletlen számokat generál.

<u>Szintaxis</u>: RND(<aritmetikai kifejezés>). Az aritmetikai kifejezés értékének csak az előjele számit.

<u>Példák</u>:

```
10 FOR J=0 TO 3000*RND(1):NEXT
100 FOR J=1 TO 100*RND(1): READ X$: NEXT
200 X=(B-A)*RND(1)+A

READY.
```

Az első példa a program futását maximum három másodpercig - de véletlen hosszuságu időtartamra - felfüggeszti. A második példa egy 100 elemü lista véletlenszerüen kiválasztott elemét olvassa. Utolsó példánk az [A,B] intervallumba esö véletlen számokat állit elő.

Az RND utasitás természetesen nem állit elő 'igazi' véletlen számokat. Az argumentum előjele határozza meg, milyen eljárás segitségével számitja ki az interpreter a következő számot.

Végrehajtás: Az utoljára előállitott véletlen számot az interpreter külön tárolja, és bizonyos számelméleti függvények segitségével kapja meg a következő véletlen számot. Amennyiben a RND függvény argumentuma pozitiv, az interpreter a következő véletlen számot generálja. Negativ argumentum az első véletlen számot állitja elő; X=RND(-1) : PRINT X értéke mindig ugyanaz. Végül RND(O) a CIA chipek óra-regisztereit használja fel véletlen számok előállitására. Ez csak látszólag véletlen, hiszen ha egy cikluson belül ismételten használjuk a RND(O) utasitást, akkor bizonyos szabályosság azonnal jelentkezik a végrehajtási időben.

Hibalehetőségek: Az aritmetikai kifejezés kiértékelése okozhat csak hibát.

RUN

Röviditési: rU Token: $8A(138)

Belépési pont: $A87O (4312O)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

A memóriában tárolt programot az elejéről, vagy egy adott ponttól kezdve végrehajtja. A változók előző értéke elvész.

Szintaxis: RUN [<sorszám>]

Példák:

```
RUN
RUN 1000
5000 IF X <> 0 THEN RUN
```

Az első két sor az utasitás parancs módban való használatát szemlélteti. Az utolsó példában, ha X≠O, akkor a RUN utasitás törli az összes változót és a program előről kezd el futni. Ha a RUN utasitást nem követi egy kettőspont /:/ vagy egy ∅ byte, akkor az interpreter sorszámot tételez fel. Igy RUN X és RUN "PRG" hatása egyaránt RUN ∅ /lásd a GOTO utasitást !/.

A [SHIFT-RUN] billentyü lenyomása ekvivalens a LOAD[RETURN] RUN [RETURN] billentyüzésével, tehát a szalagról való betöltés után automatikusan futtatja a programot.

Végrehajtás: A rutin a CHRGET mutatóját eggyel a 'BASIC-program kezdete'elé állitja, törli az összes változót, a megnyitott file-okat, a program elejére állitja a DATA mutatót, kinullázza a vermet. Ezután belép a BASIC utasitások végrehajtását ellenőrző ciklusba. /lásd a 3. Fejezetben/. Sorszám megadása esetén a törlések végrehajtása után a GOTO rutinra kerül a vezérlés.

Hibalehetőség: Ha a RUN utasitásban megadott sorszámu programsor nincs ?UNDEF'D STATEMENT ERROR hibajelzést kapunk.

SAVE

Rövidités: sA Token: $94 (148)

Belépési pont: $E155 (57685)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Az utasitásban megadott nevü file-ba elmenti a memóriában tárolt programot.

Szintaxis: Megegyezik a LOAD szintaxisával. A második <aritmetikai kifejezés> egyedül a kazettás egység esetén érdekes, ha értéke 2, akkor a file elmentése után még egy E-O-T jel is kiiródik a szalagra. /Lásd a 6. Fejezetet/

Példák:

```
SAVE    :REM NEV NELKUL A KAZATTAN
SAVE "",8:REM HIBAJELZEST KAPUNK, "" NEM NEV
SAVE "PROG=5",8:REM A PROGRAM NEVE PROG=5 LESZ A LEMEZEN
SAVE "@:REGI",8:REM LEMEZEN MAR MEGLEVO FILEBA
12 SAVE "TEST"+TI$,8
```

A fenti példák önmagukért beszélnek. Az utolsó példát emelnénk csak ki; a programrész egy olyan rutin része, amelyik időről-időre a tárolt programot kiirja a memóriából. Hogy ezek a file-ok különbözőek legyenek a név utolsó hat karakterét a TI$ adja, ami mindig más és más.

Végrehajtás: A rutin ST-t nullázza, majd előállitja az utasitás paramétereit. Ezt követően áttölti a 'BASIC program eleje', 'BASIC változók eleje' mutatókat saját munkaterületére. A memória e két érték közé eső része kerül elmentésre. Ezt követi az egységszám ellenőrzése. Ha ez Ø vagy 3 /billentyüzet, képernyő/ akkor ?DEVICE NOT PRESENT hibajelzést kapunk. Az 1, 2.és 8.-15. egységszámoknak /kazettás egység, modem, lemezegységek stb./ megfelelő három további rutin hajtja végre a valódi mentést. /Programok a nyomtatón is menthetők, de meglehetősen furcsa nyomtatási képet kapunk./

Kazettás egység esetén /egységszám = 1/ az interpreter a képernyőre kiirja a

PRESS PLAY AND RECORD

üzenetet és a megfelelő kezelőgombok lenyomása után kezdi meg a mentést.

Hibalehetőségek: Ha az utasitásban megjelölt egység nincs bekapcsolva ?DEVICE NOT PRESENT hibaüzenetet kapunk. A kazettás egységre való kimentés aszinkron. Ha például csak a PLAY billentyüt nyomjuk meg az utasitás hibajelzés nélkül végrehajtódik,

bár a szalagra a program természetesen nem kerül fel. Ha a lemezen már meglevő file-ba mentjük a programot, akkor csak a "Ø : <név> " alakot használhatjuk. Ellenkező esetben ?FILE EXISTS hibajelzést kapunk.

SGN

Rövidités: sG Token: $B4(180)

Belépési pont: $BC39 (48185)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Az aritmetikai függvény az argumentum előjelét számitja ki.

$$SGN(X) = \begin{cases} +1 & \text{ha } X > \emptyset, \\ \emptyset & \text{ha } X = \emptyset, \\ -1 & \text{ha } X < \emptyset. \end{cases}$$

Szintaxis: SGN (<aritmetikai kifejezés>).

Példák:

```
10 IF SGN(X)>0 THEN PRINT X;"POZITIV"
20 IF ABS(SGN(X))<>0 THEN PRINT X;"NEM NULLA"
30 ON SGN(X)+2 GOSUB 100,110,120
```

Az első két sor az SGN egyszerü használatát mutatja. A harmadik példa a FORTRAN aritmetikai GOTO utasitását szimulálja. /FORTRAN ekvivalens: IF(X) 100,200,300/.

Végrehajtás: Először egy rövid rutin az A regiszterbe 0-t, 1-t, vagy $FF-et tölt az #1 lebegőpontos akkumulátor előjelétől függően. Ezt egy konvertáló rutin követ, amelyik a kivánt értéket végül is előállitja.

SIN

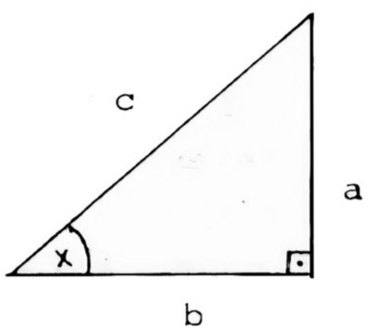
aritmetikai függvény

Röviditės: sI   Token: $BF(191)

Belépési pont: $E263 (57963)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

A radiánokban megadott szög szinuszát számitja ki. Az alábbi ábra illusztrálja x és sin(x) viszonyát:

$$\sin(x) = \frac{a}{c}$$

Szintaxis: SIN (<aritmetikai kifejezés>). A kifejezésnek szintaktikusan helyesnek kell lennie.

Példák:

```
10 PRINT SIN(1)      :REM =.841470985
20 PRINTSIN(360*π/180): REM =0
100 PRINT"□":FOR I=1 TO 25:PRINT TAB(SIN(I/3)*19+20);"*":NEXT I
200 X=A+SIN(A):Y=A+SIN(A/2)*2
```

Az első két példa önmagáért beszél. A harmadik program egy szinusgörbét rajzol a képernyőre. A negyedik példa egy rajzoló program része.

Az argumentum nagysága a végeredményt nem befolyásolja; a számitás során az interpreter elosztja ugyanis 2*pi-vel és a maradékkal számol tovább.

Végrehajtás: Az argumentum értékét /mod 2*pi/ az #1 lebegőpontos akkumulátorba helyezi a rutin, majd az argumentum előjelét a verembe tölti. A valódi számitást egy öt tagu hatványsor végzi; a végeredmény előjelét a végén állitja be a rutin.

<u>Hibalenetőségek</u>: Az aritmetikai kifejezés kiértékelése közben számos hibalehetőség adódik. Ha ez hiba nélkül befejeződött, a SIN rutin már hibátlanul lefut.

<u>SPC(</u>

<u>Röviditès</u>: sP /beleértve a kezdő zárójelet/ <u>Token</u>: $A6(166)

<u>Mód</u>: Mind parancs, mind program-módban használható

Adott számu szóközt, vagy [CRSR⇒] karaktert nyomtat.

<u>Szintaxis</u>: SPC(<aritmetikai kifejezés>). Az utasitás csak a PRINT utasitásban szerepelhet. Az SPC és a (jel közt nem lehet szóköz. Az <aritmetikai kifejezés> értékének - lefelé kerekités után - a O-255 intervallumba kell esnie.

```
10 PRINT"□":FORJ=0TO20:PRINT"*"SPC(38)"*";:NEXT
20 FOR J=1 TO 19: PRINT SPC(J)"*"SPC(38-J*2)"*":NEXT
```

A fenti példák azt illusztrálják, hogy egy ciklusban használt SPC(utasitás segitségével hogyan rajzolhatunk a képernyőre. Az első program egy keretet rajzol, a második pedig egy V alaku alakzatot.

Az, hogy a SPC(szóközt vagy [CRSR⇒] karaktert nyomtat, a programból állitható. Ha a 19/$13/. cimen ∅ található akkor a SPC(a kurzort mozgatja, ha ettől eltérő az érték, akkor szóközöket ir ki, ahogy ezt az alábbi program illusztrálja:

```
10 INPUT X
20 POKE 19,X
30 PRINT "▩";:FOR J=0 TO 30: PRINT "X";:NEXT
40 PRINT "▩**"TAB(10)"**"SPC(10)"**"
50 END
```

```
**        **          **XXXXXXXXX    (X=1)
**XXXXXXXX**XXXXXXXXXX**XXXXXXXXX    (X=0)
```

Végrehajtás: A végrehajtást a PRINT rutin végzi. Amikor egy SPC(tokent talál, kiértékeli a kifejezés értékét. Az eredményt 1 byte-os egész számmá konvertálja és az X regiszterbe tölti, amelyik a kiiratandó karakterek számát adja.

Hibalehetőség: Ha az aritmetikai kifejezés értéke nem esik a 0-255 intervallumba ?ILLEGAL QUANTITY ERROR hibajelzést kapunk.

SQR

Röviditės: sQ Token: $BA(186)

Belépési pont: $BF71 (49009)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Az argumentum négyzetgyökét számitja ki.

Szintaxis: SQR(<aritmetikai kifejezés>) .

Példák:

```
10 PRINT SQR(2)   :REM = 1.4142...
20 PRINT SQR(9)↑2    :REM = 9
1000 X1=(-B+SQR(B*B-4*A*C))/(2*A)
1010 X1=(-B-SQR(B*B-4*A*C))/(2*A)
2000 T=SQR(X*X+Y*Y+Z*Z)

READY.
```

A SQR függvényre - éppen ugy, mint az EXP-re valójában nincs szükség, hiszen SQR(X)=X ↑ .5.
Az első két példa az SQR hatását mutatja be. A következő két sorban az A,B,C együtthatóju másodfoku egyenlet megoldásait számitottuk ki. Utolsó példánk az (X,Y,Z) pontnak az origótól vett távolságát adja.

Végrehajtás: Az argumentum a #2 lebegőpontos akkumulátorba kerül, majd a rutin az #1 lebegőpontos akkumulátorba tölti a 0.5 értéket. Ezután hatványfüggvényt kiszámitó rutin megfelelő részére ugrik a vezérlés.

Hibalehetőségek: Ha az argumentum értéke negativ ?ILLEGAL QUANTITY hibajelzést kapunk.

ST

Fentartott BASIC változó.

ST a perifériális egységek mindenkori állapotát irja le. ST jelentése az egység tipusától függően más és más. A következő táblázat ST lehetséges értékét és azok jelentéseit foglalja össze.

Bit	Numerikus érték	Kazettás egység	Soros kimenet I/O	Kazettás egység Verify+Load
0	1		idő tullépés irásnál	
1	2		idő tullépés olvasásnál	
2	4	rövid blokk		rövid blokk
3	8	hosszu blokk		hosszu blokk
4	16	felismerhetetlen olvasási hiba		hiba
5	32	ellenőrző összeg hibás		ellenőrző összeg hibás
6	64	file vége jel	EOI	
7	- 128	szalag vége jel	az egység nincs bekapcsolva	szalag vége jel

Az ST értékét a GET, INPUT és a PRINT, továbbá a GMD, GET#, INPUT# és a PRINT# utasitások nullázzák. Az ST-ben tárolt információt valamennyi I/O utasitás után ellenőrzni lehet.

ST nullától különböző értéke nem feltétlenül jelent hibát /pl. ST=64/. Az ST értékét az interpreter egy byte-os számként a 144 /$90/ cimen tárolja.

STOP

Röviditės: sT Token: $90 (144)

Belépési pont: $A82E (43054)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Megállitja a program futását és kiirja, hogy hányadik sorban állt meg a program. A program futása a CONT utasitással folytatható.

Példák: A STOP utasitást elsősorban a programfejlesztés stádiumában használjuk, hiszen kész programok esetén érdektelen, hogyan is dolgozik a program. A STOP utasitás segitségével töréspontokat helyezhetünk el a programban:

```
10 GOSUB 2000: STOP: GOSUB 3000: STOP
1254 IF G$="" THEN STOP

READY.
```

A STOP végrehajtása után a program változóit a PRINT utasitás segitségével ellenőrizhetjük. Ezután a CONT még müködik. Ha egy régi vagy uj változónak adunk értéket a CONT általában még mindig használható.

Végrehajtás: A rutin majdnem azonos az END utasitás rutinjával, azzal a különbséggel, hogy a végén a "BREAK IN" sztring is kiirásra kerül, amit a megfelelő sorszám követ.

Hibalehetőségek: nincs

STR$

Röviditės: stR /beleértve a $-t is/ Token: $C4 (196)
Belépési pont: $B465 (46181)
Mód: Mind parancs, mind program módban használható

Az argumentumként megadott aritmetikai kifejezés értékének sztring alakját adja.

Szintaxis: STR$ (<aritmetikai kifejezés>) . A STR és a $ jel közt nem lehet szóköz. Az <aritmetikai kifejezés> értéke a PRINT formátumának megfelelő alakban áll elő. Igy például STR$(.005) nem ".005", hanem " 5E-03".

Példák:

```
10 PRINTSTR$(555)+".00"   :REM = 555.00
20 N$="0"+MID$(STR$(N),2): PRINT N$

READY.
```

Az utasitást elsősorban a számok alakjának szerkesztésére használjuk. Az első példa egyszerüen csak szemlélteti a STR$ hatását. A második példában a számokat megelőző szóközt töröljük a sztringből. N$ kiirása az 1-nél kisebb számokat, például .ϕ5-t ϕ.ϕ5 alakban irja ki. A harmadik példa azt illusztrálja, hogy STR$ sztring-függvény is és a + müveletben használható.

Végrehajtás: A rutin először az argumentum tipusát ellenőrzi, majd a PRINT végrehajtásának egyik rutinja kerül meghivásra, amelyik a kinyomtatandó számok sztring alakját állitja elő. Végül a rutin a verembe tölti a sztring paramétereit.

Hibalehetőség: A számok normális irása és a STR$(N) alak nem mindig egyezik meg. Ebből szemantikus hibák adódhatnak.

SYS

Röviditès: sY Token: $9E(158)

Belépési pont: $E129 (57641)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

A vezérlést a SYS argumentumán kezdődő gépi-kódu rutinnak adja át. A RTS utasitás végrehajtása után a vezérlés a BASIC-be kerül vissza.

Szintaxis: SYS <aritmetikai kifejezés> .

Példák: Az 5. - 10. Fejezetekben számos példát adunk használatára. A SYS az egyik utasitás, amelyikkel gépi-kódu alprogramokat hivhatunk. Ezek lehetőségeiről bővebben a 9. Fejezetben szólunk.

Végrehajtás: A paraméter értékét a rutin 2 byte-os egész számmá konvertálja és ($14)-be tölti. Ezután egy indirekt ugró utasitás következik: JMP ($ØØ14). A visszatérés után a vezérlés a BASIC feldolgozó ciklusának elejére kerül.

Hibalehetőségek: Az utasitás hatására a program futásának ellenőrzése kikerül a BASIC interpreter hatálya alól. Ha a gépi-kódu rutint nem jól irtuk meg, a teljes C-64 'lemerevedhet'. Ilyenkor nincs mást tenni, mint kikapcsolni a gépet. SYS-t tartalmazó program kipróbálása előtt feltétlenül mentsük el a programot!

TAB(

Rövidités: tA /beleértve a kezdő zárójelet is/ Token: $A3(163)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Amennyiben a kurzor poziciója az adott sorban kevesebb, mint a TAB(paraméterében megadott érték, addig a pozicióig szóközöket, vagy [CRSR⇒] karaktereket nyomtat.

Szintaxis: TAB(<aritmetikai kifejezés>). Az utasitás csak a PRINT utasitásban szerepelhet. A TAB és (jel közt nem lehet szóköz.

Példák:

```
10 PRINTTAB(LEN(N$)/2);N$
20 PRINT"▩";TAB(255)

READY.
```

Az első példa a képernyő közepére tabulálja az N$-ban tárolt üzenetet. A következő példa azt illusztrálja, hogy a TAB(hatása több soron keresztül is érvényesülhet.

Végrehajtás: Az utasitást a PRINT rutin megfelelő része hajtja végre. Amikor egy TAB(tokent talál, kiértékeli a kifejezés értékét, majd kivonja belőle a kurzor pozicióját jelző byte értékét. Ha ez pozitiv, betölti az X regiszterbe és enynyi szóközt, vagy [CRSR⇒] karaktert ir ki.

Hibalehetőség: Ha az aritmetikai kifejezés értéke nem esik a 0-255 intervallumba ?ILLEGAL QUANTITY ERROR hibajelzést kapunk.

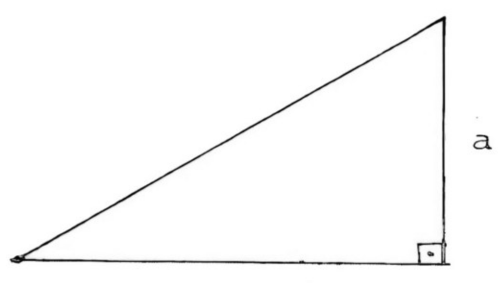
TAN

Röviditès: nincs Token: $C0 (192)

Belépési pont: $E2B4 (58036)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

A radiánban megadott argumentumának tangensét számitja ki. Az alábbi ábra mutatja, hogyan lehet egy háromszög oldalaiból a tg(x) függvényt kiszámitani.

$$tg(x) = \frac{a}{b}$$

Szintaxis: TAN(<aritmetikai kifejezés>)

Példák:

```
10 PRINT TAN(π/2)    : REM OVERFLOW ERROR
20 PRINT TAN(45/57.29578):REM = TG(45)
30 X=(TAN(A)+TAN(B))/(1-TAN(A)*TAN(B))

READY.
```

Az első két példa a TAN hatását mutatja be, a másodikban a fokokban adott szöget először átszámitjuk radiánba. A harmadik példa a tangens függvényre vonatkozó addiciós tételt használja; X valójában TAN (A+B) .

Végrehajtás: Az argumentum értékének kiszámitása és ellenőrzése után a rutin a tg(x) = sin(x) / cos(x) képlet felhasználásával számitja ki a függvény értékét.

Hibalehetőségek: Amikor cos(x)≈O ?OVERFLOW ERROR hibaüzenetet kaphatunk.

TI és TI$

Fenntartott BASIC változók.

TI és TI$ a C-64 belső órájának segitségével a bekapcsolás óta eltelt időt jelzik. TI valós változó, ami azonban csak olvasható. A Ø. lapon található 'szabadon futó óra' másodpercenként körülbelül 60-szor kerül aktualizálásra, igy TI/60 a gép bekapcsolása óta eltelt másodperceket mutatja. TI$ egy hat karakteres sztring, amelynek két-két karaktere rendre az órát, a percet és a másodpercet adja. TI$ értéke értékadó utasitással változtatható.

```
10 TI$="081500"
20 TI$=O$+P$+M$
100 T=TI
110 IF TI-T<120 THEN GOTO 110
1000 PRINT MID$(TI$,1,2);":";MID$(TI$,3,2);":";
1010 PRINT RIGHT$(TI$,2):PRINT"]";:GOTO1000
5000 TI$="000000"
5010 REM  <PROGRAM>
5020 PRINT TI/60 : END
```

Az első két példa azt mutatja, hogy TI$ értékét a programból megadhatjuk. A sztringnek, ami TI$ uj értékét definiálja pontosan hat karakter hosszunak kell lennie. A harmadik példa 2 másodpercnyi időre felfüggeszti a program futását /ciklusban várakozik/. A negyedik példa az időt a digitális órákon szokásos xx:yy:zz alakban jelzi ki. Utolsó példa egy tetszőleges program futási idejének kiszámitására szolgál. A program futása előtt az órát TI$="ØØØØØØ" értékadással kinullázza, majd a program végét jelző END előtt kiirja a futási időt másodpercekben.

Végrehajtás: A 'szabadon futó' óra a Ø. lapon a 160-162. cimeken található és a hardver megszakitó rutin aktualizálja. TI$ értékét TI értékéből egy hosszadalmas ROM rutin számitja ki. TI$ értékét az interpreter a többi változó közt tárolja.

Hibalehetőségek: Ha olyan gépi-kódu rutint, vagy BASIC parancsot használunk, amelyik letiltja a megszakitásokat, az 'óra' pontatlanná válik, késik.

USR

Röviditės: uS Token: $B7 (183)
Belépési pont: $310 (784)
Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Aritmetikai függvény, amelyik a felhasználó által definiált gépi-kódu programot hajtja végre.

Szintaxis: USR(<aritmetikai kifejezés>). Az aritmetikai kifejezés értékének a 0-65535 intervallumba kell esnie /lekerekités után./ Ezenkivül a 784-786 cimen egy gépi-kódu utasitásnak kell lennie /ez általában JMP xxxx alaku/.

```
10 POKE 785,3*16+12:POKE 786,3
20 PRINT USR(1)
```

Szintaxis: VAL(< sztring kifejezés>). A <sztring kifejezés> értékeként egy legfeljebb 255 hosszu sztringet kell kapnunk.

Példák:

```
10 PRINT VAL("123.321")      : REM = 123.321
20 PRINT VAL("-123")         : REM = -123
30 PRINT VAL("1.2 E2")       : REM = 120
40 PRINT VAL("E")            : REM = 1
50 PRINT VAL("10000000000"): REM = 1E+10
60 PRINT VAL(LEFT$(TI$,2))   : REM = 0-24 KOZT
70 PRINT VAL("123+321")      : REM = 150
80 PRINT VAL("1.2.3")        : REM = 1.2
90 PRINT VAL("")             : REM = 0
100 PRINT VAL("1")+VAL("2"): REM = 3

READY.
```

Mint a fenti példák is mutatják, bármi is az argumentum értéke, a VAL függvény mindig előállit valamilyen számot. Ez gyakran lehet szemantikus hiba forrása. Utolsó példánk mutatja, hogy VAL aritmetikai függvény és ezért tetszőleges aritmetikai kifejezésben használható.

A VAL felismeri a +, - ,E jeleket , a tizedespontot(.) , és ezenkivül természetesen a 0-9 számjegyeket. Az első - szám részeként - nem értelmezhető karakter befejezi a sztring kiértékelését.

Végrehajtás: A rutin legnagyobb része egy sztring-szám konverter, amelyik végül is az #1 lebegőpontos akkumulátorban állit elő egy számot.

Hibalehetőség: nincs.

VERIFY

Röviditės: vE Token:$95 (149)

Belépési pont: $E164 (57703)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Ellenőrzi, hogy valamely periférián elmentett program megegyezik-e a memória megfelelő részén tárolt programmal.

Szintaxis: Megegyezik a LOAD szintaxisával.

Példák:

```
10 SAVE "PROG",8
20 VERIFY "PROG",8
100 SAVE "PROG" : REM CSEVELD VISSZA
110 VERIFY

READY.
```

Ugy véljük, a példák önmagukért beszélnek.

Végrehajtás: A VERIFY-t végrehajtó rutin nagyon hasonló a LOAD rutinhoz, azzal a különbséggel, hogy az egyes byte-ok tárolása helyett, a megfelelő memóriarésszel való összehasonlitás történik. A két funkció megkülönböztetésére a Ø. lapon levő $A(10) cimü memória szolgál (Ø=LOAD, 1=VERIFY).

Hibalehetőségek: Amikor programból hajtjuk végre a VERIFY parancsot, és az OK-val végződik, a program fut tovább. Ha hibát észlel az interpreter ?VERIFY ERROR hibajelzést kapunk és a program futása megszakad.

WAIT

Röviditès: wA Token: $92 (146)

Belépési pont: $B82C (47148)

Mód: Mind parancs, mind program-módban használható.

Az utasitás felfüggeszti a program végrehajtását, mig a paramétereiben specifikált esemény be nem következik.

Szintaxis: WAIT<aritmetikai kifejezés> , <aritmetikai kifejezés> [<aritmetikai kifejezés>]. Az első aritmetikai kifejezés a memória valamely cimét jelenti, és igy értékének a Ø-65535 intervallumba kell esnie. A másik két aritmetikai kifejezés értéke egy-egy byte-os egész szám lehet, igy Ø-255.

A WAIT L, M1, M2 utasitás először kiszámitja a

(PEEK (L) EOR M2) AND M1

értékét. Ha az eredmény nullától különböző, a BASIC program folytatódik; ha Ø, akkor az interpreter a fenti müveletet ismétli. L-nek tehát olyan cimnek kell lennie amit a hardver megszakitó rutin, vagy a perifériák használnak. /Ha M2-t nem adtuk meg, akkor csak PEEK (L) AND M1 hajtódik végre/.
Az az esemény, amelyik a BASIC program futásának folytatását eredményezi az L cim valamely bitjének /bitjeinek/ magasra és/vagy alacsonyra állitódása lehet. Az M1-ben magasra kell állitani azokat a biteket, amelyek értékére kiváncsiak vagyunk, a többit pedig alacsonyra. M2-ben azokat a biteket kell magasra állitani, amelyek értékének alacsonyra kell válnia a futás folytatásához. Ha például M1=00011000=24 és M2=00010000=16 akkor a program addig áll, mig az L cim 4. bitje alacsony és az 5. bitje magas. Mihelyt a 4. bit magas vagy az 5. bit alacsony lesz, a program fut tovább.

Példák:

```
WAIT  1,32,32
WAIT  553273,6,6
```

Az első példánkban a program addig várakozik, mig a kazettás egységen valamilyen billentyüt le nem nyomunk. Második példánkban addig vár a program, mig egy sprite a háttérrel nem ütközik. /Ehhez persze az kell, hogy a hardver megszakitó rutin mozgassa a sprite-ot./

Végrehajtás: A rutin kiszámitja a paramétereket, majd az előbb már vázolt ellenőrzési eljárás kezdődik meg. Ha a várt esemény nem következik be végtelen ciklust kapunk. Ebből a [STOP] billentyü lenyomva tartásával, majd a [RESTORE] lenyomásával léphetünk ki.

Hibalehetőségek: nincs.

4.2 SIMONS' BASIC utasitások

A következőkben röviden összefoglaljuk a C-64 egyik legnépszerübb BASIC kiterjesztésének, a SIMONS' BASIC-nek az utasitásait. Az I/O egységekkel, a grafikus lehetőségekkel és a hanggenerálással kapcsolatos utasitások a 6., 7. illetve 8. Fejezetben kerülnek ismertetésre. A SIMONS' BASIC alapszavait a következő részekre osztva ismertetjük:

- programszerkesztő utasitások,
- sztring müveletek,
- input utasitások /a billentyüzetről/,
- aritmetikai függvények,
- lemezegységre vonatkozó utasitások,
- vezérlésátadó utasitások,
- hibakezelő utasitások.

Programszerkesztő utasitások

KEY <sorszám>, <sztring>

Az első paraméterként szereplő sorszámu F gomb megnyomása az utasitás végrehajtását követően megegyezik a <sztring> -ben szereplő karakterek begépelésével. Összesen 16 F gomb létezik, ezek billentyüzése a következő:

[C= _ Fi

az F(i+8) gombnak számit. F12 billentyüzése tehát [C= _F4] .

DISPLAY

Kilistázza, hogy az egyes F billentyükhöz milyen sztringek tartoznak.

AUTO <kezdőszám> , <növekmény>

Automatikus sorszámozást biztosit programozáshoz. A [RETURN] megnyomása után a programsort tárolja, majd a sor elejére kiirja a

következő sorszámot. Az automatikus sorszámozást egy üres sor bevitelével leállithatjuk.

<u>RENUMBER</u> <kezdőszám> , <növekmény>

Ujraszámozza a programot.

<u>PAUSE</u>[<sztring>,]<aritmetikai kifejezés>

Az utasitás hatására a <sztring> kiiródik a képernyőre és a program futása az <aritmetikai kifejezés> értékének megfelelő ideig felfüggesztődik. Az időt másodpercekben kell megadni. A [RETURN] lenyomásával a program futása az idő letelte előtt folytatható.

<u>RESET</u> <aritmetikai kifejezés>

Az utasitás a DATA mutatót a paraméterben specifikált sorra állitja.

<u>MERGE</u> "<név>", <egységszám>

A MERGE paramétereinek jelentése azonos a LOAD utasitás paramétereivel. Az utasitás a <név> nevü file-ban levő programsorokat beszurja a C-64 memóriájában tárolt program sorai közé.

<u>PAGE</u> n

Az utasitás megadja, hogy a LIST hányasával listázza ki a programsorokat. n értékét 1-nél nagyobbra állitva a LIST hatására csak az első n programsor jelenik meg a képernyőn. A [RETURN] lenyomása n-esével folytatja a listázást. PAGE Ø a normális listázást állitja vissza.

<u>OPTION</u> n

Ha n értéke 10, az ezt követő listázások a SIMONS' BASIC alapszavait inverz formában irják ki a képernyőre vagy a nyomtatóra.

Ha a paraméter értéke ettől eltérő($\emptyset \leq n \leq 255$) akkor a listázás normális./A C-64 eredeti BASIC alapszavai nem inverz alakban iródnak ki!/

DELAY n

A listázás sebességét állitja. $\emptyset \leq n \leq 255$ lehet. A [SHIFT]billentyü lenyomásával hatása megszünik.

FIND <sztring>

Kilistázza a program azon sorszámait , amiben a <sztring> szerepel.

TRACE n

Ha n értéke 10, a program futása közben a képernyőn egy 'ablak' jelenik meg, amiben az éppen végrehajtott utasitások sorszáma látszik, egyszerre maximum 6.

RETRACE

A program szerkesztése után ujból kijelzi az utoljára végrehajtott utasitások sorszámát.

DUMP

Kiirja a memóriában tárolt változók értékeit

<változónév> = <érték>

alakban.

COLD

SIMONS' BASIC hideg-inditása. Hatására a C-64 ujra végrehajtja a teljes reset ciklust.

DISAPA:

Ezzel az utasitással kezdődő sorok a SECURE Ø végrehajtása után nem lesznek listázhatók.

SECURE Ø

Az utasitás végrehajtása után a DISAPA:-val kezdődő sorok nem látszanak a listázáskor. Csak a megfelelő memóriarekesz POKE-olásával hatástalanitható:

Például
```
1Ø DISAPA : PRINT "EZ ITT VAN"
SECURE Ø : LIST
```

hatására csak
```
1Ø
```
jelenik meg a képernyőn.

OLD

Hatástalanitja a NEW utasitást.

Sztring müveletek

INSERT (<sztring> , <sztring> , <aritmetikai kifejezés>)

A harmadik paraméterként megadott sorszámu karaktertől kezdődően a második <sztring> -be beszurja az első <sztring> -et.

INST (<sztring> , <sztring> , <aritmetikai kifejezés>)

A második paraméterként szereplő <sztring> karaktereit az <aritmetikai kifejezés> -ben megadott helytől kezdődően az első <sztring> -re cseréljük.

PLACE (<sztring>, <sztring>)

Az interpreter ellenőrzi, hogy az első paraméterként szereplő <sztring> előfordul-e a második <sztring>-ben. Ha igen, a függvény értéke az első előfordulás első karakterhelyére mutat. Ha Ø, akkor az első <sztring> nem fordul elő a második <sztring>-ben.

DUP (<sztring>, <aritmetikai kifejezés>)

A <sztring> értékét a második paraméter értékének megfelelő sokszor adja össze.

CENTRE <sztring>

Az utasitás a következő sor közepére kiirja a <sztring> -nek megfelelő szöveget.

AT (<aritmetikai kifejezés>, <aritmetikai kifejezés>)

A PRINT utasitásban elválasztóként a TAB, SPC stb. mellett az AT utasitás is szerepelhet. Hatására a nyomtatás az AT-ben specifikált karakterhelytől folytatódik.

USE <nyomtatási kép>,<változó> : PRINT

Az utasitás hatására a <változó> sztring kifejezés a <nyomtatási képnek> megfelelő formában kerül kiirásra. Ha a PRINT után szerepel a ; vagy a , nem kerül sor automatikus kocsi-vissza-soremelés kiirására.

A <nyomtatási kép> valójában egy sztring, amelyben szereplő # és . karaktereknek speciális jelentése van. A # jel a kiirandó sztring tizedespont előtti, illetve utáni számjegyeit jelenti. Például

USE "###.#####", X$: PRINT

a számot ugy irja ki, hogy az egész rész 3, a törtrész 5 karakterhelyet foglaljon el. A sztringben további karakterek is lehetnek, ezek a megfelelő helyen kiiródnak. Például

USE "$####", X$: PRINT

hatása X=2, 123, 1544 illetve 12331 és X$=STR$ (X) esetén rendre a következő:

```
$   2
$ 123
$1544
$2331
```

A USE "# # # # . #", X$: PRINT az X$="1236.58" értékét

```
1 2 3 6 . 6
```

alakban irja ki.

Input utasitások

FETCH "<sztring>", <aritmetikai kifejezés>, <változó>

Az utasitás hatása végsősoron megegyezik az INPUT <változó> hatásával; a <sztring> és <aritmetikai kifejezés> értékének megadásával azonban mód van az INPUT ellenőrzésére. A FETCH nem ad ?-jelet és a kurzor nem villog. A <sztring> a beirható karakterek tipusát jelenti:

<sztring>	beirható karakterek
"[Home]"	betük
"[CRSR⇓]"	betük kivételével minden
"ABCDE"	csak az A,B,C,D,E karakterek

Az <aritmetikai kifejezés> az inputsor maximális hosszát adja meg. Ennél több karaktert az interpreter nem fogad el. Az inputsor bevitelét a [RETURN] megnyomásával kell befejezni.

<változó> = INKEY

Az értékadás eredménye a benyomott F gomb indexe lesz /például 3, ha F3-at nyomtuk meg/.

ON KEY <sztring>, : GOTO <sorszám>

Az utasitás ellenőrzi, hogy valamely a <sztring>-ben szereplő karaktereknek megfelelő billentyü meg van-e nyomva. Ha igen, a vezérlésátadás végrehajtódik. Például a

```
300 ON KEY "1234567890", : GOTO 400
310 GOTO 300
```

programrész ciklusban várakozik addig, mig egy számjegy billentyüt le nem nyomunk. /Lásd még az alábbi két utasitást is!/

DISABLE

Az ON KEY utasitás az interpreter megszakitó rendszerébe avatkozik bele, ezért mihely a megfelelő billentyüt megnyomtuk, célszerü ezt a hatást megszüntetni. Erre szolgál a DISABLE utasitás. A fenti példa esetében a 400. sor általában egy DISABLE utasitással kell, hogy kezdődjön.

RESUME

Feltétel nélküli vezérlésátadás az utoljára végrehajtott ON KEY utasitásra.

Aritmetikai függvények

MOD(X,Y)

A függvény elosztja X-et Y-nal és a maradékkal tér vissza.

DIV (X,Y)

A legnagyobb olyan egész számmal tér vissza, amelyet Y-nal megszorozva még nem kapunk X-nél nagyobb számot. /= INT(X/Y)/

FRAC (X)

X törtrésze /= X - INT(X)/.

A SIMONS' BASIC lehetővé teszi bináris és hexadecimális konstansok használatát. Ezek 8 és 4 bináris, illetve hexadecimális jegyből kell, hogy álljanak. Például

```
%ØØØØ1Ø11   /= 11/
$ØØAF       /= 175/
```

EXOR (X,Y)

A 2-byte-os számmá konvertált X és Y bitjeire bitenként végrehajtja a 'kizáró vagy' logikai müveletet.

Lezemegységre vonatkozó utasitások

DISK <parancs>

Az utasitás hatása ekvivalens a következővel

```
OPEN 15,8,15
PRINT  15,<parancs>
CLOSE 15
```

DIR "$ vagy DIR "$:<szöveg>

Az utasitás hatására a lemez katalógusa vagy annak a szöveg - gel egyező nevü file-ja a képernyőre kerül. A ? és a * jelek használata a szokásos /lásd az 5. fejezetben/.

Vezérlésátadó utasitások

CGOTO <aritmetikai kifejezés>

Kiszámitott GOTO utasitás. Az <aritmetikai kifejezés> értékének megfelelő sorszámu sorral folytatódik a program végrehajtása.

IF <logikai kifejezés>THEN <utasitás> : ELSE: <utasitás>

Az ELSE alapszóval bővitett feltételes vezérlésátadó utasitás lehetővé teszi, hogy a <logikai kifejezés> = hamis esetben a vezérlés ne a következő programsorra, hanem az ELSE-t követő utasitásra kerüljön át.

REPEAT ... UNTIL

Az utasitáspár egy másfajta ciklusszervezési lehetőséget biztosit, mint a FOR...NEXT. A REPEAT utasitás alakja:

REPEAT <utasitás>

Az UNTIL alakja:

UNTIL <logikai kifejezés>

A REPEAT utasitás végrehajtásakor a verembe kerül a visszatérést biztositó CHRGET mutató és a REPEAT tokenje; majd a REPEAT-et követő <utasitás> hajtódik végre. Az UNTIL végrehajtása a <logikai kifejezés> kiértékelésével kezdődik. Ha igaz, a program végrehajtása folytatódik, ha nem, a vezérlés az utoljára végrehajtott REPEAT-ben szereplő <utasitás> végrehajtásával folytatódik. Ezt az interpreter ugy éri el, hogy a vermet végignézi, megkeresi a REPEAT tokent és visszaállitja a CHRGET mutatóját.

RCOMP: <utasitás> : [ELSE :<utasitás>]

A legutóbbi IF ...THEN...ELSE utasitás feltételét értékeli ki. Ha igaz, az első utasitás hajtódik végre, ha nem, a második. Ha hiányzik, a vezérlés hamis feltétel esetén a következő programsorra kerül.

LOOP...EXIT IF...END LOOP

A három egymással szorosan összefüggő utasitás lehetőséget biztosit a ciklusból bármelyik pontján történő kilépésre. Az egyes utasitások alakja a következő:

```
LOOP <utasitás>
EXIT IF <logikai kifejezés>
END LOOP
```

A LOOP utasitás hatására a verembe kerül a visszatérést biztositó CHRGET mutató, a programsor száma és a LOOP tokenje, majd végrehajtódik az utasitás .

Az EXIT IF utasitás végrehajtása a<logikai kifejezés> kiértékelésével kezdődik. Ha hamis, a következő utasitásra kerül a vezérlés. Ha igaz, az interpreter az utasitás sorszámánál nagyobb sorszámu programsorokban elkezdi az END LOOP utasitás keresését. Az első END LOOP utáni utasitásra kerül a vezérlés.

Az END LOOP utasitás az utoljára végrehajtott LOOP-ban levő <utasitás>-ra adja a vezérlést. Ehhez az interpreter végignézi a vermet és megkeresi az első LOOP tokent. Ezután a szükséges értékeket visszaállitja, a CHRGET mutatóját a LOOP utánra állitja.

PROC <név>

Az utasitás az utána kezdődő programrészt a <név>-vel jelöli meg. A SIMONS' BASIC két alábbi utasitásával lehet az igy kapott cimkékre hivatkozni:

CALL <név>

Feltétel nélküli vezérlésátadás a <név> cimkével megjelölt programrészre.

EXEC <név>

A <név> cimkéjü alprogram végrehajtása. A verembe kerül a programsor száma, a CHRGET mutató és az EXEC tokenja. Az alprogramot nem a RETURN hanem az alábbi utasitással kell befejezni:

END PROC

Az utasitás megkeresi a veremben található első EXEC tokent és az ott talált adatoknak megfelelő helyről folytatja a program végrehajtását. /Nem helyettesithető a RETURN utasitással./

LOCAL <változólista>

Az interpreter elmenti a <változólista>-ban szereplő változók értékét a legközelebbi GLOBAL utasitásig. Addig a változólistában a szereplő változókat - más célokra - tovább használhatjuk.

GLOBAL

A legutolsó LOCAL utasitásban használt változók elmentett értékeit visszatölti. A LOCAL-GLOBAL utasitáspárt általában az alábbi környezetben használjuk:

```
      PROC <név>
      LOCAL <változólista>
           ...
        <az eljárás törzse>
      GLOBAL
      END PROC
```

Hibakezelő utasitások

A C-64 interpreter ugy lett megtervezve, hogy hiba esetén a program futása szakadjon meg és a hibaüzenet kerüljön kiirásra. Néha azonban hasznos, hogy a programon belül is kezelni tudjuk a felmerülő hibákat. Erre szolgálnak az alábbi utasitások.

ON ERROR: <utasitás>

Az utasitás végrehajtása annyit jelent, hogy az interpreter tudomásul veszi, hogy hiba esetén az <utasitás>-t kell a programnak végrehajtania.

ERRN

Változó, ami hiba esetén a hiba számát /kódját/ tartalmazza.

ERRL

Változó, ami hiba esetén a hibát okozó programsor számát tartalmazza.

NO ERROR

Az utasitás megszünteti a hibakezelő rutin hatását és ezután hiba esetén a program futása megszakad.

OUT

Az utasitás a C-64 hibaüzeneteit kiirja és megszakitja a program futását, azonban az ON ERROR hatását nem szünteti meg. Például GOTO-val folytatva a programot a futás közben a hibakezelés az ON ERROR-nak megfelelően történik.

```
10 *=$033C
20 LDX #$05
30 LP LDA $61,X
40 STA $0400,X
45 LDA #$0D
46 STA $D800,X
50 DEX
60 BPL LP
70 RTS
```

Egyetlen példánk az #1 lebegőpontos akkumulátor tartalmát közvetlenül a képernyő első hat karakterpoziciójának helyére irja ki. Ilyen módon lehetőség nyilik annak tanulmányozására, hogyan tárolja a gép az egyes számokat.

USR(Ø) eredménye @@@@@@ vagyis Ø Ø Ø Ø Ø Ø

USR(1) eredménye A@@@@@ vagyis 129 128 Ø Ø Ø Ø

(inverz A@)

Végrehajtás: A rutin kiszámitja és ellenőrzi az argumentum értékét, majd az #1 lebegőpontos akkumulátorba helyezi. Ezután egy JMP $0310 utasitás kerül végrehajtásra. A RTS utasitás végrehajtása után a rutin folytatja a BASIC program végrehajtását. Amennyiben a USR függvénnyel értéket is szeretnénk visszaadni /például ?USR(1) + USR(2)/ akkor ezt az értéket az #1 lebegőpontos akkumulátorban kell hagynunk.

Hibalehetőségek: A BASIC interpreter nem ellenőrzi a gépi-kódu program futását. A USR használatára ugyanaz vonatkozik mint a SYS-re.

VAL

Rövidités: vA Token: $C5 (197)

Belépési pont: $B7AD (47021)

Mód: Mind parancs, mind program módban használható.

Az argumentumaként szereplő sztring kifejezés numerikus értékét számitja ki. A sztringet első - szám részeként már nem értelmezhető - karakteréig dolgozza fel.

5. Fejezet

LEMEZEGYSÉG

5.1 Bevezetés

Ebben a fejezetben a C-64-hez csatlakoztatható VIC-1541 tipusu lemezegység használatát ismertetjük. A C-64-hez a Commodore cég ma már 'kemény' vagy más néven Winchester lemezeket is forgalmaz, mégis leggyakrabban háttértárolóként hajlékonylemez /floppy/ tárolót használnak. A C-64-hez lehetőség van még kazettás egység csatlakoztatására is, ennek a lassusága és megbizhatósága azonban még a legigénytelenebbeket sem elégitheti ki.

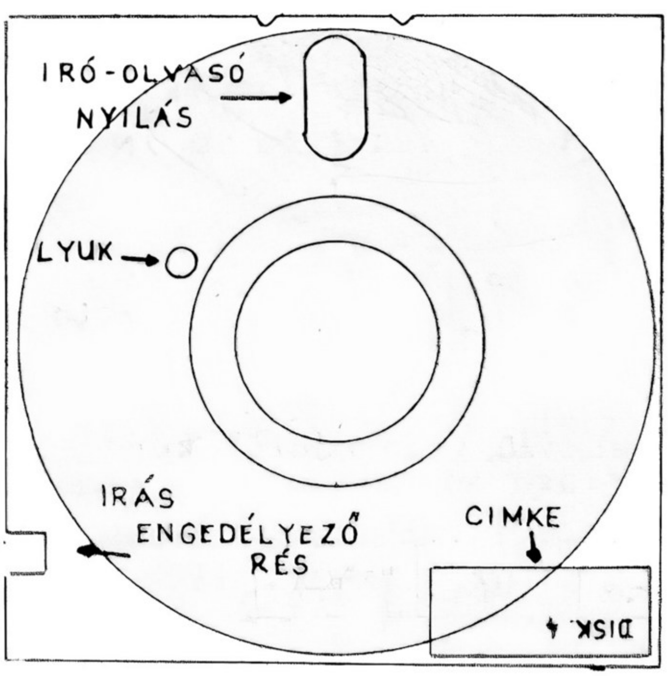
A legtöbb lemezegység - igy a VIC-1541 is - egy iró/olvasó, illetve egy törlő fejjel rendelkezik, amelyeket egy léptető motor segitségével lehet a lemez megfelelő sávja fölé pozicionálni. A motor mindig sugárirányban mozgatja a fejeket, egy-egy lépés nagysága megközelitőleg 1/40 inch. A lemezen annak a sávnak a szélessége, amelyen az irás végül is történik, körülbelül 1/80 inch. A lemezegység motorja nagy sebességgel forgatja a lemezt, amelyik a centrifugális erő hatására elveszti hajlékony jellegét, és igy lehetővé válik az iró/olvasó fej mozgatása.

A lemezegység számos áramkört, érzékelőt tartalmaz, amelyek lehetővé teszik a léptető motor vezérlését, az irást engedélyező rés meglétének ellenőrzését, elolvassa a lemezegység adott sávját stb. A VIC-1541 lemezegység egy önálló 16K-s operációs rendszert /DOS/ tartalmaz, amelyik a lemezegység kezelésén tulmenően a C-64-gyel való kommunikációt is biztositja. A DOS használata nagyfoku önállóságot eredményez, ami lehetővé teszi, hogy a központi egységtől függetlenül is dolgozhasson. Elérhető

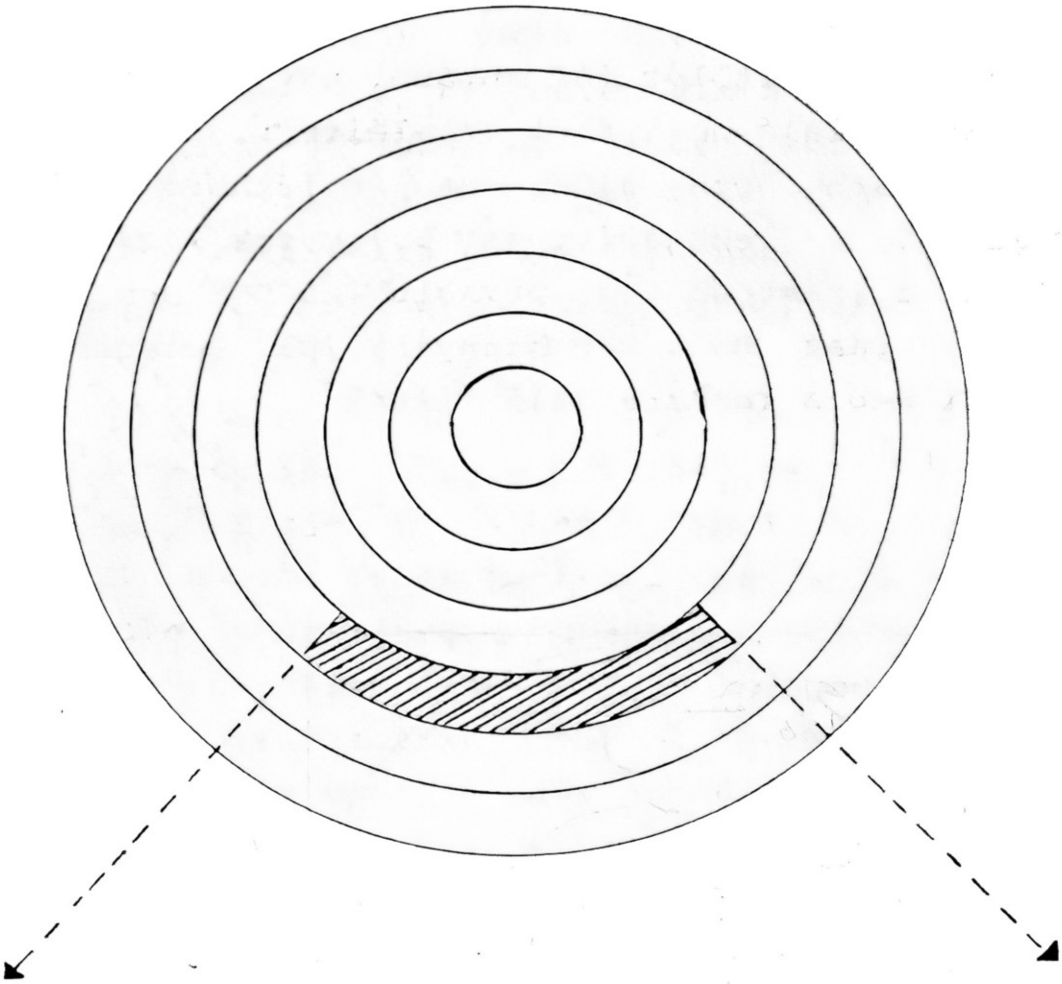
például, hogy a lemezegység egy file-t a sornyomtatón listázzon, miközben a C-64 valami más feladatot végez.

A C-64 lemezegység kimenete /SERIAL PORT/ ugy lett megtervezve, hogy egyszerre 5 lemezegység és egy nyomtató legyen rácsatlakoztatható. Ebben az esetben természetesen a lemezegységek számát /ami - a priori - 8/ módositani kell.

Az alábbi ábra megközelitőleg jól ábrázol egy lemezt. A négyzet a lemezt magában foglaló boritékot szemlélteti, a kör alaku rész a mágneses adathordozó valódi /de nem látható/ szélét mutatja. Az irásvédő rés lehetővé teszi a lemezek fizikai védelmét. Amennyiben az irásvédő rést kivágtuk, a DOS nem akadályozza meg a lemezre irást. Ha a rés hiányzik /pl. leragasztottuk/, a DOS nem engedi meg a lemezre való irást.

A DOS a lemezre sávonként /track/ irja az információt. A sávok koncentrikus körgyürük. A lemezen 35 sáv helyezkedik el, amelyeket kivülről 1-gyel kezdődően számoz meg a rendszer. A sávra szeletenként, szektoronként /sector/ egy blokknyi adat /256 byte/ információ kerül felirásra ugy, ahogy ez az alábbi ábrán látható:

Egy szektorba a következő információk kerülnek rögzitésre:

SYNC	08	ID1	ID2	TRACK	SECTOR	ELL. ÖSSZEG	GAP1	SYNC

07	256 byte adat	ELL. ÖSSZEG	GAP2

A DOS rendszer automatikusan gondoskodik ezeknek az elhelyezéséről. A programozó feladata csupán a 256 adatbyte-nak a pufferban való elhelyezése. A lemezegység - eltérően a legtöbb gyártótól - a külső /alacsonyabb sorszámu/ sávokba sürübben ir, és igy ott több szektor fér el:

Sáv /track/ sorszáma	A szektorok indexelése	Összes szektor
1-17	0-20	21
18-24	0-18	19
25-30	0-17	18
31-35	0-16	17

A fenti adatokból is látható, hogy a lemezre összesen 683 blokknyi információ fér el. Ezek közül a DOS 19 blokkot szervezési célokra használ, ezért egy lemez tárolókapacitása 168566 byte /664 blokk/.

A lemezegység és a lemezek megfelelő karbantartása esetén egy bit meghibásodásának a valószinüsége igen kicsiny /$\approx 10^{-11}$/. A DOS rendszerhibák ennél gyakoribbak. A DOS, ha hibát észlel, az iró/olvasó fejet a lemez széléig lépteti, majd ujból megkisérli az olvasást. Ezt az eljárást tizszer ismétli, és csak azután ad hibajelzést.

5.2 Az adatok tárolása

A DOS a lemezen tárolt adatokról nyilvántartást vezet, ami rögziti, hogy a lemez mely sávjai és szektorai tartalmaznak információt; milyen programokat, adatfile-okat tárolunk a lemezen stb. A DOS két módot kinál a lemezre való irásra/olvasásra. Az első esetben a lemez katalógusában /directory/ szereplő file-okat használjuk, a második esetben közvetlenül az általunk kiválasztott blokkból irunk /vagy onnan olvasunk ki/ információt.

Ebben a részben azokat a legfontosabb fogalmakat ismertetjük, amelyek az adattárolás megértéséhez feltétlenül szükségesek.

Szekvenciális file A szekvenciális file-ok lemezen és kazettán egyformán használhatók. A file adatait csak egymás után - a kiirás sorrendjében - tudjuk visszaolvasni /ami a szalagon természetes/. A lemezegységen tárolt szekvenciális file használata azonban lényegesen gyorsabb, s ismételt használatához nem kell ujra csévélni a szalagot. A kazettás egységen egyszerre csak egy file lehet megnyitva, mig a lemezes egységen maximum 10.

A szekvenciális file adatbyte-ok egymásutáni sorozatától mindössze annyiban tér el, hogy rekordokra oszlik. Egy-egy rekord végét a CHR$(13) byte jelzi. Az INPUT# utasitás egyszerre egy rekordot olvas be a lemezről, mig a GET# utasitás karakterenként /byte-onként olvas/, beleértve a rekordok végét jelző CHR$(13) karaktert is. A szekvenciális file végét - ha nem használtunk speciális jelzőket - az ST állapotváltozó nullától eltérő értéke jelzi /lásd ST-t a 4. fejezetben!/. A PRINT# utasitás, amikor egy sor feldolgozását befejezte, automatikusan küld egy CHR$(13) karaktert még a lemezre, igy lehetőség van az INPUT# használatára, amelyik input-sornak a következő rekordot tekinti. Ha az inputsor tartalmaz vesszőt /,/ vagy kettőspontot /:/ az adatok elkülönitésére, akkor az INPUT# X,X$,Y$,Z$ tipusu utasitások segitségével lehetőségünk van ezeket külön-külön is visszaolvasni.

Amikor például a PRINT#8,X$; CHR$(13); utasitást többször is használjuk, akkor egy ilyen eredményt kapunk:

```
Byte:  1 2 3 4 5 6  7 8 9 0 1 2 3  4 5 6 7 8
File:  K U T Y A[R] M A C S K A[R]  E G E R[R]

       <---------->  <------------>  <------->
        1. rekord     2. rekord      3. rekord
```

Program file A lemezegység lehetőséget biztosit a C-64 programjainak SAVE utasitással való tárolására, ami azután a LOAD utasitás segitségével visszatölthető. A program file-ok speciális szekvenciális file-ok és szekvenciális file-ként is olvashatók. A file első két byte-ja azt a memóriahelyet tartalmazza, ahová a programot be kell tölteni, ezután következik maga a program abban a formában, ahogy a memóriából kiirtuk.

Katalógus /Directory/ A DOS a lemezen tárolt file-ok kezdéséhez szükséges információt a 18. sáv 0. szektorában kezdődő katalógusban tárolja. Ezek az információk a következők:

/i/ a lemez neve és azonositó száma;

/ii/ a lemez formája;

/iii/ a lemezen levő file-ok neve, tipusa és hogy hány blokkot foglalnak el külön-külön a lemezen;

/iv/ melyek a foglalt blokkok.

A katalógusra a különböző utasitásokban a $ jellel lehet hivatkozni. A katalógus egy speciális program file-nak tekinthető, amely például a LOAD "$",8 utasitással betölthető a memóriába és kilistázható. A /iv/ alatti információ azonban nem képezi részét ennek a file-nak.

A blokk foglaltság jelzésére 140 byte szolgál a katalógus elején. A katalógusnak ezt a részét BAM-nak hivjuk az angol elnevezés /block availability map/ alapján. A következő /5.7/ oldalon a katalógus első blokkját listáztuk ki, amelyen jól látható, hogyan helyezkednek el a fenti részek a lemezen.

Mint látható, a blokk első két száma mindig a file következő blokkjának sáv- illetve szektorszámát adja meg. /Nemcsak a katalógus van igy szervezve, hanem valamennyi szekvenciális- és program file/. Mivel 0 sorszámu sáv nincs, ezért a 0 sáv a file utolsó blokkját jelenti. Ebben az esetben a 2. byte az adott

18. sáv Ø. szektor:

(következő sáv, szektor) (BAM)

```
12 01 41 00 15 FF FF 1F 15 FF FF 1F 15 FF FF 1F :  A   ππ   ππ   ππ
15 FF FF 1F 15 FF FF 1F 15 FF FF 1F 15 FF FF 1F : ππ   ππ   ππ   ππ
15 FF FF 1F 15 FF FF 1F 15 FF FF 1F 15 FF FF 1F : ππ   ππ   ππ   ππ
15 FF FF 1F 15 FF FF 1F 11 D7 5F 1F 00 00 00 00 : ππ   ππ   O←
00 00 00 00 00 00 00 00 10 EC FF 07 00 00 00 00 :           ▪π
00 00 00 00 0A B0 C3 07 13 FF FF 07 13 FF FF 07 :      ┌   ππ   ππ
13 FF FF 07 12 FF FF 03 12 FF FF 03 12 FF FF 03 : ππ   ππ   ππ   ππ
12 FF FF 03 12 FF FF 03 12 FF FF 03 11 FF FF 01 : ππ   ππ   ππ   ππ
11 FF FF 01 11 FF FF 01 11 FF FF 01 11 FF FF 01 : ππ   ππ   ππ   ππ
31 35 34 31 54 45 53 54 2F 44 45 4D 4F A0 A0 A0 :1541TEST/DEMO
A0 A0 5A 58 A0 32 41 A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 :  ZX 2A
00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 :
00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 :
00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 :
00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 :
00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 00 :
```

(file tipus (PRG)) (következő sáv, szektor) (a file mérete blokkokban) (a file neve (16 karakter))

```
12 04 82 11 00 48 4F 57 20 54 4F 20 55 53 45 A0 :  ▮▮  HOW TO USE
A0 A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 0D 00 :
00 00 82 11 03 48 4F 57 20 50 41 52 54 20 54 57 :  ▮▮  HOW PART TW
4F A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 05 00 :O
00 00 82 11 09 56 49 43 2D 32 30 20 57 45 44 47 :  ▮▮  VIC-20 WEDG
45 A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 04 00 :E
00 00 82 13 00 43 2D 36 34 20 57 45 44 47 45 A0 :  ▮▮  C-64 WEDGE
A0 A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 01 00 :
```

(a katalogus utolsó blokkja)

```
00 FF 82 10 01 44 49 52 A0 A0 A0 A0 A0 A0 A0 A0 : π▮▮  DIR
A0 A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 04 00 :
00 00 82 10 03 56 49 45 57 20 42 41 4D A0 A0 A0 :  ▮▮  VIEW BAM
A0 A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 06 00 :
00 00 82 10 07 43 48 45 43 4B 20 44 49 53 4B A0 :  ▮▮  CHECK DISK
A0 A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 04 00 :
00 00 82 10 0F 44 49 53 50 4C 41 59 20 54 26 53 :  ▮▮  DISPLAY T&S
A0 A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 0E 00 :
00 00 82 14 02 50 45 52 46 4F 52 4D 41 4E 43 45 :  ▮▮  PERFORMANCE
20 54 45 53 54 00 00 00 00 00 00 00 00 00 09 00 : TEST
00 00 82 14 07 53 45 51 55 45 4E 54 49 41 4C 20 :  ▮▮  SEQUENTIAL
46 49 4C 45 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 05 00 :FILE
00 00 82 0F 01 52 41 4E 44 4F 4D 20 46 49 41 4C :  ▮▮  RANDOM FIAL
A0 A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 0D 00 :
00 00 82 15 00 46 49 4C 45 20 43 4F 50 59 A0 A0 :  ▮▮  FILE COPY
A0 A0 A0 A0 A0 00 00 00 00 00 00 00 00 00 08 00 :
```

blokkon belül az utolsó, még a file-ba tartozó byte sorszámát jelenti.

Egy-egy szektor foglaltságát 4 byte jelzi. Az első byte a sáv /track/ szabad byte-jainak számát adja meg, az azt követő 24 bit pedig a sávok foglaltságát jelzi. Ø byte foglaltat, az 1 szabadot jelent. A nem létező szektoroknak megfelelő utolsó bitek mindig nullák.

Véletlen file Mint már utaltunk rá, lehetőségünk van egy tetszőleges blokk tartalmát a lemezegység pufferébe olvasni, illetve a puffer tartalmát egy tetszőleges blokkba beirni. /Ez akár a 18. sáv 0. szektora is lehet, ami azt jelenti, hogy a BAM-ot is át tudjuk irni./ Ennek a lehetőségnek a használatát a # nevü pszeudo-file megnyitásával érhetjük el. A # file valójában a lemezegység pufferét jelenti, és a szokásos iró/olvasó utasitásokon kivül további utasitásokat kell kiadnunk, ami a puffer és a lemez megfelelő blokkja közti adatátvitelt biztositja. További lehetőséget biztosit a relativ file-ok használata.

5.3 A 15. csatorna használata

A lemezegység 15-ös csatornája, az ugynevezett parancs vagy hiba csatorna speciális funkciót tölt be. Ezen keresztül adhatunk közvetlen utasitásokat a DOS-nak, illetve olvashatjuk el a DOS hibaüzeneteit. A csatornát általában az

```
OPEN 15,8,15
```

utasitással nyitjuk meg.

Lemezek formázása Valahányszor egy uj, még eddig nem használt lemezt akarunk használni, a lemezt először formázni kell. A DOS ilyenkor elhelyezi a megfelelő szinkronizációs jeleket, felirja az üres katalógust stb. Az utasitás alakja:

```
PRINT#15, "NEW :<név>, id"
```

vagy röviditve:

PRINT#15, "N :<név>, id"

A <név> karaktersorozat a lemez neve lesz. A név csak a katalógusba kerül beirásra, mig az id két karakteres azonositó valamennyi blokkba. Ha két kiiró utasitás között kicseréljük a lemezt, a DOS érzékeli, hogy uj id azonositóju lemezzel dolgozik. A fenti utasitás

PRINT# 15, "N :<név>"

alakja csak a katalógust törli, de nem formázza ujra a lemezt, és csak a nevet változtatja meg.

A NEW DOS-parancs természetesen használt lemezekre is kiadható, de ebben az esetben a rajta levő információ teljes egészében elvész. Használata előtt tehát mindig győződjünk meg róla, hogy a rajta levő adatokra már nincs szükségünk.

A lemezegység inicializálása Elsősorban DOS rendszerhiba után előfordulhat, hogy a lemezegység pufferében tárolt BAM nem egyezik meg a lemezen levő BAM-mal. Ez meglevő file-ok felülirását eredményezheti. Ilyen esetben célszerü a lemezegységet inicializálni, melynek hatására a DOS ujra olvassa a BAM-ot. Az utasitás ekvivalens a lemez kivételével, a lemezegység ki majd bekapcsolásával, a lemez visszahelyezésével, végül a 15. csatorna ujbóli megnyitásával. Az utasitás alakja:

PRINT#15, "INITIALIZE" vagy röviditve:
PRINT#15, "I"

File-ok törlése Lehetőség van egy vagy több file törlésére. A törlés nem jelenti a fizikai törlést, csupán a katalógusban jelzi egy bit, hogy a szóban forgó file már nem létezik. Amikor legközelebb egy file-t hozunk létre, az irja felül a lemez

megfelelő részeit. Az utasitás alakja:

PRINT#15, "SCRATCH :<név>" vagy
PRINT#15, "S :<név>"

A névben szereplő * illetve ? karakterek jelentése speciális. A * karakter csak a név utolsó karaktere lehet. Ebben az esetben az összes, azzal a névvel kezdődő file törlődik. Ha a

PRINT#15, "S : GRID*"

utasitást adjuk ki, akkor törlődnek a következő programok: GRID, GRIDBOOT, GRIDRUNNER stb. A kérdőjel azt jelenti, hogy lényegtelen, azon a helyen milyen betü áll. Ha a katalógus tartalmazza a PEK, POK, PIK nevü programokat, akkor a

PRINT#15, "S : P?K"

valamennyit törli.

<u>A lemez ujraszervezése</u> Ha egy lemezt már sokat használtunk, akkor az egy file-hoz tartozó blokkok össze-vissza helyezkednek el a lemezen, és a DOS igen lassan tudja csak olvasni őket. Lehetnek a lemezen az OPEN utasitással megnyitott, de szabályosan le nem zárt file-ok is. A lemez rendbetételére a

PRINT#15, "VALIDATE" vagy röviditve a
PRINT#15, "V"

utasitást használhatjuk. Az utasitás hatására a DOS ujraszervezi a lemezeken levő adatokat, anélkül, hogy azok tartalmát megváltoztatná. A VALIDATE DOS-parancs törli a véletlen-file blokkjait, ezért olyan lemez esetén, amelyik tartalmaz véletlen-file-t is, semmiképp se használjuk.

<u>File-ok átnevezése</u> Néha szükség lehet arra, hogy egy file-nak megváltoztassuk a nevét. Ezt a következő utasitással érhetjük el:

PRINT#15, "RENAME :<uj név> = <régi név>"
PRINT#15, "R :<uj név>=<régi név>"

<u>File-ok másolása és összefűzése</u> Lehetőségünk van egy file másolatát ugyanazon a lemezen, de más név alatt létrehozni:

PRINT#15, "COPY :<uj név> = <régi név>" vagy
PRINT#15, "C :<uj név> = <régi név>"

A COPY DOS-parancsot maximum négy file összefűzésére is használhatjuk. A COPY ebben az esetben csak szekvenciális file-okat tud összefűzni:

PRINT#15, "COPY :<uj név>=<régi név1>,<régi név2>,<régi név3>,
< régi név4> "

<u>A hibacsatorna olvasása</u> A 15. csatorna az

INPUT#15, A$, B$, C$, D$

utasitással olvasható. Az A$, B$, C$, D$ értékei a DOS hibaüzenetét tartalmazzák. Az egyes változók jelentése:

A$ = a hiba számkódja;
B$ = a hiba megnevezése;
C$ = a sáv
D$ = a szektor } száma, amihez a hiba kapcsolódik.

Az A$, C$, D$ csak számjegyeket tartalmaz, ezért az INPUT utasitásban aritmetikai változatokkal helyettesithetjük őket.

5.4 Program file-ok használata

Programok lemezen való tárolására, illetve visszatöltésére speciális utasitások állnak rendelkezésre. A DOS a tárolásra és töltésre a lemezegység 0. illetve 1. csatornáját használja, ezért ezeket adatcsatornaként nem lehet üzemeltetni.

<u>Programok töltése</u> A lemezen tárolt programok töltésére a LOAD utasitás szolgál. Alakja:

LOAD <név>, <egységszám> ,<mód>

A <név> a program nevét definiáló sztringkifejezés; az <egységszám> a lemezes egység sorszámát adja meg, ami általában 8 vagy 9. A <mód> értéke 0 vagy 1 lehet, /ha nem irjuk ki, az 0-nak felel meg/. <mód>= 1 esetén a program a memóriába pontosan oda iródik vissza, ahonnan a SAVE utasitással elmentettük. <mód>= 0 esetén a program a BASIC munkaterület elejére töltődik be.

A katalógus a LOAD "$", 8 utasitással tölthető be, majd LIST utasitással olvasható.

A LOAD részletes ismertetése a 4. fejezetben található.

Programok tárolása A memóriában tárolt programokat a SAVE utasitás segitségével menthetjük ki lemezre. Az utasitás formája:

SAVE <név>, <egységszám> ,<mód>

A <név> és <egységszám> jelentése ugyanaz, mint a LOAD utasitásban. /A <mód>-értékét a gép semmire sem használja, csupán azért szerepelhet, mert a két utasitás szintaxisát ugyanaz a rutin ellenőrzi./

Az utasitás - feltéve, hogy <név> nevü file még nincs a lemezen - létrehoz a lemezen egy uj, <név> nevü file-t és a memóriában tárolt program tartalmát elmenti a file-ba. Ha a file már létezik, a mentés nem történik meg és hibajelzést kapunk. Ezt elkerülendő a SAVE első paraméterét

"@ : <név>"

alakban kell megadnunk. Ennek hatására a DOS először törli a meglévő file-t, majd a SAVE normálisan végrehajtódik.

Programok ellenőrzése A

VERIFY <név>, <egységszám>

utasitás ellenőrzi, hogy a <név> nevü file tartalma megegye-

zik-e a C-64 memóriájában tárolt programmal. Részletek a 4. fejezetben találhatók.

Példák Szükségünk lehet egy lemezen tárolt program kezdőcimének ismeretére. Mint már emlitettük, a kezdőcim a megfelelő file első két byte-ja. Ennek megfelelően a következő program egy tetszőleges program file kezdőcimét állitja elő:

```
10 INPUT "FILE NEV";N$
20 OPEN 1,8,2,N$+",PRG,READ"
30 GET#1,X$:IF X$="" THEN X$=CHR$(0)
40 GET#1,Y$:IF Y$="" THEN Y$=CHR$(0)
50 X=ASC(X$):Y=ASC(Y$)
60 PRINT "KEZDOCIM=";X+256*Y
70 CLOSE1
```

Elképzelhető, hogy olyan gépi kódu programunk van, amelyet a SAVE utasitással nem tudunk azonnal kiiratni. Ilyen eset állhat elő, ha BASIC-ből állitjuk elő az utasitásokat. Ilyenkor a program file-ba közvetlenül kell irnunk. Erre példa a következő programrész, amelyik a BASIC munkaterület elején elhelyezkedő program file-t állit elő. /A programot töltsük be és inditsuk el!/

```
10 OPEN 1,8,2,"GEPIKOD,PRG,WRITE"
20 PRINT#1,CHR$(1)CHR$(8);
30 PRINT#1,CHR$(162)CHR$(0)CHR$(138)
40 PRINT#1,CHR$(157)CHR$(0)CHR$(4)CHR$(232)CHR$(208);
50 PRINT#1,CHR$(249)CHR$(96)
60 CLOSE1
```

Program file-ok közvetlen irásával és olvasásával elérhetjük programrészek egymáshoz füzését. A következő oldal elején látható rövid program ezt a feladatot végzi el. A 120-160 sorszámu programsorok a PROG1 file karaktereit átmásolják a PROGEREDO nevü file-ba, kivéve az utolsó két ∅ byte-ot. A PROG2 file másolását a két első byte /a kezdőcim/ kihagyásával /190. sor/

kezdjük, majd karakterenként átmásoljuk. A program az APPEND utasitást szimulálja.

```
100 OPEN 2,8,2,"PROG1,P,R"
110 OPEN 3,8,3,"PROGEREDO,P,W"
120 GET#2,X$
130 Y$=X$:GET#2,X$:IF ST<>0 GOTO 170
140 IF Y$="" THEN Y$=CHR$(0)
150 PRINT#3,Y$;
160 GOTO 130
170 CLOSE 2
180 OPEN 4,8,4,"PROG2,P,R"
190 GET#4,Y$:GET#4,Y$
200 GET#4,Y$:IF ST<>0 GOTO 230
210 PRINT#3,Y$;
220 GOTO 200
230 PRINT#3,CHR$(0);
240 CLOSE 3: CLOSE 4
```

Következő példánk olyan programot mutat be, ami nem csak a programok összefűzését végzi el, hanem át is számozza a programsorok elején levő mutatókat.

```
5 INPUT "ELSO FILE NEVE=";E$
6 INPUT "MASODIK FILE NEVE=";M$
7 INPUT "EREDO FILE NEVE=";F$
10 OPEN 2,8,2,E$+",P,R":OPEN 3,8,3,F$+",P,W"
20 GOSUB 900,ME=NE:GOSUB 1100:EL=0:MUT=NE
30 PRINT"KEZDOCIM=";NE:GOSUB 2000
40 CLOSE 2:OPEN 2,8,2,M$+",P,R"
50 GOSUB 900:EL=MUT-NE:MUT=NE:GOSUB 2000
60 PRINT#3,CHR$(0);CHR$(0);:CLOSE2 : CLOSE 3:END
900 GOSUB 1000:Y$=X$:GOSUB 1000:NE=256*ASC(X$)+ASC(Y$):RETURN
1000 GET#2,X$:IF X$="" THEN X$=CHR$(0)
1010 RETURN
1100 Y$=CHR$(ME/256):X$=CHR$(ME AND 255):PRINT#3,Y$;X$;:RETURN
1200 FOR I=1 TO DB:GOSUB1000:PRINT#3,X$;:NEXT I:RETURN
2000 GOSUB 900:IF NE=0 THEN RETURN
2010 DB=NE-MUT-2:MUT=NE:ME=MUT+EL
2020 GOSUB 1100:GOSUB 1200:GOTO 2000
```

5.5 Szekvenciális file-ok használata

A bevezetőben már vázoltuk, mik is azok a szekvenciális file-ok. Ebben a paragrafusban használatukról lesz szó.

A file megnyitása Mielőtt a file-t használnánk, a megfelelő OPEN utasitás segitségével meg kell nyitnunk. Ennek alakja:

OPEN lf, <egység>, <csatorna>, "<név>,<type>,<mód>"

lf a file logikai száma, ami alatt a BASIC interpreter nyilvántartásba veszi. Az <egység> értéke általában 8, de amennyiben a lemezegységet átprogramoztuk, lehet ettől eltérő is. A <csatorna> a lemezegység lehetséges 2-14 sorszámu adatcsatornái közül jelöl ki egyet. A <név> a megnyitandó file neve, <type> pedig a tipusa. <type> megengedett értékei a következők:

type	jelentés
PRG	program file
SEQ	szekvenciális file
USR	felhasználói file /5.8 -ban/
REL	relativ file /5.8 -ban/

<mód> lehetséges értéke READ vagy WRITE. A fenti szavak első betüjükkel rövidithetők.

Következő példánkban irásra megnyitunk egy szekvenciális file-t és 25 egész számot irunk bele:

```
10 OPEN 15,8,15:PRINT#15,"S:PROBA"
20 OPEN 1,8,2,"PROBA,SEQ,WRITE"
30 FOR  J=1 TO 25
40 X$="SZAM "+STR$(J)
50 PRINT#1,X$;CHR$(13);
60 S=ST
70 INPUT#15,E1,E2$,E3,E4
80 PRINT X$E1",","E2$",","E3",","E4",","S
90 NEXT J
100 CLOSE 1: CLOSE15
```

Az első sor törli az esetleg meglevő PROBA nevü file-t, majd a következő sor megnyitja irásra. Az 50. sorban történik az X$ értékének, majd rögtön azt követően egy 'rekord vége' jelnek a kiirása a file-ba. Az X$ igy az INPUT utasitással majd visszaolvasható lesz. A 100. sorban a CLOSE 1 utasitás lezárja a PROBA-t.

Ugyanezt a file-t a következő programrésszel olvashatjuk vissza:

```
110 OPEN 15,8,15:OPEN 1,8,2,"PROBA,SEQ,READ":PRINT"♫"
120 FOR J=1 TO 25
130 INPUT#1,X$
140 S=ST
150 INPUT#15,E1,E2$,E3,4
160 PRINT X$E1","E2$","E3","E4","S
170 NEXT J
180 CLOSE 1 :CLOSE 15:END
```

Ugyanezt a feladatot a GET# utasitás segitségével is megoldhatjuk:

```
110 OPEN 15,8,15:OPEN 1,8,2,"PROBA,SEQ,READ":PRINT"♫"
120 X$=""
130 GET#1,A$:S=ST
140 IF A$="" THEN A$=CHR$(0)
150 IF A$<>CHR$(13) THEN X$=X$+A$:GOTO 130
160 INPUT#15,E1,E2$,E3,E4
170 PRINT X$E1","E2$","E3","E4","S
180 IF S=0 THEN 120
190 CLOSE 1 : CLOSE 15 : END
```

Az X$ előállitását 130-160. sorok végzik. Az X$-hoz egészen addig adjuk hozzá az utoljára beolvasott A$ karaktert, mig egy CHR$(13) jelet nem olvasunk /150. sor/. Ezután kerül sor az X$ illetve a hibaüzenet kiirására. A program előnye, hogy ismeretlen számu rekordot is feldolgozhatunk a segitségével. /Valódi haszon persze akkor van, ha nem ismerjük a rekordstruktúrát./

5.6 Véletlen file-ok használata

A bevezetőben már emlitettük, hogy lehetőség nyilik az egyes blokkok közvetlen irására, illetve olvasására. Ahhoz, hogy a DOS ebben az üzemmódban dolgozzon egy # nevü pszeudo-file-t kell megnyitnunk, ami valójában a lemezegység valamelyik pufferét jelenti. /Ezenkivül mindenképp szükségünk van a 15. csatorna megnyitására is/:

OPEN lf, <lemezegység>, <csatorna>, "# [<sorszám>]"

lf a file logika file-száma, amire az I/O utasitásokban hivatkoznunk kell, <lemezegység> a lemez száma /ez általában 8/; <csatorna> azt az adatcsatornát jelenti, amin keresztül az adatátvitel zajlik. Értékének a 2-14 tartományba kell esnie. Az opcionális <sorszám> a puffer sorszámát adja meg, ha elmarad a DOS maga választja meg, melyik puffert használja. Például

OPEN 15,8,15 : OPEN 1,8,2,"# "

utasitja a DOS-t a közvetlen elérésü üzemmód használatára. A lemez és a puffer közti adatátvitelt a 15. csatornán DOS-parancsokkal szabályozhatjuk. A puffert az INPUT# és a GET# utasitásokkal, mint 1-es file-t olvashatjuk, illetve a PRINT# utasitással irhatunk bele.

A következőkben összefoglaljuk a közvetlen elérésü üzemmód DOS-parancsait.

B-R

BLOCK-READ utasitás

A DOS-parancs lehetővé teszi egy tetszőleges blokk olvasását a lemezről.

Szintaxis: PRINT#hf, "BLOCK-READ:"; <csatorna>; <meghajtó>; <sáv>; <szektor> vagy

PRINT#hf, "BLOCK-READ:<sztring>"

Az utasitás fenti alakjában a hf a 15. csatornának megfelelő logikai file-szám /ami általában 15/. <csatorna> a # pszeudo-file megnyitásában szereplő csatornaszám. <meghajtó> jelen esetben mindig 0. /Olyan lemezegység esetén, amelyik két lemezmeghajtót is tartalmaz, <meghajtó> értéke 0 vagy 1 lehet./ A <sáv> és <szektor> annak a blokknak a paraméterei, amit a pufferbe szeretnénk beolvasni. Az utasitás második formájában a <sztring> négy karakterének ASCII kódja felel meg a fenti négy értéknek. A "BLOCK-READ:" szövegrész az utasitásban a "B-R:" és "U1:" szöveggel helyettesithető. /Lásd a USER utasitást./

Következő példánk a lemez megadott blokkját olvassa be a C-64 memóriájába és irja ki a képernyőre:

```
10 OPEN 15,8,15:OPEN 1,8,2,"#"
20 INPUT "[illegible]SAV,SZEKTOR";S,SZ
30 PRINT#15,"B-R:";2;0;S;SZ
40 GET#1,X$:IF ST=64 GOTO 20
50 PRINT X$;:GOTO 40
```

A szekvenciális file-okról szóló részben emlitettük, hogy a szekvenciális file-ok blokkjai első 2 byte-ja a következő blokk paramétereit adja meg. A következő program lehetővé teszi az egymáshoz láncolt blokkok követését:

```
10 OPEN 15,8,15:OPEN 1,8,2,"#"
20 INPUT "[illegible]SAV,SZEKTOR";S,SZ
30 PRINT#15,"B-R:";2;0;S;SZ
35 PRINT#15,"B-P:";2;0
40 GET#1,X$:IF X$="" THEN X$=CHR$(0)
50 GET#1,Y$:IF Y$="" THEN Y$=CHR$(0)
55 S=ASC(X$):SZ=ASC(Y$)
60 PRINT "SAV=";S,"SZEKTOR=";SZ
65 GET A$:IF A$="" THEN GOTO 65
70 IF S=0 THEN CLOSE1:CLOSE15:END
75 GOTO 30
```

B-W

BLOCK-WRITE utasitás

Ez a DOS-parancs lehetővé teszi egy tetszőleges blokk irását.

<u>Szintaxis</u>: PRINT hf, "BLOCK-WRITE:"; <csatorna>; <meghajtó>; <sáv>; <szektor> vagy

PRINT hf, "BLOCK-WRITE:" +<sztring>

Az utasitás fenti alakjában a hf a 15. csatornának megfelelő logikai file szám /ami általában ugyancsak 15/. A csatorna a # pszeudo-file megnyitásában szereplő csatornaszám. A <meghajtó > jelen esetben mindig Ø. /Olyan lemezegység esetében, amelyik két lemezmeghajtót is tartalmaz, a <meghajtó> értéke Ø vagy 1 lehet./ A <sáv> és <szektor> annak a blokknak a paraméterei, ahová a puffer tartalmát ki akarjuk irni. Az utasitás második formájában a <sztring> négy karakterének ASCII kódja felel meg a fenti négy paraméternek. A "BLOCK-WRITE:" szövegrész az utasitásban a "B-R:" és "U2:" szöveggel is helyettesithető. /Lásd a USER utasitást./

Első példánk az 1. sáv valamennyi /0-20 sorszámu/ szektorába beleirja ugyanazt az üzenetet. A szektorok sorrendjének változtatásával ki lehet próbálni, melyik esetben a leggyorsabb a DOS.

```
10 OPEN 2,8,2,"#":OPEN 15,8,15
20 DATA 0,1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
30 DATA 11,12,13,14,15,16,17,18,19,20
40 INPUT "UZENET";M$
45 FOR I=1 TO 21:READ SZ
50 PRINT#15,"B-R:";2;0;1;SZ
60 PRINT#15,"B-P:";2;0
70 PRINT#2,M$;
80 PRINT#15,"B-W:";2;0;1;SZ
85 NEXT I
90 CLOSE2:CLOSE15:END
```

Második példánk egy adott blokkot részben /adott poziciótól kezdődően/ módosit:

```
10 OPEN 1,8,2,"#":OPEN 15,8,15
20 INPUT "SAV,SZEKTOR";S,SZ
30 INPUT "KEZDOPOZICIO";P
40 INPUT "UZENET";M$
50 PRINT#15,"B-R:";2;0;S;SZ
60 PRINT#15,"B-P:";2;P
70 PRINT#1,M$;
80 PRINT#15,"B-W:";2;0;S;SZ
90 CLOSE1:CLOSE15:END
```

B-E

BLOCK-EXECUTE utasitás

Az utasitás hatása hasonló egy program betöltéséhez majd futtatásához. A lemeznek az utasitásban specifikált blokkja betöltődik a pufferba és a program végrehajtása a puffer elején folytatódik. Amikor a gépi kódu program egy RTS-hez ér, az a BASIC programba való visszatérést eredményezi. Ritkán használjuk, mert ehhez a DOS ROM részletes ismeretére van szükség.

Szintaxis: PRINT#hf, "BLOCK-EXECUTE:"; <csatorna>; <meghajtó>; <sáv>; <szektor> vagy
PRINT#hf, "BLOCK-EXECUTE:" + <sztring>

Az egyes paraméterek jelentése megegyezik a B-W és B-R parancsoknál leirtakkal. A "B-E:" röviditės használata megengedett.

B-A

BLOCK-ALLOCATE utasitás

Az utasitásban specifikált blokknak a BAM-ban megfelelő bit alacsony lesz, jelezve a DOS-nak, hogy azt más célokra már

nem használhatja. Amennyiben a blokk már foglalt, 65, NO BLOCK, S, SZ hibajelzést kapunk, ahol S, SZ a következő, még nem foglalt blokk sáv- és szektorszámát adja meg.

Szintaxis: PRINT#hf, "BLOCK-ALLOCATE:"; ~~<csatorna>~~ <meghajtó>; <sáv>; <szektor> vagy
PRINT#hf, "BLOCK-ALLOCATE:" + <sztring>

A B-A parancs paramétereinek jelentése megegyezik a B-F parancsban leirtakkal. A "B-A:" röviditès használata megengedett.

Példánk egy szubrutint mutat be, amelyik a következő üres /nem foglalt/ blokk sáv- és szektorszámával tér vissza. A 65-ös hiba figyelésén kivül még arról is gondoskodni kell, hogy a blokk - néhány kivételtől eltekintve - nem lehet a katalógus része. A program az S, SZ értékpárban adja vissza a következő szabad blokk paramétereit. E értéke a hibakódot tartalmazza. Ez ∅, ha sikerült szabad blokkot találni, különben a felmerült DOS-hiba kódját tartalmazza:

```
1000 PRINT#15,"B-A:";0;S;SZ
1010 INPUT#15,E,E$,ES,EZ
1020 IF E=0 THEN RETURN
1030 IF E<>65 THEN RETURN
1040 S=ES:SZ=EZ:IF S=18 THEN S=19
1050 GOTO 1000
```

B-F

BLOCK-FREE utasitás

A DOS-parancs a B-A parancs ellentettje. A B-F parancsban specifikált blokknak megfelelő bit magas lesz, jelezve, hogy a továbbiakban a DOS azt más célokra felhasználhatja.

Szintaxis: PRINT#hf, "BLOCK-FREE:"; <meghajtó>; <sáv>; <szektor>

Az egyes paraméretek jelentése megegyezik a B-R illetve a B-W utasitásban leirtakkal. A csatorna megadására értelemszerüen nincs szükség. A "B-F:" rövidités megengedett. A

```
PRINT #15, "B-F:";Ø;1; SZ
```

az 1. sáv SZ-ik szektorát a DOS rendelkezésére bocsátja.

B-P

BUFFER-POINTER utasitás

A # pszeudo-file-hoz egy mutató is tartozik, amelyik a lehetséges /1-255-ig számozott/ byte valamelyikére mutat. Az iró/olvasó utasitások végrehajtása ettől a byte-tól kezdődik. A mutatót a B-P utasitás segitségével tetszőleges helyre pozicionálhatjuk. A mutató utolsó értéke, mint a blokk O. byte-ja a lemezre iródik.

Szintaxis: PRINT#hf, "BUFFER-POINTER:"; <csatorna>; <mutató>

A hf és a <csatorna> jelentése ugyanaz, mint a B-R utasitásban; <mutató> a # pszeudo-file pufferének pointerét állitja át. A "B-P:" rövidités itt is megengedett.

A B-P parancsot elsősorban a B-W és B-R utasitásokkal együtt használjuk. /B-W példájában már szerepelt./

M-R

MEMORY-READ utasitás

Az utasitás lehetővé teszi a lemezegység memóriájának byte-onkénti olvasását. /Akár a RAM-ból, akár a ROM-ból olvashatunk./ Ez például lehetővé teszi a DOS müködésének tanulmányozását, a O. lap megismerését stb. Minden egyes byte-re egy uj utasitást kell kiadni.

Szintaxis: PRINT#hf, "M-R:"; CHR$(L); CHR$(H), ahol

hf a lemezegység 15. csatornájához tartozó logikai file szám; L és H a memória cimének alsó illetve felső byte-ja. Az utasitást követően a memória cimén levő byte a GET#hf, A$ utasitás segitségével olvasható.

M-E

MEMORY-EXECUTE utasitás

Az utasitás lehetővé teszi a lemezegység tetszőleges cimén kezdődő /gépi kódu/ program végrehajtását. Ez lehet egy ROM alprogram, de lehet a RAM-ban az M-W parancs segitségével megirt program is. A szintaxis megegyezik az M-R utasitás szintaxisával.

Szintaxis: PRINT#hf, "M-E:"; CHR$(L); CHR$(H), ahol

L és H a kezdőcim alsó illetve felső byte-ja.

M-W

MEMORY-WRITE utasitás

A parancs lehetővé teszi - egyidőben 34 byte - beirását a DOS memóriájába. Ezeket azután az M-E parancs használhatja.

Szintaxis: PRINT#hf, "M-W:"; CHR$(L); CHR$(H); <karakterek száma>;
<byte-sorozat>

hf, L, H jelentése ugyanaz, mint a M-R utasitásban. Ezt követi a <karakterek száma> paraméter, amelyik definiálja, hány byteból áll a DOS memóriájába irandó sorozat. Ezt követik a sorozat byte-jai CHR$(B) alakban. Például

```
PRINT# 15, "M-W:"; CHR$(0); CHR$(5); 1; CHR$(96)
```

a $0500 cimre egyetlen byte-ot /96/ helyez el. Ez egy RTS utasitásnak felel meg.

USER

Ez a DOS-parancs lehetővé teszi a DOS memóriájában tárolt bizonyos cimekre való ugrást. Ezek általában további JMP utasitásokat használnak, amelyek lehetővé teszik egy tetszőleges DOS rutin elérését.

Szintaxis: PRINT # hf, "<USER utasitás>"

hf a 15. csatorna megnyitásában használt logikai file szám /általában maga is 15/. Az utasitáshoz néha további byte-okat is el kell küldeni. A <USER utasitás> lehetséges értékeit és azok jelentését a következő táblázat foglalja össze:

USER utasitás	Jelentés
U1 vagy UA	B-R a puffer-pointer felhasználása nélkül
U2 vagy UB	B-W a puffer-pointer felhasználása nélkül
U3 vagy UC	JMP $0500
U4 vagy UD	JMP $0503
U5 vagy UE	JMP $0506
U6 vagy UF	JMP $0509
U7 vagy UG	JMP $050C
U8 vagy UH	JMP $050F
U9 vagy UI	JMP $FFFA /=NMI vektor/
U; vagy UJ	RESET vektor
UI+	C-64 sebességének kiválasztása
UI-	VIC 20 sebességének kiválasztása

Külön szólunk az U1 és U2 hatásáról. A B-R utasitás az adott blokkot csak a blokk első byte-jaként tárolt puffer-mutató értékéig olvassa. Ha az utasitás U1 alakját használjuk, akkor mint a 256 byte a pufferbe kerül. A B-W utasitás a puffer-pointer értékét és mind a 255 adat-byte-ot az adott blokkba irja. Az utasitás U2 alakja a puffert a lemezen levő mutató értékéig másolja csak vissza.

5.7 Gépi kódu programok

A bemutatott, lemezegységet használó gépi kódu programok, programrészek elsősorban a KERNAL rutinokat használják, igy megértésükhöz a 9. és a 6. fejezet mélyebb ismeretére van szükség. A gépi kódu programrészek megirásához a KERNAL rutinokon kivül nagy segitséget nyujtanak a következő, ∅. lapon levő cimek:

Cim	Leirás
183 /$OOB7/	Aktuális file név /parancs/ hossza
184 /$OOB8/	Aktuális logikai file szám
185 /$OOB9/	Aktuális csatornaszám
186 /$OOBA/	Aktuális egységszám
187-188 /$OOBB-OOBC/	Aktuális file név /parancs/ elejére mutat.

/i/

```
0330                10         *=$033C
033C A2 02          20         LDX #$02
033E 20 C6 FF       30         JSR $FFC6
0341 A0 00          40         LDY #$00
0343 20 CF FF       50 L1      JSR $FFCF
0346 99 00 04       60         STA $0400,Y
0349 A9 0E          70         LDA #$0E
034B 99 00 D8       80         STA $D800,Y
034E C8             90         INY
034F F0 04          100        BEQ OUT
0351 A5 90          110        LDA $90
0353 F0 EE          120        BEQ L1
0355 4C CC FF       130 OUT    JMP $FFCC
```

Programunk egy már BASIC vagy gépi kódu rutinnal megnyitott szekvenciális file adatait olvassa és irja ki a képernyő tetejére. A képernyő és ASCII kódok eltérnek, ezért a 'rekord-vége' jel /CHR$(13)/ mint egy M betü fog megjelenni. A programot az

```
OPEN 2,8,2, "FILE,SEQ,READ" : SYS 828
```

paranccsal hajtathatjuk végre.

/ii/ <u>Egy parancs sztring elküldése</u> A legtöbb esetben a parancs az input pufferben található, ez azonban nem törvényszerü. A parancs elküldéséhez a következőket kell végrehajtanunk:

/i/ $O8 betöltése $BA-ba /egységszám = 8/

/ii/ $6F betöltése $B9-be /csatornaszám = 15 + TALK/

/iii/ 'LISTEN' üzenet elküldése

/iv/ Az IEEE parancs / $6F/ elküldése

/v/ A parancs sztring byte-onként való elküldése

/vi/ 'UNLISTEN' üzenet elküldése.

A gépi kódu rutint a SYS 828,"<parancs> tipusu aktivizálásra terveztük, első használata előtt az OPEN 15,8,15 utasitást nem kell kiadni. A program elején a használt KERNAL rutinok kezdőcimeit felsoroltuk.

```
1000                        ; PARANCS ELKULDESE
1000                        ;
1000                        ; HIVASA:
1000                        ;          SYS 828,"<PARANCS>
1000                        ;
FFA8              CIOUT   = $FFA8
FF93              SECOND  = $FF93
0073              CHRGET  = $73
FFB1              LISTEN  = $FFB1
00BA              FA      = $BA
00B9              SA      = $B9
FFAE              UNLSN   = $FFAE
033C                      * = $033C
033C 20 73 00             JSR CHRGET   ; A (,) ATLEPESE
033F A9 08                LDA #$08
0341 85 BA                STA FA       ; EGYSEGSZAM = 8
0343 A9 6F                LDA #$6F
0345 85 B9                STA SA       ; CSATORNA = 15
0347 A5 BA                LDA FA
0349 20 B1 FF             JSR LISTEN
034C A5 B9                LDA SA
034E 20 93 FF             JSR SECOND
0351 20 73 00     LOOP    JSR CHRGET
0354 C9 00                CMP #$00
0356 F0 06                BEQ OUT
0358 20 A8 FF             JSR CIOUT
035B 4C 51 03             JMP LOOP
035E 20 AE FF     OUT     JSR UNLSN
0361 60                   RTS
```

Például SYS 828,"I inicializálja a **lemezegységet**,
SYS 828,"S:PROG* törli az összes PROG-gal kezdődő file-t stb.

/iii/

```
033C                10          *=$033C
033C A9 08          20          LDA #$08      ; EGYSEGSZAM = 8
033E 85 BA          30          STA $BA
0340 20 B4 FF       40          JSR $FFB4
0343 A9 6F          50          LDA #$6F      ; CSATORNA = 15
0345 20 96 FF       60          JSR $FF96     ; HIBA CSATORNA
0348                65          ;               KOVETKEZO BYTE
0348 20 A5 FF       70  LOOP    JSR $FFA5
034B C9 0D          80          CMP #$0D
034D F0 05          90          BEQ OUT
034F 20 D2 FF       100         JSR $FFD2
0352 D0 F4          110         BNE LOOP
0354 20 D2 FF       120 OUT     JSR $FFD2
0357 20 AB FF       130         JSR $FFAB
035A 60             140         RTS
```

Utolsó példánk a hiba csatornát olvassa és tartalmát kiirja a képernyő tetejére. A program ugyancsak a SYS 828 paranccsal hajtatható végre.

5.8 Relativ file-ok használata

A DOS két olyan file-tipus használatát is biztositja, amiről eddig még nem szóltunk. Ezek a katalógusban a USR és REL tipusjelzésnek megfelelő felhasználói és relativ file-ok. A felhasználói file-okat a DOS 1.X verzióju változatai használták és többé-kevésbé ugyanazt a feladatot látta el, mint a DOS 2.X verzióju változataiban a relativ file-ok. A DOS 2.6 a felhasználói file-okat gyakorlatilag nem különbözteti meg a szekvenciális file-októl. Ebben a paragrafusban a relativ file-ok lehetőségeiről lesz szó.

A relativ file-ok, hasonlóan a szekvenciális file-okhoz, rekordokból állnak, de ezek a rekordok ugyanolyan hosszuak. /Éppen ezért nincs szükség a rekord végét jelölő speciális karakterek használatára./ Szemben azonban a szekvenciális file-okkal, ezekre a rekordokra sorszámuk alapján lehet hivatkozni. Ahhoz, hogy a DOS gyorsan megtaláljon egy-egy adott rekordot, külön blokkokra van szükség, amelyek megadják, hogy egy-egy rekord melyik blokkon található. Erre a célra a DOS összesen hat blokkot foglal le. Ezért aztán egy-egy relativ file-ban maximum 720 rekord lehet.

Relativ file-ok megnyitása/lezárása Egy még nem létező relativ file-t a következő utasitással nyithatunk meg:

```
OPEN lf,<egységszám>,<csatorna>, "<név>,L," + CHR$ (<hossz>)
```

lf a logikai file szám, <név> a relativ file neve, <csatorna> a programban még eddig nem használt, 2-14 adatcsatornák bármelyike lehet. Az "L" betü a relativ file-t jelenti. <egységszám> a lemezes egység száma, általában 8. <hossz> a relativ file rekord hosszát adja meg és legfeljebb 254 lehet. A file egész 'élete' alatt ez lesz a rekordhossz. Az utasitás fenti formájában hiába használjuk a @:<név> alakot, a file nem fog törlődni. A relativ file-ok csak a SCRATCH paranccsal törölhetők.

Már meglevő relativ file-t az

OPEN lf, <egységszám>, <csatorna>, "<név>"

utasitással lehet megnyitni. A READ és WRITE megjelölésre nincs külön szükség; lévén, hogy a relativ file-ba irni, olvasni egyszerre lehet.

A megnyitott file-t a

CLOSE lf

utasitással zárhatjuk le.

A rekordszám beállitása Relativ file-okat ugyanugy irhatunk, olvashatunk mint szekvenciális file-okat, azzal a lényeges különbséggel, hogy megadhatjuk hányadik rekord hányadik poziciójától kezdődjék az I/O müvelet. Erre szolgál a P DOS-parancs, melynek alakja:

PRINT#hf, "P" + CHR$(<csatorna>) + CHR$(L) + CHR$(H) + CHR$(P)

hf a 15. csatorna megnyitásakor használt logikai file szám, <csatorna>a relativ file megnyitásában használt csatornaszám /secondary adress/. L és H a rekord sorszámának alsó és felső byte-ja. A valódi sorszám tehát 256×H+L. Végül P a rekordon belül a kezdő byte-pozició.

Azt, hogy egy relativ file-nak hány rekordja van, a file 'élete' során a P parancsban kiadott legnagyobb rekordszám dönti el. Ha a file hosszánál nagyobb rekordszámra hivatkozik a P parancs, a DOS helyet foglal a lemezen a további rekordoknak. A még nem használt rekordok első byte-ja $FF, a többi Ø. Ha egy rekordot nem irunk tele, a maradék rész Ø-kal lesz tele.

Relativ file-ok irása/olvasása A GET#, INPUT# illetve PRINT# utasitásokat használhatjuk a relativ file-ba való irásra és olvasásra. Az I/O müvelet a legutolsó P DOS-parancsban

megadott pozíciótól kezdi a file-t feldolgozni. GET az azon a pozíción levő karaktert adja vissza, INPUT# a legközelebbi CHR$(13)-ig olvassa a file-t /akár a rekord végén tul is!/, PRINT# az adott pozíciótól kezdve ir és ugyancsak átlépi a rekordhatárt. Kivétel természetesen a file utolsó rekordja, amelyen ha tul olvasunk vagy tulirunk, hibajelzést kapunk /ST=64/. Mivel azonban a rekord vége általában logikai határ is, célszerü elkerülni az olyan I/O müveletet, amelyik átlépi a rekord határát.

Példánkban egy számokat tartalmazó file-t nyitunk meg, és beleirunk 30 számot. A következő programrész segitségével tetszőleges számot visszaolvashatunk a lemezről és ha akarjuk, módosithatjuk. Egy-egy számot a relativ file egy rekordja tartalmaz.

```
10 OPEN 15,8,15:PRINT#15,"S:PROBA"
20 OPEN 1,8,2,"PROBA,L,"+CHR$(14)
30 FOR I=0 TO 29:SZAM=I:REM   INPUT"KOVETKEZO SZAM=";SZAM
40 PRINT#15,"P"+CHR$(2)+CHR$(I)+CHR$(0)+CHR$(0)
45 INPUT#15,E1,E2$,E3,E4:IF(E1<20)OR E1=50 THEN GOTO 50
46 PRINT E1,E2$,E3,E4:END
50 PRINT#1,SZAM;
55 INPUT#15,E1,E2$,E3,E4:IF(E1<20)OR E1=50 THEN GOTO 60
56 PRINT E1,E2$,E3,E4:END
60 NEXT:CLOSE1:CLOSE15
70 OPEN 15,8,15:OPEN 1,8,2,"PROBA"
80 INPUT"MELYIK SZAM KELL";I
90 I=INT(I):IF (I<1) OR (I>30) GOTO 80
100 PRINT#15,"P"+CHR$(2)+CHR$(I)+CHR$(0)+CHR$(0)
110 INPUT#1,SZAM
120 PRINT SZAM
130 PRINT"AKARJA MODOSITANI (I/N) ?"
140 GET A$:IF A$="" THEN 140
150 IF A$="N" THEN GOTO 190
160 INPUT"UJ SZAM ERTEKE=";SZAM
170 PRINT#15,"P"+CHR$(2)+CHR$(I)+CHR$(0)+CHR$(0)
180 PRINT#1,SZAM;
190 PRINT "ELEG VOLT (I/N) ?"
210 GET A$: IF A$="" THEN 210
220 IF A$="N" THEN GOTO 80
230 CLOSE1:CLOSE15:END
```

Utószó a második kiadáshoz

A Commodore 64 BASIC Felhasználói Kézikönyv első kiadása néhány hét alatt elfogyott. Ez a siker - gondolom - nem elsősorban a könyv erényeinek, hanem a C-64 mikroszámitógép iránti érdeklődésnek köszönhető. Hazánkban jelenleg közel háromezer C-64 tipusu gép található, és számuk - egyes szakértők becslése szerint - az év végére eléri a négyezert. Ilyen kereslet mellett az első kiadás ötezres példányszáma valóban nem tul sok.

Számomra ugy tünik, hogy a C-64-hez nyujtott - hazai /!/- hardver és szoftver szolgáltatások szinvonala egyedülállóan magas a többi mikroszámitógéphez képest. A szoftver, hardver fejlesztésében a legnagyobb rendszerházaktól az "egyszemélyes" GMK-ig szinte mindenki résztvesz.

A KSH Számitástechnika-alkalmazási Főosztálya, illetve az LSI Alkalmazástechnikai Tanácsadó Szolgálat által az 1984. évi tavaszi BNV-re megjelentetett mikroszámitógépes katalógusok együtt közel 200 szoftver, illetve hardver terméket kinálnak a C-64-re. /Az egyik az SKV, a másik az Akadémia Kiadó könyvesboltjában kapható/. A termékek skálája igen széles. A C-64 összekapcsolása ESzR, MSzR és IBM gépekkel /az RS232 csatorna segitségével/ megtörtént. A C64-hez a legkülönfélébb terminál emulátorokat kinálják. A periféríális eszközök kinálata is bőséges a magyar ABC-s karakterkészletü nyomtatótól a szabványos numerikus billentyüzetig. Az alapszoftver területén szövegszerkesztőket, forditóprogramokat, file-kezelő rendszereket, egyéb programnyelveket /pl. FORTH/ vásárolhatunk /borsos áron persze/. A SZÁMALK OSAK - más néven ugyan - de forgalmazza a könyvben is szereplő HELP+-t és magyarositott alapszavakkal a SIMONS' BASIC-et. Legbőségesebb a választék természetesen az alkalmazói szoftverek területén. Ezek szonvonala igen

eltérő, ezért megvásárlásuk előtt célszerü alaposan kipróbálni őket.

Végül az ut/ols/ó szó jogán néhány további kiegészitést teszünk és végül felsoroljuk az első kiadásban talált értelemzavaró hibákat.

A perifériák bekapcsolása

Az 1.4 oldal 6-os pontjában irtakkal ellentétben a perifériákat nem mindig lehet a C-64 bekapcsolása előtt bekapcsolni. Ez különösen több lemezegység használatánál okoz problémát. Ilyenkor először a C-64-et kell bekapcsolni, majd egymás után a lemezegységeket. Ha erre szükség van /mert a lemezegységeket a hardver segitségével nem számoztuk át/, menet közben az egyes egységeket át is kell számozni.

KERNAL rutinok

A 9.4 pontban ismertettük a KERNAL rutinokat. Ezek azok a rutinok, melyek belépési pontjait a $FF81 cimen kezdődő táblázat tartalmazza. Néhány rutin a 3. lapon levő RAM-cimeket használja belépési pontként, igy ezeket tetszés szerint átirhatjuk. Igy például - a BASIC bolygatása nélkül - lehetőség nyilik egy nem CBM kompatibilis nyomtató illesztéséhez, mondjuk 5-ös egységszámmal. Ezek a rutinok a következők:

/$31A/ = OPEN
/$31C/ = CLOSE
/$31E/ = CHKIN
/$320/ = CHKOUT
/$322/ = CLRCHN
/$324/ = CHRIN
/$326/ = CHROUT
/$328/ = STOP
/$32A/ = GETIN
/$32C/ = CLALL
/$330/ = LOAD
/$332/ = SAVE

További két KERNAL rutint tartalmaz a tábla.

IOBASE

Belépési pont: $FFF3 (65523)
Használt regiszterek: X,Y
Előkészitő rutinok: -

A rutin az I/O eszközöket használó memóriarész kezdőcimével tér vissza az X, Y regiszterekben. X tartalmazza a cim alsó, Y pedig a felső byte-ját.

SETTMO

Belépési pont: $FFA2 (65442)
Használt regiszterek: A
Előkészitő rutinok: -

A rutin abban az esetben használható, ha a bővitő egység kimenetébe egy IEEE kártyát helyeztünk. Ebben az esetben a rutin segitségével az IEEE busz timeout jelzőjét állithatjuk be. A C-64 64 ezredmásodpercig vár a válaszra, és ha az nem érkezik meg, hibajelzést generál és abbahagyja a /handshake/ szinkronizálást. Ha a rutin meghivásához az A regiszter 7. bitje magas, a timeout jelző beállitódik. Ha a bit alacsony, a jelző kikapcsolódik.

A KERNAL rutinok az átvitel /C/ bitet használják hibajelzésre. Ha a bit alacsony (C=Ø), a rutin hiba nélkül lefutott. Ha magas, a rutin nem hajtódott szabályszerüen végre és a hiba kódja ilyenkor az akkumulátorba (A regiszter) kerül.
Ennek értékei a következők lehetnek:

Érték	Jelentés
∅	A rutin futását a STOP lenyomásával megállitottuk
1	Tul sok nyitott file
2	A file-t már megnyitottuk
3	A file nincs megnyitva
4	A file-t nem találja a rendszer
5	Az egység nincs jelen
6	A file nem egy input file
7	A file nem egy output file
8	A file neve hiányzik
9	Nem megengedett egységszám
240	Az RS232 megnyitása/lezárása módositotta a BASIC munkaterület vége mutatót

A KERNAL rutinok a soros busz használatát két szinten teszik lehetővé. Egyrészt a TALK, LISTEN stb. rutinok használatával, erre mutattunk példát az 5.7 pontban, másrészt a CHKOUT, CHKIN, CHROUT, CHRIN rutinok segitségével. Erre adunk egy egyszerü példát a következő oldalon.

A program karaktereket olvas be a billentyüzetről, ezt kiirja a képernyőre, illetve egy PROBA nevü szekvenciális file-ba. Az adatbevitelt a billentyü lenyomásával fejezhetjük be. A file beolvasását, illetve a képernyőre való kiirását a program második része végzi el.

```
100 CLALL  = $FFE7 ; LEZARJA AZ OSSZES FILE-T
102 CHROUT = $FFD2 ; EGY BYTE KIIRASA
104 CHKOUT = $FFC9 ; AZ OUTPUT CSATORNA MEGNYITASA
106 CHRIN  = $FFCF ; EGY BYTE BEOLVASASA
108 CHKIN  = $FFC6 ; AZ INPUT CSATORNA MEGNYITASA
110 CLOSE  = $FFC3 ; FILE LEZARASA
112 OPEN   = $FFC0 ; FILE MEGNYITASA
114 SETNAM = $FFBD ; PARANCS BEIRASA
116 SETLFS = $FFBA ; FILE PARAMETEREINEK BEIRASA
118          ;
120          *=828
122          ;
124          JMP BE ; BELEPESI PONT IRASHOZ
126          ;
```

```
128         JMP KI ; BELEPESI PONT OLVASASHOZ
130         ;
132 BE      LDA #"W ; IOBYTE IRAST JELENT
134         JSR NYIT   ; PROBA MEGNYITASA
136 BEOLV   LDA #$03 ; KARAKTEREK BEOLVASASA
138         JSR CHKIN  ; A BILLENTYUZET KIVALASZTASA
140         JSR CHRIN  ; EGY BYTE BEOLVASASA
142         TAY
144         CMP #"£    ; ELERTUK-E A VEGET?
146         BEQ VEGE1
148         LDX #$02   ; A PROBA FILE KIVALASZTASA
150         JSR CHKOUT
152         TYA
154         JSR CHROUT ; EGY BYTE KIIRASA
156         JMP BEOLV
158         ;
160 VEGE    LDA #$02 ; A FILE LEZARASA
162         JSR CLOSE
164         JMP CLALL
166         ;
168 VEGE1   LDX #$02 ; A VEGET JELZO £ KIIRASA
170         JSR CHKOUT
172         LDA #"£
174         JSR CHROUT
176         JMP VEGE
178         ;
180 KI      LDA #"R ; AZ IOBYTE OLVASAST JELENT
182         JSR NYIT   ; A PROBA MEGNYITASA
184         LDX #$00
186         JSR CHKOUT
188         LDX #$02   ; A PROBA FILE KIVALASZTASA
190         JSR CHKIN
192 KAP     JSR CHRIN ; EGY BYTE BEOLVASASA
194         CMP #"£
196         BEQ VEGE
198         JSR CHROUT
200         JMP KAP
202 NYIT    STA IOBYTE ; A PARANCS BEIRASA
204         LDA #$09
206         LDY CIM+1
208         LDX CIM
210         JSR SETNAM  ; A PARANCS HELYREMASOLASA
212         LDA #$02
214         LDX #$08
216         LDY #$02
218         JSR SETLFS  ; AZ OPEN PARAMETEREINEK ELOALLITASA
220         JSR OPEN    ; A FILE MEGNYITASA
222         RTS
224         ;
226 CIM     .WORD SZOVEG ; A PARANCS KEZDOCIME
228 SZOVEG  .TEXT"PROBA,S," ; A PARANCS
230 IOBYTE  .BYTE "R" ; ES UTOLSO BYTE-JA
232         .END
```

Hibaigazitás

Az aláhuzott részek az eredeti szövegtől eltérő helyeket jelentik.

Sor	Helyes szöveg
7.a.12	.... /lásd az 1.18 oldalt/.
74.f. 7	Szintaxis: CMD <aritmetikai kifejezés>
	[,<nyomtatási kép>]
96.f.11	tyüzzünk....
100.f. 1	1Ø GOSUB 5000
100.f. 2	2Ø <SZAMITASOK>
100.f. 5	GOSUB 1ØØØØ
103.f. 1	.... Token: $8B (139)
	Szintaxis: NEXT [<változólista>]
129.a. 6	.... 7 = kis betük/ nagy betük ...
146.f. 2	RIGHT$ (X$,N)= ...
147.a. 4	Szintaxis: RUN [<sorszám>]
174.f. 1	RCOMP: <utasitás> : ...
177.	Az oldal a 161. oldal elé való /!/
198.f. 4	Szintaxis: PRINT# hf, "BLOCK-ALLOCATE" ;
	<meghajtó> ; ...
199.f. 4	PRINT#15, "B-F:"; Ø; 1; SZ
326.a. 7	156 DATA 33,135,125,31,165,125
357.f. 1-2	I/O kapu Az 1. cim egy kétirányu adatkapu,
	amelynek adatirány /DDR, data-direction/ re-
	gisztere a $ØØØØ cimen található.
358.a.16	... Tekintsük például a LDA ($ØØ,X)
363.a. 8	$90 144 BCC <módositás> 2 2*+
371.a.17	$C1 193 CMP (Ø.lap, x) 2 3
371.a.13	$D1 209 CMP (Ø.lap), y 2 5*
375.a. 8	$41 65 EOR (Ø.lap, x) 2 6
379.f. 4	$A1 161 LDA (Ø.lap, x) 2 6
379.f. 8	$B1 177 LDA (Ø.lap),y 2 5*

381.f.1Ø	... [Ø]→[7 6 5 4 3 2 1 Ø]→[C]
382.f.12	$O1 1 ORA (Ø.lap, x) 2 6
382.f.16	$11 17 ORA (Ø.lap), y 2 5
387.a.17	$E1 225 SBC (Ø.lap, x) 2 6
387.a.13	$F1 241 SBC (Ø.lap), y 2 5
389.a.1O	$81 STA (Ø.lap, x) 2 6
389.a. 7	$91 STA (Ø.lap), y 2 6
392.f. 8	... amelyik a memória 1. cimén ...
392.f. 9	... adat irány regiszter a Ø.cimen ...
414.f. 3	... végrehajt egy #R 1,1..
418.f.14	... a HELP+ #F, #G , #D
429.f.15	A 70-1OO. ...
437.a. 8	JSR $ØØ79 ...
46O.f. 7-9	A sorokat törölni kell /!/
469.a.13	A CIA#2 chip B kapujának bitjei
469.a. 6	A CIA#2 chip A kapujának 2. bitje

```
100 REM***************************
110 REM* SZAMELMELET FELADATOK *
120 REM***************************
121 :
122 REM MENU KIIRASA
130 PRINT "■■■■■■*** SZAMELMELET MENU  ***■■"
140 PRINT"PRIMSZAM-E.............(1)"
150 PRINT"PRIMSZAM KERESES.......(2)"
160 PRINT"IKERPRIMSZAM KERESES..(3)"
170 PRINT"OSZTOK SZAMA...........(4)"
180 PRINT"VEGE...................(5)"
190 INPUT "■■■MELYIKET VALASZTJA  1■■■";V
200 V=INT(V)
210 IF (V<1) OR (V>5) THEN GOTO 130
220 ON V GOTO 240,310,670,410,230
230 PRINT"■":END
232 :
240 PRINT"■■■■■■*** PRIMSZAM-E ***"
250 INPUT"■■A SZAM=";X:REM A SZAM BEOLVASASA
260 GOSUB 560: REM PROMSZAMRUTIN
270 A$="PRIM."
280 IF J1=0 THEN A$="NEM "+A$
290 PRINT"■A(Z)";X;A$
300 GOTO 500 :
```

```
302 :
310 PRINT"▒▒▒▒▒▒*** PRIMSZAMKERESES ***"
320 INPUT"▒▒HONNAN KERESSEM";N
330 X=N:A=2:GOSUB 520 : REM X AZ N UTANI ELSO
340 IF J1=0 THEN X=X+1: REM   PARATLAN SZAM
350 GOSUB 560 : REM X PRIM-E?
360 IF J1=1 THEN 380
370 X=X+2:GOTO 350
380 PRINT"▒▒A(Z)";N;"UTANI ELSO PRIM:"
390 PRINT:PRINTSPC(9);X
400 GOTO 500
410 PRINT"▒▒▒▒▒▒*** OSZTOK SZAMA ***"
420 INPUT"▒▒▒A SZAM=";X
430 S=0 : REM SZAMLALO AZ OSZTOK SZAMANAK
440 FOR A=1 TO X
450 GOSUB 520 : REM OSZTHATO-E A-VAL?
460 S=S+(1-J1): REM IGEN-->SZAMLALO NOVELESE
470 NEXT A
480 PRINT"▒A(Z)";X;"▒-NEK";S;"OSZTOJA VAN."
490 GOTO 500
500 PRINT"▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒▒";
501 PRINT"▒NYOMJÓN MEG EGY BILLENTYUT!";
504 GET A$:IF A$="" THEN 500
510 GOTO 130
515 :
520 REM A J1 ERTEKE 0, HA A OSZTOJA X-NEK
530 J1=1
540 IFX=A*INT(X/A) THEN J1=0
550 RETURN
555 :
560 REM A J1 ERTEKE 1, HA X PRIMSZAM
590 IFX=1 THEN J1=0:RETURN: REM SPECIALIS ESETEK
600 IFX=2 THEN J1=1:RETURN
610 FOR A=2TOSQR(X)
620 GOSUB 520 : REM A OSZTOJA-E X-NEK?
630 IF J1=0 THEN RETURN : REM IGEN-->NEM PRIM
640 NEXT
650 RETURN : REM NEM VOLT OSZTOJA-->PRIM
660 :
670 PRINT"▒▒▒▒▒▒*** IKERPRIM KERESESE ***"
680 INPUT"▒▒HONNAN  KERESSEM";N
690 X=N:A=2:GOSUB 520
700 IF J1=0THEN X=X+1
710 GOSUB 560
720 IF J1=1THEN X=X+2:GOTO 740
730 X=X+2:GOTO 710
740 GOSUB 560
750 IF J1=0 THEN GOTO 730
760 PRINT"▒▒A(Z)";N;"-T KOVETO ELSO IKERPRIMEK:"
770 PRINT:PRINTSPC(8);X-2;SPC(8);X
780 GOTO 500

READY.
```

LSI ALKALMAZÁSTECHNIKAI TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT
LSI Application Information and Learning Centre
Budapest

OMIKK 1428 Bp Pf. 12.

Telefon 570-433/183, 182, 185, 482, 270.
Telex OMIKK H 22-4944

TISZTELT CÍM!

COMMODORE–64 OKTATÓLEMEZ

A C–64 számítógép programozásának elsajátítását a lemez kétféleképpen segíti. Egyrészt programokat tartalmaz, amely a következő témákat foglalja magában:

- C–64 vezérlési struktúrák,
- I/O lehetőségek,
- VIC II chip használata,
- hanggenerálás,
- BASIC programozói fogások;

másrészt egy BASIC kiterjesztést tartalmaz a lemez, amely a következő lehetőségekkel bővíti a C–64 BASIC interpreterét:

- a C–64 utasításainak leírása,
- nyomkövetés,
- az I/O eszközök regisztereinek leírása,
- képernyő és ASCII kódok.

Az oktatólemez „önmagát bemutatja", könyv nélkül is igen jól használható.

Ára: 4 000.- Ft

Megrendelhető: LSI ATSZ, Budapest, Pf. 12. 1428 (tel.: 573–374)

Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár
1088 Budapest, Múzeum u. 17. (tel.: 339–772).

LSI ALKALMAZÁSTECHNIKAI TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT
LSI Application Information and Learning Centre
Budapest

OMIKK 1428 Bp Pf. 12.

Telefon: 570-433/183, 182, 185, 482, 27...
Telex: OMIKK H 22-4944

TISZTELT CÍM !

COMMODORE–64 INFORMÁCIÓS KÁRTYA
(Quick Reference Card)

A keménykartonra nyomott néhány oldalas információs kártya (Quick Reference Card) összefoglalja a C–64 programozásához szükséges legfontosabb információkat. Ezek között a

- BASIC utasítások szintaxisa,
- M6510 utasításkészlete,
- I/O regiszterek,
- Memóriaszervezés,
- Képernyő és ASCII kódok.

Megjelenik: 1984 májusában.

Megrendelhető: LSI ATSZ, Budapest, Pf. 12. 1428 (tel.: 573–374) és

Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár,
Értékesítési Osztály
1088 Budapest, Múzeum u. 17. (tel.: 339–772)

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük az LSI ATSZ kiadásában megjelenő

COMMODORE–64 INFORMÁCIÓS KÁRTYÁT

.... példányban.

Megrendelő neve: ....

Címe (irányítószám): ....

Megrendelés száma: .... Ügyintéző: ....

Kelt: ....

....
cégszerű aláírás

LSI ALKALMAZÁSTECHNIKAI TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT
LSI Application Information and Learning Centre
Budapest

OMIKK 1428 Bp Pf. 12.

Telefon: 570-433/183, 182, 185, 482, 27[illegible].
Telex: OMIKK H 22-4944

TISZTELT CÍM!

COMMODORE–64 INFORMÁCIÓS KÁRTYA
(Quick Reference Card)

A keménykartonra nyomott néhány oldalas információs kártya (Quick Reference Card) összefoglalja a C–64 programozásához szükséges legfontosabb információkat. Ezek között a

- BASIC utasítások szintaxisa,
- M6510 utasításkészlete,
- I/O regiszterek,
- Memóriaszervezés,
- Képernyő és ASCII kódok.

Megjelenik: 1984 májusában.

Megrendelhető: LSI ATSZ, Budapest, Pf. 12. 1428 (tel.: 573–374) és

Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár,
Értékesítési Osztály
1088 Budapest, Múzeum u. 17. (tel.: 339–772)

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük az LSI ATSZ kiadásában megjelenő

COMMODORE–64 INFORMÁCIÓS KÁRTYÁT

.... példányban.

Megrendelő neve: ....

Címe (irányítószám): ....

Megrendelés száma: .... Ügyintéző: ....

Kelt: ....

....

cégszerű aláírás

LSI ALKALMAZÁSTECHNIKAI TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT
LSI Application Information and Learning Centre
Levélcím: OMIKK – LSI ATSz 1428 Bp. Pf.: 12

Bp. 1103 Noszlopy u. 1.
Pécsi iroda: 7601 Pécs Pf.:327

Telefon: 570-433/183,182,382,387,386,
Titk:573-374
Telex: OMIKK H 22-4944

LSI ALKALMAZÁSTECHNIKAI TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT

által 1984. II. félévében megrendezésre kerülő intenzív
COMMODORE FELHASZNÁLÓI és BASIC tanfolyamok

OKTATÁSI TERV

	Jelentkezési határidő:
1. 1984. augusztus 27- szeptember 7-ig	*1984. július 15.*
2. 1984. szeptember 10-21-ig	*1984. augusztus 3.*
3. 1984. szeptember 24- október 5-ig	*1984. augusztus 17.*
4. 1984. október 8-19-ig	*1984. augusztus 31.*
5. 1984. október 22-26-ig(BASIC)	*1984. szeptember 7.*
6. 1984. október 29- november 9-ig	*1984. szeptember 14.*
7. 1984. november 12-23-ig	*1984. szeptember 28.*
8. 1984. november 26 december 7-ig	*1984. október 12.*
8. 1984. december 10-21-ig	*1984. október 26.*

Az LSI ATSz A COMMODORE felhasználói és BASIC tanfolyamokat kihelyezett formában megadott tematika szerint is vállalja.
HW ellátás: COMMODORE 64

A tanfolyam helye:	Budapest
Irányár:	790.- Ft/fő/nap
Bentlakás esetén:	1.100.- Ft/fő/nap
A tanfolyamokról felvilágosítást nyújt:	Salgó Iván Galambos Anna Németh István Telefon: 570-433/382

LSI Alkalmazástechnikai Tanácsadó Szolgálat
Budapest, 1428, Pf. 12. OMIKK – LSI – ATSz

VISSZAKÜLDÉSI CÍM:
OMIKK – LSI ATSZ, 1428 Budapest, Pf. 12.

JELENTKEZÉSI HATÁRIDŐ:
a tanfolyam kezdete előtt
egy hónappal

LSI ALKALMAZÁSTECHNIKAI TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT

COMMODORE–64 BASIC ÉS FELHASZNÁLÓI
című intenzív tanfolyamra jelentkezési lap

A VÁLLALAT NEVE: ....

címe és telefonszáma: ....

Az 198 . ... hó-tól – 198 . ... hó-ig tartandó .... órás tanfolyamra az alábbi résztvevőket jelentjük be.

TANFOLYAMI KÖLTSÉGEK

„A" szolgáltatás 790.- Ft/fő/nap	„B" szolgáltatás 1 100.- Ft/fő/nap	Oktatólemez ára: 4 000.- Ft.
HW eszközök használata: 1 COMMODORE–64/2 fő segédletek, jegyzetek, tankönyvek, ebéd	Teljes ellátás: reggeli vacsora + „A" szolgáltatás	
	JELENTKEZŐK NEVE:	kérek – nem kérek db

A tanfolyamon részt vevők száma .... fő, részvételi összege .... Ft.
A tanfolyam díját – a tanfolyam kezdetéig – az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár MNB 232–90171–4173 számára átutaljuk – LSI ATSZ tanfolyam megjegyzéssel. –

....
cégszerű aláírás

LSI ALKALMAZÁSTECHNIKAI TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT
1984. első félévi kiadványai

ZILOG cég mikroprocesszor családja (2. kiadás)

Z80 Információs kártya (Quick Reference Card)

Commodore–64 Basic és felhasználói könyv

Commodore–64 információs kártya (Quick Reference Card)

Commodore oktatólemez

Hardware katalógus 1984 (hazai fejlesztésű mikroszámítógépek és mikroprocesszoros berendezések)

Programkatalógus (hazai fejlesztésű és hazai forgalomban kapható mikrogépes programok gyűjteménye)

Az i8086 mikroprocesszor II. rész hardware (a software már 1983-ban megjelent)

CP/M operációs rendszer

Mikrogépek illesztése, az IEC busz alkalmazása

x.x.x.x.x.x

Megrendelhető: **Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Értékesítési Osztály**

1088 Budapest, Múzeum u. 17. **Telefon: 339–772**

LSI ATSZ
1428 Budapest, Pf. 12. **Telefon: 570–433/482.**